

Till berörd remissinstans

Angående remissen om Revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd

Detta gäller remissvar på ”Revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd”
Dnr: 150-2129/2016

Socialnämnden har i december 2016 fattat beslut om förslag till reviderade riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd.

Riktlinjerna har reviderats utifrån ny lagstiftning och förändring i praxis samt utifrån ett antal politiska beslut i Stockholms stads budget för år 2015 och 2016. Därtill har riktlinjernas disposition ändrats något och tydligare hänvisningar till Socialstyrelsens föreskrifter och handböcker lagts in. En genomgång av de större förändringarna återfinns i socialförvaltningens tjänsteutlåtande.

Rättelse av felaktighet

I socialnämndens förslag till riktlinjer finns ett avsnitt som rör nyanlända i gymnasieåldern och deras möjlighet att studera på invandrarintroduktion inom det individuella programmet, IVIK (s. 73). Det åsyftade introduktionsprogrammet finns inte längre och nyanlända i gymnasieåldern omfattas idag av den så kallade språkinstruktionen inom gymnasieskolan. Bestämmelsen bör därför utgå. Dock bör det som gäller ifall ungdomen istället väljer att studera på SFI kvarstå.

Ekonomiskt bistånd till papperslösa barn

Förslaget att kunna ge ekonomiskt bistånd till papperslösas barn tar sin utgångspunkt i vad som är barnets bästa. Barn som under lång tid lever mer eller mindre gömda riskerar att varken få en dräglig tillvaro socialt, ekonomiskt och vad avser tillgången till skola. Därför är det rimligt att kunna ge ekonomiskt bistånd till denna grupp.

Det föreslagna regelverket är inte tänkt att ersätta den rättsliga ansvarsfördelning som finns inom Europeiska Unionen idag.

Ekonomiskt bistånd till papperslösas barn omfattar därmed bara tredjelandsmedborgare. EU-medborgare som inte har uppehållsrätt kommer enbart att kunna omfattas av nödhjälp. I övrigt åvilar ansvaret för dessa personer respektive medlemsstat. Stockholm hävdar principiellt denna ansvarsfördelning.

Det finns en viss rättslig osäkerhet om definitionen av papperslösa. Därför föreslås nu denna ändring vara klart uttalat baserat på begreppet tredjelandsmedborgare. I den mån rättsliga instanser skulle ändra innebörden av papperslösa att omfatta även EU-medborgare och därmed kraftigt utvidga det åtagande som det föreslagna beslutet innebär kommer Stockholm ompröva sitt beslut att bevilja ekonomiskt bistånd till papperslösas barn.

Därtill rymmer förslaget en rad osäkerhetsfaktorer. Gruppen, och behoven i gruppen, är av förklarliga skäl svår att identifiera och på samma sätt är kostnaderna svåra att på förhand beräkna. Det är därför angeläget att det ekonomiska biståndet kan redovisas på ett sådant sätt att det går att följa upp ekonomiska konsekvenser av beslutet. En ekonomisk utvärdering ska ske efter att regelverket tillämpats i ett år.

På samma sätt följer att socialtjänstens arbete kan påverkas. Precis som allt annat ekonomiskt bistånd ska besluten utgå ifrån en individuell prövning av familjens ekonomiska villkor och syfta till att stärka vårdnadshavarnas möjligheter att bli självförsörjande. Flera av de verktyg, jobbtorg mm, som är tillgängliga för andra grupper kommer inte vara tillgänglig för denna grupp. Samtidigt är det viktigt att kraven på aktivitet syftande till självförsörjning är lika starka som mot andra grupper. Eftersom målgruppen kan antas både vara svårare att följa upp och stödja till självförsörjning kan detta därmed innebära ökad arbetsbörda för socialtjänsten. Som en del av en utvärdering av beslutet behöver även denna aspekt värderas.

Justitieombudsmannen (JO) har i beslut från den 20 april 2017, dnr 565-2017, klargjort kommunernas ansvar att på begäran lämna ut uppgifter som rör enskildas personliga förhållanden till Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Migrationsverket eller migrationsdomstolarna om uppgifterna behövs för att t.ex. avgöra ett ärende om uppehållstillstånd eller att verkställa ett beslut om utvisning eller avvisning. Det är JOs bedömning att utlänningslagens 17 kap 1 § inte lämnar utrymme för socialtjänsten att göra egna bedömningar. Stockholms stad har ingen annan uppfattning än JO i denna fråga.

Remisstid och kontaktpersoner

Remisstiden sträcker sig till den 1 september 2017, vilket vi ber er respektera. Om det av några skäl inte är möjligt för er att inkomma med svar inom utsatt tid måste en kontakt tas med den för ärendet ansvariga personen på roteln.

Ansvarig handläggare/borgarrådssekreterare på Socialroteln är Samuel Svan, tfn 08 508 29 617.

Remissvar skickas till:

- Socialroteln digitalt i Word-format. Ange KS:s diarienummer som namn på ärenderubrik. Ex: KS 314-331-2004
- KF/KS kansli i **pappersform**.

Bilägg **inte** remissunderlaget. Det finns redan diariefört i kommunstyrelsens diarium.

Häfta **inte** ihop handlingarna.

Adresserna är följande:

Rotelns e-post: Funktion SLK RVI-remissvar eller
RVI-remissvar.SLK@stockholm.se

KF/KS kansli, Stadshuset, 105 35 STOCKHOLM

Med vänliga hälsningar

Samuel Svan
Socialroteln

Remitteringsmapp**Ärende: Revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd**

För yttrande senast: 1 september 2017 (SLK, 15 september 2017)

Stadsdelsnämnderna	Facknämnderna	Övriga
Samtliga SdN	Arbetsmarknadsnämnden Utbildningsnämnden	SLK Stadshus AB Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter Sociala missionen Stockholms stadsmission Svenska kyrkan, Stockholms stift

Justerat 2016-12-19

Åsa Lindhagen (MP) och Andréa Ström (M)

§ 18

Revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd

Dnr 3.1.1-596/2015

Socialnämndens beslut

1. Socialnämnden godkänner förslaget till revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd.
2. Ärendet överlämnas för vidare beslut till kommunfullmäktige.

Reservation

Samtliga ledamöter för Moderaterna reserverar sig mot nämndens beslut till förmån för sitt eget förslag som redovisas nedan.

Reservation

Samtliga ledamöter och tjänstgörande ersättare för Liberalerna reserverar sig mot nämndens beslut till förmån för sitt eget förslag som redovisas nedan.

Ersättaryttrande

Ersättaren Stina Bengtsson (C) lämnar följande ersättaryttrande:

Om jag hade haft rösträtt hade jag föreslagit följande

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anföra följande.

Vi delar förvaltningens ambition om att stärka stödet till barn till papperslösa. Barn ska inte straffas för sina föräldrars agerande. Barnperspektivet i ställningstagandet som förvaltningen och majoriteten har tagit är rätt. Däremot så kan vi inte ställa oss bakom ett beslut som innebär att papperslösa får försörjningsstöd.

Centerpartiet har alltid tagit ställning för de mest utsatta i samhället. Vi har kämpat och kämpar fortfarande för papperslösas rätt till vård och för skola för barn till papperslösa. Därför är vi

engagerade i att ändå trots föräldrarnas agerande ge stöd till barn till papperslösa.

Inget barn ska behöva bo på gatan. Inget barn ska behöva gå hungrigt. Alla barn ska ha tillgång till de rättigheter som erkänts dem genom barnkonventionen. Det är Centerpartiets grundinställning. Vi menar också att det är viktigt att staden tar det ansvar som staden har för att akut hjälpa människor i nöd, oavsett var den aktuella individen är hemmahörande. Men det finns olika vägar att gå för att göra detta.

Centerpartiet anser att civilsamhället har en fortsatt viktig roll i arbetet med att nå och stödja papperslösa. Staden bör, istället för att systematiskt ge papperslösa familjer försörjningsstöd, säkerställa att de frivilligorganisationer som arbetar med barn till papperslösa, såsom Läkare i världen och Stockholms stadsmission, har det ekonomiska stöd dessa verksamheter behöver för att hjälpa dessa barn i deras dubbelt utsatta situation. Ett viktigt skäl till detta, förutom det som nämns ovan, är att dessa organisationer många gånger har lättare att nå papperslösa människor, då dessa ofta är rädda för myndigheter, men vågar ge sig till känna för frivilligorganisationer. Vi tror därför att det blir ett mer effektivt stöd till barn som far illa.

Ärendet

Gällande riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd genomgick en översyn och beslutades av kommunfullmäktige 2014-05-05. Socialnämnden fick i uppdrag i budget för 2015 att genomföra en översyn av befintliga riktlinjer. Utgångspunkten i översynen har varit de uppdrag som specificerats i budgeten för 2015. Översynen har även inneburit att i möjligaste mån ta bort skrivningar som redan framkommer i andra dokument, så som Socialstyrelsens handböcker, och istället göra hänvisningar till berörda dokument. Tjänsteutlåtandet innehåller en kortfattad redogörelse av förändringarna.

Förvaltningen hade redovisat ärendet i ett tjänsteutlåtande daterat 26 november 2016.

Förslag till beslut

Ordföranden föreslår att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Vice ordföranden Andréa Ström m.fl. (M) föreslår att nämnden beslutar följande:

1. Att avslå förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anföra följande:

Riktlinjerna för handläggningen av ekonomiskt bistånd innehåller anvisningar för arbetet med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen och utgår från lagstiftning, rättspraxis och beslut om tillämpningar i kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen. En av de stora förändringarna när riktlinjerna för ekonomiskt bistånd revideras är att papperslösa med barn kan ges möjlighet till ekonomiskt bistånd, vilket vi ställer oss ytterst kritiska till.

Enligt socialtjänstlagen har socialtjänsten ansvar för alla som vistas i kommunen och för att ingen ska behöva lida nöd även om de inte är hemmahörande i kommunen. Därmed finns det utrymme i socialtjänstlagen att bistå papperslösa personer även om detta tolkas olika i olika kommuner och av olika handläggare. Malmö är en av de kommuner i landet som har beslutat om att ge papperslösa bistånd. Vi ställer oss dock ytterst kritiska till att den rödgrönrosa majoriteten i Stockholm stad nu väljer Malmös modell som föredöme, en av de kommuner där utanförskapet är som störst. Att ge papperslösa med barn i Stockholm stad ekonomiskt bistånd är djupt oroväckande och kommer att leda till långtgående konsekvenser.

Det är en felprioritering av den rödgrönrosa majoriteten att ge människor som saknar rätt att vistas i landet en fristad i Stockholm. Socialtjänsten står redan inför en kris, vi har socialsekreterare som går på knäna och det saknas bostäder till flyktingar som beviljats uppehållstillstånd. Det är inte rimligt att ge personer som vistas i Sverige olagligt rätt till samma tillgång till samhälleliga insatser som svenska medborgare eller personer med uppehållstillstånd. Det måste finnas en tydlig gräns vilka som ska ges rätt till välfärdssystemet

Genom att ge papperslösa rätt till ekonomiskt bistånd bidra detta också till ett växande skuggsamhälle. Samtidigt som dessa personer erbjuds skola, vård och ekonomisk bistånd tvingas de leva gömda, det är varken en hållbar eller mänsklig situation. Att ge en sådan förmån vore också att undergräva det svenska medborgarskapet och rättsamhället. Det är en farlig väg att gå och ger dessutom dubbla signaler, sök asyl, få avslag och uppbär rätt till allt i från skola till försörjningsstöd. Idag förmår inte majoriteten att tillhandahålla bostäder till personer med uppehållstillstånd, hur ska försörjningsstöd kunna ges till de tusentals som fått eller kommer att få avslag?

Närmaste åren kommer ungefär 50 000 personer undvika att bli utvisade i Sverige, det är orimligt att kommunerna ska stå för försörjningsstöd till denna grupp. Majoriteten borde fokusera på de människor som har fått uppehållstillstånd för att kunna ge den bästa möjliga starten i Sverige. Ett politiskt ledarskap kräver tuffa beslut och tydliga prioriteringar, dessvärre verkar detta saknas hos den rödgrönrosa majoriteten.

I de reviderade riktlinjerna framgår det även att sommarlovspeng ska utgå till barnfamiljer. Vi bedömer dock att detta kan tillgodoses inom ramen för befintlig verksamhet och föreningsliv.

Vidare anges i revideringen av riktlinjerna om att införa prova på studier inom ekonomiskt bistånd. Det finns en god intention i att sänka trösklarna för att stärka möjligheterna till studier för personer med försörjningsstöd. Det ska alltid löna sig att arbeta och fler vägar in i jobb för personer som står långt från arbetsmarknaden behöver skapas. Dessvärre kan vi inte ställa oss bakom förslagen om att införa ett system för prova-på studier för personer med försörjningsstöd, så som de nu föreslås utformas. Ekonomiskt bistånd är det yttersta skyddsnätet i samhället och ett kortsiktigt alternativ, vilket det enligt vår uppfattning fortsatt ska vara. När en person får ekonomiskt bistånd ska det finnas tydliga och definierade motprestationskrav som syftar till jobb, praktik eller studier. Kraven ska vara utformade efter varje människas förutsättningar. Som socialförvaltningen tidigare bedömt kan förslaget strida såväl mot andan i socialtjänstlagens förarbeten som mot kommunlagen och inte hålla vid en eventuell laglighetsprövning. När det handlar om människors livssituation och vägar ur ett bidragsberoende ska stadens insatser alltid ske på lagliga grunder och med individen bästa i åtanke.

Ledamoten Frida Johansson Metso (L) och tjänstgörande ersättaren Inga-Lill Persson (L) föreslår att nämnden beslutar följande:

1. Att återremittera förslaget till förvaltningen för ytterligare beredning i enlighet med vad som nedan anförs.
2. Att anföra följande.

Förslaget till nya riktlinjer för ekonomiskt bistånd är i många delar likt de riktlinjer som Alliansen antog under vår tid i majoritet. Det finns dock oklarheter som gör att Liberalerna yrkar att förslaget återremitteras för att få en tydligare bild av förslagets

konsekvenser och de överväganden som ligger bakom förvaltningens förslag, enligt vad som härefter följer.

Barn i papperslösa familjer befinner sig ofta i mycket utsatta förhållanden. Deras situation och behov måste särskilt beaktas i enlighet med barnkonventionen och bestämmelserna i socialtjänstlagen. Förvaltningen föreslår att papperslösa barn ska ha rätt till ekonomiskt bistånd utöver den rätt till akut nödhjälp som följer av socialtjänstlagen.

Vi vill att förvaltningen mera noggrant redogör för vilka erfarenheter som kan dras från andra kommuner där liknande förslag har genomförts, exempelvis Malmö. Det gäller bl.a. vilka gränsdragningar och definitioner som gjorts, i vilka situationer man bedömt att mer omfattande insatser än akut nödhjälp behövts, och vilka insatser man då beviljat. Detta skulle göra det möjligt för nämnden att bättre bedöma de förväntade konsekvenserna av förslaget.

En juridisk fråga som inte berörs i förslaget till nya riktlinjer är också att polisen, i syfte att verkställa utvisningar, kan ha rätt enligt utlänningslagen att bryta sekretessen för att få tillgång till personuppgifter hos personer som kommer i kontakt med socialtjänsten, något som SVT tidigare rapporterat om. Förvaltningen bör redogöra för huruvida ett sådant scenario har beaktats i förslaget.

Beslutsordning

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Vid protokollet

Sigrún Andersdóttir
Sekreterare

HandläggareJoanna Millares Rosell
Telefon: 08-508 25 402**Till**Socialnämnden
2016-12-13**Revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd****Förvaltningens förslag till beslut**

1. Socialnämnden godkänner förslaget till revidering av riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd.
2. Ärendet överlämnas för vidare beslut till kommunfullmäktige.

Gillis Hammar
FörvaltningschefVeronica Wolgast Karlberg
Avdelningschef**Sammanfattning**

Gällande riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd genomgick en översyn och beslutades av kommunfullmäktige 2014-05-05. Socialnämnden fick i uppdrag i budget för 2015 att genomföra en översyn av befintliga riktlinjer. Utgångspunkten i översynen har varit de uppdrag som specificerats i budgeten för 2015. Översynen har även inneburit att i möjligaste mån ta bort skrivningar som redan framkommer i andra dokument, så som Socialstyrelsens handböcker, och istället göra hänvisningar till berörda dokument. Tjänsteutlåtandet innehåller en kortfattad redogörelse av förändringarna.

Bakgrund

Riktlinjerna för handläggningen av ekonomiskt bistånd innehåller anvisningar för arbetet med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen och utgår från lagstiftning, rättspraxis och beslut om tillämpningar i kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen. Syftet med riktlinjerna är likabehandling i staden när det gäller bidragsnivåer, krav på den enskilde och insatser som erbjuds från socialtjänstens sida. Riktlinjerna ska samtidigt ge stöd och vägledning i arbetet.

Nuvarande riktlinjer genomgick en översyn och beslutades av kommunfullmäktige 2014-05-05.

Ärendets beredning

Ärendet har utarbetats inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor och samråd har skett med juridiska avdelningen vid stadsledningskontoret. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 9 december 2015.

Under 2016 har tillägg gjorts då bland annat ny lagstiftning tillkommit med relevans för på området. Juridiska avdelningen har gjort en ny granskning under hösten 2016.

Föreslagna förändringar i korthet

Ändringar i SoL 4 kapitlet 1 §

Under sommaren 2016 infördes en ändring i socialtjänstlagen (2001:453) SoL, som förtydligar kravet på den enskilde att stå till arbetsmarknadens förfogande. I propositionen till den nya lagen har man även förtydligat vilka skäl som kan vara godtagbara för att inte stå till arbetsmarknadens förfogande. Denna information har lagts till under avsnittet om arbetslösa.

Utländska medborgare

Översynen har inneburit en revidering av avsnittet som berör utländska medborgare. Avsnittet har förtydligats med särskilt fokus på bistånd till papperslösa barn. Avsnittet har även kompletterats med information gällande ändringar i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). I korthet innebär förändringen i LMA att vuxna personer utan barn inte längre har rätt till ersättning enligt LMA när de fått beslut om avvisning eller utvisning. Det har även införts en tillfällig lag som innebär att skyddsbehövande inte längre får permanent uppehållstillstånd utan ett tidsbegränsat uppehållstillstånd på tre år alternativt 13 månader beroende på graden av skyddsbehov. Dessa lagförändringar har förts in i riktlinjerna.

Hemmaparande barn och ungdomar som går i skolan har enligt 4 kap 1a § SoL rätt att behålla en del av inkomster för arbete. Socialstyrelsens har kommit med ett förtydligande att denna beräkning inte gäller ensamkommande flyktingbarn som saknar en förälder med försörjningsplikt. De omfattas istället av 4 kap 1b § SoL, jobbstimulansen. Riktlinjerna har reviderats utifrån detta.

Personer med långvarigt behov av bistånd

En större andel av personerna som uppbär ekonomiskt bistånd har ett långvarigt behov av bistånd. Utgångspunkten har varit Socialstyrelsens definition som avser personer som har fått bistånd minst tio månader under kalenderåret. Handlägningsprocessen skiljer sig inte vid kortvarigt eller långvarigt behov av ekonomiskt bistånd däremot är det av särskild vikt att beakta att deras behov kan se anorlunda ut. Ett eget avsnitt har därför lyfts in gällande personer som har ett långvarigt behov av ekonomiskt bistånd där barnfamiljer i denna situation ska särskilt uppmärksammas.

Rehabiliteringsprocessen

I budgeten för 2015 fick socialnämnden i uppdrag att utveckla arbetet med personer som är sjukskrivna och nollklassade. Inom ramen för det så har ett avsnitt rörande personer som har en nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom reviderats. En tydligare rehabiliteringsprocess har lyfts in med t.ex. en hänvisning till Försäkringskassan ansökan för samordning av rehabiliteringsinsatser.

Barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser

Inom ramen för budgetuppdraget från 2015 kring barnperspektiv, barnkonsekvensanalyser och att tala med barn startade socialförvaltningen projektet ”Barnperspektiv inom ekonomiskt bistånd”. Projektet pågick under april 2015 till april 2016. Arbetet har genomförts tillsammans med representanter från stadsdelsförvaltningarna och ett stödmaterial ”Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd” har tagits fram. Stödmaterialet är tänkt som ett stöd för socialsekreterarna och som ett komplement till det reviderade avsnitt som finns i riktlinjerna. I stödmaterialet beskrivs bland annat:

- Hur barnens situation och behov kan kartläggas vid handläggningen av ekonomiskt bistånd
- Vad barnperspektiv innebär inom ekonomiskt bistånd
- Att tala med föräldrarna om barnets situation och behov. En avvägning för när det kan finnas skäl till att tala direkt med barnet.
- En mall för barnkonsekvensanalys
- Dokumentation av barnkonsekvensanalys

- Implementering av arbetet med barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser

Bistånd till fritidsaktiviteter för barn

Fritidspengen för barn som lever i familjer togs bort i januari 2016 och ersatts med en höjning av riksnormen för barn. I riktlinjerna har även ett särskilt avsnitt rörande bistånd till fritidsaktiviteter för barn lyfts in.

Sommarlovspeng

I budgeten för 2016 fick socialnämnden i uppdrag att utreda möjligheten till en sommarlovspeng för barnfamiljer. Förslag till utformning av sommarlovspengen har utarbetats och i budgeten för 2017 har det beslutats om införande av sommarlovspeng. Riktlinjerna kompletteras därför med sommarlovspengen och anvisningar för handläggning av detta.

Bistånd till dator och bredband för barn som går i skolan

Avsnittet rörande bistånd till bredband för barnfamiljer har reviderats och omfattar även bistånd till dator.

Frånvaro från t.ex. jobbtorget

Sedan tidigare har det funnits ett undantag för föräldrar att kunna vara lediga från jobbtorget med sina barn fyra veckor under sommaren. I budgeten för 2016 utökades målgruppen till att gälla alla deltagare på jobbtorget och stadsdelarnas arbetsmarknadsinsatser. Frågan har utretts i samråd med juridiska som bedömt att det står i strid med de grundläggande principerna i socialtjänstlagen om rätten till ekonomiskt bistånd. Det finns ingen rättspraxis som ger stöd för att alla ska ha rätt till ledigt utan rätten till semester regleras mellan arbetsgivare och arbetstagare. Utifrån principen om barnets bästa föreslås däremot att staden behåller undantaget för föräldrar att vara lediga med sina barn.

Studerande

Socialnämnden har haft i uppdrag, tillsammans med Arbetsmarknadsnämnden, att utreda införande av prova-på-studier inom ekonomiskt bistånd. Utredningen har genomförts utanför översynen av riktlinjerna för ekonomiskt bistånd. Beslut om införande av prova-på-studier under en testperiod om två år har fattats av kommunfullmäktige under våren 2016 och riktlinjerna för prova-på-studier ligger därför utanför riktlinjerna för ekonomiskt bistånd.

Bistånd till hyresdel

Avsnittet rörande hyresdel vid hushållsgemenskap har tidigare varit uppdelat i olika grupper men har reviderats med utgångspunkt i Socialstyrelsens handbok.

Bilagor

1. Handläggning av ekonomiskt bistånd - Riktlinjer

Dnr 3.1.1-596/2015

Handläggning av ekonomiskt bistånd

Riktlinjer

Ersätter riktlinjer beslutade
av kommunfullmäktige
2014-05-05

Handläggning av ekonomiskt bistånd - riktlinjer

Dnr: 3.1.1-596/2015

Utgivare: Socialförvaltningen

Kontaktperson: Joanna Millares Rosell och Johanna Lood

Innehåll

1. Allmänt om uppdraget	6
Inledning	6
<i>Låshänvisning</i>	6
Riktlinjernas syfte och innehåll	7
Lagstiftning	7
<i>Socialtjänstlagen</i>	8
<i>Offentlighets- och sekretesslagen (OSL)</i>	9
Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter, handböcker och vägledningar	10
Stadens styrdokument	11
Viktiga principer och perspektiv	11
<i>Vetenskap och beprövad erfarenhet</i>	11
<i>Tillgänglighet och bemötande</i>	12
<i>Minoritetspråk</i>	12
<i>Barnperspektiv</i>	13
<i>Skyldighet att erbjuda stöd och avlösning</i>	14
<i>Våld i nära relationer</i>	14
<i>Prostitution</i>	16
<i>Felaktiga utbetalningar (FUT)</i>	16
<i>Struktur i akten – förvaring av inkomna handlingar</i>	16
Handlägningsprocessen	17
Ansökan	17
Att inleda en utredning	18
Utredning och stadens bedömningsinstrument	18
<i>Vägar till självförsörjning – förändringsplaner och insatser</i>	19
<i>Utredning av rätten till bistånd under tiden</i>	21
Beslut	22
<i>Avslag på ansökan om ekonomiskt bistånd</i>	22
<i>Nödprövning och akut bistånd</i>	23
<i>Övrigt reducerat försörjningsstöd</i>	25
<i>Beslut som löper över flera månader</i>	25
<i>Överklagan</i>	25
<i>Avsluta ett ärende</i>	26
Återkrav och återsökning	26
<i>Återsökning</i>	26
<i>Återkrav enligt socialtjänstlagen</i>	27
Registrering i paraplysystemet	32
3. Om innehållet i utredningen	34
Information	34
<i>Bekräftelse på mottagen information</i>	34
Dokumentation	34
Grundutredning och förändringsplan	35
Barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser	35
<i>Vad innebär ett barnperspektiv inom ekonomiskt bistånd</i>	36
<i>Barnkonsekvensanalys</i>	37
<i>Mer om barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser</i>	37
Rätt från början – att förebygga felaktiga utbetalningar	38
<i>Upptäckt av misstanke om felaktig utbetalning</i>	39

Kontroller	39
<i>Allmänt om kontroller</i>	39
<i>Hur genomförs kontrollerna vid ansökan om bistånd?</i>	43
Inkomstberäkning	51
<i>Inkomster</i>	51
<i>Tillgångar</i>	53
<i>Hushållstyper</i>	55
4. Olika gruppers förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd	59
Arbetslösa	59
Företagare	62
Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård	63
<i>Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten</i>	65
Personer som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom	65
<i>Personer med sociala och medicinska problem</i>	67
<i>Personer med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd</i>	69
<i>Personer som tillfälligt vistas på annan ort i Sverige eller utomlands</i>	69
<i>Personer som tillfälligt vistas i kommunen</i>	70
<i>Personer med äldreförsörjningsstöd eller pension</i>	70
Studerande	70
<i>Vuxenstuderande</i>	70
<i>Ungdomar under 21 år som går i skolan</i>	72
<i>Ungdomar som saknar föräldrar med försörjningsansvar</i>	73
Utländska medborgare	73
<i>EU-medborgare</i>	73
<i>Personer utan uppehållstillstånd</i>	76
<i>Personer med uppehållstillstånd</i>	78
<i>Nordiska medborgare</i>	81
5. Försörjningsstöd	82
Riksnorm	82
<i>Merkostnader för umgänge med barn</i>	83
<i>Försörjningsstöd till övriga kostnader</i>	83
6. Bistånd till livsföring i övrigt	90
Avgifter för kommunal service, ansöknings- och förmedlingsavgifter	90
Begravningskostnad	90
<i>Asylsökande</i>	91
<i>Återkrav</i>	91
<i>Skäliga kostnader</i>	91
Dator och internetuppkoppling	92
<i>Barnfamiljer</i>	92
<i>Övriga biståndssökande</i>	92
Diskmaskin	92
Flyttkostnader	92
Fritidsaktiviteter för barn	93
Färdtjänstavgift	93
Förskole- och skolbarnsomsorgsavgift	93
Glasögon eller kontaktlinser	93
Hemtjänstavgift	94
Hemutrustning	94
Hälsa- och sjukvård	95

Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet	95
Magasineringskostnad	95
Resor	96
<i>Resa till begravning</i>	96
<i>Återföreningsresor</i>	96
<i>Återvandringsresor</i>	96
Reparationskostnader	96
Skolkort – SL	96
Skulder	97
Sommarlovspeng	98
Spädbarnsutrustning	99
Tandvård	99
Telefonabonnemang	100
<i>Depositionsavgift</i>	101
Bilaga 1 - Lagstiftning	102
Bilaga 2 - Tabell över förkortningar	103

1. Allmänt om uppdraget

Inledning

Kommunfullmäktige i Stockholms stad har, utifrån kommunallagen, befogenhet att besluta om riktlinjer som är styrande för nämndernas verksamhet. Detta dokument innehåller anvisningar för arbetet med ekonomiskt bistånd i Stockholms stad. Utgångspunkten för arbetet är relevant lagstiftning och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Det är kommunernas socialnämnder som ansvarar för handläggning av insatser till enskilda och i Stockholm utförs uppgifterna av stadsdelsnämnderna och socialnämnden (enheten för hemlösa). I dokumentet används fortsättningsvis begreppet socialtjänsten som sammanfattning för dessa nämnder.

Socialtjänsten ska på demokratins och solidaritetens grund främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänstens arbete ska inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser, under hänsynstagande till människors ansvar för sin och andras sociala situation. Socialtjänstens arbete ska bygga på respekt för människors rätt till självbestämmande och integritet.

Socialtjänstens huvudsakliga uppgift inom ekonomiskt bistånd är att bidra till att hitta lösningar på människors försörjningsproblem med fokus på att den enskilde långsiktigt ska kunna försörja sig själv och leva ett självständigt liv. Under tiden prövas rätten till ekonomiskt bistånd. I utredningsarbetet ingår både en ekonomisk utredning och en utredning av hela livssituationen. Alla kontakter med personer som söker stöd eller råd från socialtjänsten ska bygga på respekt för människors lika värde, den enskilda människans värdighet och individens självbestämmande och integritet.

Läshänvisning

I riktlinjerna finns flera olika hänvisningar kopplade till respektive avsnitt. Hänvisningarna sker till framförallt följande:

- Ett annat avsnitt i riktlinjerna
- Relevanta handböcker och vägledningar från Socialstyrelsen

Följande begrepp används:

- *Se vidare* – innebär en hänvisning om att läsare måste läsa vidare för att få en helhetsbild av situationen.
- *Läs mer* – används när det finns mer information att fördjupa sig i på området.

Riktlinjernas syfte och innehåll

Syftet med riktlinjerna är att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling i staden när det gäller utredning, bedömning och tillgång till de insatser som ska erbjudas från socialtjänstens sida. Det gäller så väl bidragsnivå, förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd som vilka insatser som ska erbjudas från socialtjänstens sida. Riktlinjerna ska ge stöd i det praktiska arbetet med att tolka lagstiftningen i de individuella behovsbedömningar som alltid ska göras. Utifrån socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd ger riktlinjerna vägledning för handläggningen av ekonomiskt bistånd i staden.

Riktlinjerna anger vad som är skälig levnadsnivå i normalfallet men ska inte tolkas som absoluta regler. En individuell behovsprövning ska alltid göras och i de fall det finns sakliga skäl kan bistånd beviljas utöver det som framgår i riktlinjerna. Utgångspunkten vid den individuella behovsprövningen är vad som skiljer den enskilde från andra i samma situation med hela kommunen som jämförelseunderlag. Även de krav som ställs på den biståndssökande ska anpassas efter dennes individuella förmåga och förutsättningar.

Det är inte möjligt att i dessa riktlinjer beskriva alla olika sorters situationer eller behov utan riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov.

Stadens riktlinjer utgör komplement till gällande lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd m.m. De knyter även an till andra övergripande dokument såsom överenskommelser och policydokument.

Lagstiftning

Socialtjänstens arbete regleras i huvudsak i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, förvaltningslagen (1986:223), FL, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL och kommunallagen (1991:900), KL. För socialtjänstens verksamhet gäller ytterligare en rad andra lagar så som t.ex. äktenskapsbalken (1987:230), ÄktB, sambolagen (2003:376), föräldrabalken (1949:381), FB, lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., (LMA), lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL, socialförsäkringsbalken (2010:110), SFB m.fl.

Ytterligare anvisningar kan hämtas från förarbetena till respektive lag. Vägledning kan också erhållas från prejudicerande domar. Riktlinjerna kompletteras efter hand med ny lagstiftning och prejudicerande domar t.ex. från Högsta förvaltningsdomstolen. Det sker dock

inte kontinuerligt vilket gör att ny lagstiftning och rättsliga utslag fortlöpande måste beaktas.

Socialtjänstlagen

Mål och principer

Socialtjänstens mål och lagens intention regleras i portalparagrafen (1 kap. 1 § SoL). Målet är att den enskilde ska kunna leva ett självständigt liv. Inriktningen för arbetet ska vara att frigöra och utveckla individens egna resurser. Varje människa har själv ansvar för sitt liv och socialtjänsten ska inte ta över den enskildes ansvar. *Frivillighet och självbestämmande* ska vara vägledande i kontakten med den enskilde.

Socialtjänstens verksamhet ska präglas av *helhetsyn och kontinuitet*. Detta innebär bland annat att den enskildes sociala situation och de problem som personen upplever ska ses i förhållande till hela den sociala miljön. Hänsyn ska inte bara tas till familjen utan även den enskildes situation när det gäller arbete, bostad och fritidsaktiviteter. Socialtjänsten ska sträva efter att finna en samlad lösning på de sociala svårigheterna i den enskildes situation.

God kvalitet

Socialtjänstens insatser ska vara av god kvalitet (3 kap. 3 § SoL). Kvalitet innebär att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten i enlighet med de lagar och andra föreskrifter som styr verksamheten. Socialstyrelsen ger exempel på vad som menas med god kvalitet:

- Att den enskilde anser sig bli bemött med respekt
- Att den enskilde får tillräcklig information så att den kan ta till vara på sina rättigheter och att verksamheten bedrivs så att den enskildes rättsäkerhet garanteras
- Att insatserna utformas efter den enskildes behov och så långt det är möjligt i samråd med den enskilde
- Att insatserna utformas så att de inriktas på att frigöra och utveckla den enskildes resurser
- Att barnperspektivet särskilt beaktas i verksamheten

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, del 1 Övergripande mål, regler och principer, kapitel Krav på god kvalitet i SoL och LSS.

Skyldighet att rapportera missförhållanden - Lex Sarah

Lex Sarah är en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Syftet med Lex Sarah är att verksamheten ska utvecklas och missförhållanden förebyggas samt, om de ändå uppstår, rättas till. Målet är att den enskilde får insatser av god kvalitet och skyddas från missförhållanden.

Var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet. Enligt bestämmelserna om Lex Sarah ska anställda m.fl. genast rapportera missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållanden till den som bedriver verksamheten. Rapporteringsskyldigheten omfattar även den som kan komma ifråga för insatser.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, del 1 Övergripande mål, regler och principer, kapitel Krav på god kvalitet i SoL och LSS, avsnitt Skyldighet att rapportera missförhållanden – Lex Sarah och Stockholms stads riktlinjer för Lex Sarah.

Rätten till bistånd – 4 kap. 1§ socialtjänstlagen

Ekonomiskt bistånd är samhällets yttersta skyddsnät för människor som inte själva kan tillgodose sina behov och är tänkt som en tillfällig lösning. Den enskilde har själv ett eget ansvar för sitt liv. Detta innebär att använda alla de möjligheter som finns för att själv klara sin försörjning innan rätten till bistånd träder in. Biståndet ska tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå. Insatserna för den enskilde ska inriktas på att såväl avhjälpa det aktuella behovet som att underlätta för den enskilde att själv klara sin försörjning i framtiden.

Offentlighets- och sekretesslagen (OSL)

Bestämmelser om sekretess inom socialtjänsten finns i offentlighets- och sekretesslagen. Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (1 kap. 26 § OSL). Undantag från sekretessen kan göras när det finns ett samtycke från den enskilde eller om det finns reglerat i lag. Inför utlämnande av sekretessbelagda uppgifter ska en sekretessprövning alltid göras.

Sekretess råder mellan stadsdelsnämnderna. I enlighet med lagstiftningen framgår inte tidigare aktualitet på annan stadsdelsförvaltning eller enheten för hemlösa i paraplysystemet. Det som framgår är:

- om en person tidigare har varit aktuell på den egna förvaltningen eller

- om en person är aktuell på annan förvaltning

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, del 6 Regler om offentlighet, sekretess och tystnadsplikt mm.

Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter, handböcker och vägledningar

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd är utöver lagstiftningen styrande och vägledande för arbetet.

Socialstyrelsens handböcker om ekonomiskt bistånd och om handläggningen och dokumentation inom socialtjänsten bör varje handläggare ha tillgång till.

- SOSFS 2013:1 Allmänna råd om Ekonomiskt bistånd. Tillhörande handbok *Ekonomiskt bistånd* – Handbok för socialtjänsten (2013).
- SOSFS 2014:5 Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS. Tillhörande handbok *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten* (2015).
- SOSFS 2011:9 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Tillhörande handbok *Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete* – Handbok för tillämpningen av föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2001:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (2012).
- SOSFS 2011:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Lex Sarah. Tillhörande handbok *Lex Sarah* – Handbok för tillämpningen av bestämmelserna om lex Sarah (2013).
- SOSFS 2014:4 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. Tillhörande handbok *Våld* – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer (2015).
- Socialstyrelsens vägledning - Rätten till socialt bistånd för medborgare inom EU/EES-området (2014)
- Socialstyrelsens vägledning - Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd (2003)
- Socialstyrelsens vägledning - Vräkningsförebyggande arbete – stöd till socialtjänsten och andra aktörer (2008)

- Socialstyrelsens vägledning - Brottsoffer och deras närstående - socialtjänstens ansvar för att ge stöd och hjälp (2012)
- Socialstyrelsen vägledning - Stöd till anhöriga – vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap 10 § socialtjänstlagen (2013)

Stadens styrdokument

Arbetet påverkas även av stadens övriga riktlinjer och styrdokument.

- Stockholms stads stödmaterial för barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd (2016)
- FUT-vägledningen - Att utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott (2016)
- Rutin för samarbete och informationsöverföring mellan stadsdelsförvaltningarna respektive Enheten för hemlösa och Jobbtorg Stockholm (2015)
- Riktlinjer för ärendeansvar mellan stadsdelsnämnderna inom individ- och familjeomsorgen, omsorgen om äldre personer och personer med funktionsnedsättning (2014)
- Riktlinjer för ärendehantering avseende hemlösa personer mellan kommunerna i Stockholms län (2014)
- Stockholms stads program mot hemlöshet 2014 -2019
- Rutiner för samverkan mellan socialjouren och stadsdelsförvaltningarna gällande logiärenden (2007, uppdaterad 2009)
- Riktlinjer för lex Sarah (2013)
- Våld i nära relationer Riktlinjer för handläggning inom Stockholms stads socialtjänst (2014)
- Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2012-2016 (2013)

Viktiga principer och perspektiv

Vetenskap och beprövad erfarenhet

De som behöver samhällets insatser ska erbjudas hjälp som bygger på bästa tillgängliga kunskap. Målet är att de insatser som ges ska vara till nytta och aldrig till skada för den enskilde. Evidensbaserad

praktik (EBP) innebär att den professionelle väger samman sin expertis med bästa tillgängliga kunskap, den enskildes situation, erfarenheter och önskemål vid beslut om insatser. Den enskildes inflytande väger alltså tungt. Stockholms stad har en lokal kunskapsbank för socialtjänsten där olika projekt och utvärderingar beskrivs.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, del 1 Övergripande mål, regler och principer, kapitel Krav på god kvalitet i SoL och LSS.

Tillgänglighet och bemötande

Frågor om bemötande och tillgänglighet är särskilt viktiga att uppmärksamma under en utredning. Det kan ha avgörande betydelse för en persons möjlighet att komma till tals och utöva inflytande över planerade och beslutade insatser, men också för kvaliteten i utredningen. Personer som ansöker om insatser och bistånd ska ges ett gott bemötande under tillgängliga former.

Bemötandet kan behöva anpassas med hänsyn till den enskildes förutsättningar exempelvis utifrån olika funktionsnedsättningar eller behov av språktolk/teckentolk. Det kan också handla om att det finns hinder i den fysiska miljön som måste avhjälpas. Det är viktigt att handläggaren utgår från varje persons faktiska förutsättningar.

Den 1 januari 2015 infördes bristande tillgänglighet som en ny form av diskriminering i diskrimineringslagen. Bristande tillgänglighet innebär att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att man inte har vidtagit skäliga åtgärder för tillgänglighet för att personen i fråga ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning. Det finns vissa undantag från förbudet.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, del 1, Övergripande mål, regler och principer, kapitel Krav på god kvalitet i SoL och LSS.

Minoritetsspråk

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk innebär utökade rättigheter för vissa minoriteter att använda det egna språket. Varje individ avgör själv om hon eller han tillhör någon eller några av de nationella minoriteterna. Bestämmelserna innebär bland annat att den enskilde har rätt använda sitt språk i sina kontakter med myndigheter som geografiskt helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Stockholms stad ingår i förvaltningsområdet för finska. Det innebär att den enskilde har rätt att använda finska i ärenden där han/hon är part eller ställföreträdare för

part. Myndigheten är skyldig att ge svar på samma språk. Om den enskilde saknar ett juridiskt biträde har han/hon dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering till finska. Myndigheten ska även sträva efter att i övrigt bemöta den enskilde på finska. Om det inte finns minoritetsspråkstalande personal bör rutiner tas fram så att en tolk ordnas med relativt kort varsel.

Barnperspektiv

I hushåll där det finns barn och ungdomar ska deras situation alltid uppmärksammas. När beslut rör barn ska särskilt beaktas vad hänsyn till barnets bästa kräver. I ärenden där det finns barn i familjen ska konsekvenserna för barnet alltid övervägas innan beslut fattas.

Vid handläggning av ekonomiskt bistånd i hushåll med barn ska FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, särskilt beaktas. Barnkonventionen består av 54 artiklar varav fyra artiklar beskriver konventionens principer; icke diskriminering (artikel 2), barnets bästa (artikel 3), rätt till liv och utveckling (artikel 6) samt åsiktsfrihet och rätten att bli hörd (artikel 12).

Två av barnkonventionens huvudprinciper finns införda i socialtjänstlagen:

- När åtgärder rör barn skall särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver (1 kap. 2 § SoL).
- Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad (11 kap.10 § SoL).

I förarbetet till socialtjänstlagen (prop.1996/97:124) förtydligas att detta även gäller då barn ingår i hushåll när vuxna ansöker om ekonomiskt bistånd. Barnets bästa ska alltid beaktas, utredas och redovisas även om det inte alltid är avgörande för vilket beslut som fattas.

Se vidare i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt Barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser.

Föräldrastöd

Att ha ett barnperspektiv innebär också att socialtjänsten möjliggör och underlättar för personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning och/eller missbruksproblematik att vara föräldrar. Det samma gäller för personer som har blivit utsatta för våld i en nära relation. Socialtjänstens olika verksamheter ska samverka och ha ett helhetsperspektiv i ärenden som rör barnfamiljer och/eller vårdnadshavare med barn. Föräldrastöd bör kunna erbjudas enskilt och i grupp. Varje stadsdelsnämnd bör ha en organisation för vem eller vilka enheter som ska arbeta med att utreda behov av och erbjuda

föräldrastöd. Alla handläggare behöver informera om detta och hänvisa personen till berörd enhet.

Skyldighet att erbjuda stöd och avlösning

Enligt 5 kap. 10 § SoL är socialnämnden skyldig att erbjuda stöd och avlösning för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är allvarligt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder. Syftet är framför allt att minska anhörigas fysiska och psykiska belastning. Alla anställda inom verksamheten är skyldiga att på ett tidigt stadium uppmärksamma anhörigas behov av stöd och hänvisa personen till berörd enhet.

Läs mer i Socialstyrelsens handbok: Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, del 2 Kommunens ansvar och befogenheter, kapitel Socialnämndens ansvar för vissa grupper i samhället, avsnitt Personer som vårdar eller stödjer närstående och i Stockholms stads program för stöd till anhöriga.

Våld i nära relationer

Personer som är utsatta för våld i nära relation finns inom alla socialtjänstens områden. Begreppet ”närstående” är enligt Socialstyrelsens definition könsneutralt och syftar på varje person som den våldsutsatta bedöms ha en nära och förtroendefull relation till. Det kan handla om såväl makar, sambor, pojk- eller flickvänner, som föräldrar, syskon, barn eller andra släktingar. Det kan även gälla andra personer som den våldsutsatta har eller har haft en nära och förtroendefull relation till. Bedömningen om vem som kan betraktas som närstående ska göras utifrån familje- och levnadsförhållanden i det enskilda fallet. Det är också viktigt att beakta att våld kan förekomma i både heterosexuella och samkönade relationer och att såväl kvinnor som män kan vara utsatta respektive förövare. Våldet kan ta sig många uttryck: fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt, materiellt eller i form av försummelse (det sistnämnda gäller särskilt äldre personer och personer med funktionsnedsättning). Socialnämndens ansvar för våldsutsatta personer stadgas framförallt i 5 kap. 11 § SoL. Där anges bland annat att nämnden ansvarar för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Kvinnor och barn som utsatts för våld, eller barn som upplevt våld mellan närstående, ska särskilt beaktas. Det är även viktigt att uppmärksamma våldsutövare, för att informera om och lotsa vidare till insatser för att våldet ska upphöra.

Hur arbetet med att utreda och ge stöd till våldsutsatta är organiserat varierar mellan olika stadsdelsnämnder, men alla socialsekreterare

måste ha grundläggande kunskaper för att våga fråga om och upptäcka våld i nära relation. Vissa grupper lyfts fram som särskilt sårbara, däribland kvinnor med funktionsnedsättning, äldre och kvinnor i missbruk eller beroende. Det är också viktigt att kompetens finns om hedersrelaterat våld och förtryck, där ett utmärkande drag är att det ofta utövas kollektivt av flera familjemedlemmar eller släktingar. Eftersom våldet finns inom alla områden är det mycket viktigt att det finns en fungerande samverkan mellan olika enheter i stadsdelsnämnden. Alla stadsdelsnämnder har en eller flera socialsekreterare som arbetar med att utreda våld i nära relation och dessa ska kopplas in när kännedom om en våldsutsatt person uppstår.

Om nämnden får kännedom om att ett barn antingen själv utsatts för våld eller andra övergrepp, eller har upplevt att någon närstående har blivit det, ska en utredning av barnets behov av stöd och hjälp inledas utan dröjsmål enligt 6 kap. 1§ SOSFS 2014:4. Detta innebär att om nämnden får kännedom om att en vuxen som utsätts för våld har barn/bor tillsammans med barn, ska informationen omgående överlämnas till barn- och ungdomsenheten.

I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i biståndshushållen i samband med våld i nära relationer och i samband med hedersrelaterat våld.

Vid bedömning av rätten till bistånd i form av exempelvis placering i skyddat boende får den våldsutsattas ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller inte. Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ska däremot behovsbedömningen kompletteras med en ekonomisk prövning, dvs. om den sökande själv har inkomster eller tillgångar som kan tillgodose hans eller hennes ekonomiska behov. I det akuta skedet är dock skyddsbehovet det primära och tillfälligt ekonomiskt bistånd kan beviljas utan sedvanlig prövning av den skyddsbehövandes egna ekonomiska förutsättningar. Att hänvisa till sambos/partners/maka/makes försörjningsskyldighet är olämpligt.

Vid handläggning av ekonomiskt bistånd utgörs samhörigheten i paraplysystemet av hushållet, det vill säga båda vuxna i ett par, men i samband med familjevåld är det lämpligt att istället lägga upp separata personakter.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer, se särskilt kapitel Insatser till våldutsatta vuxna, avsnitt Ekonomiskt bistånd.

Prostitution

Personer som säljer sex är ingen homogen grupp och kan ha varierande problem och hjälpbehov. Prostitution och sociala problem hör nära samman. Prostitution förekommer dock även bland personer som utåt sett är välfungerande och väletablerade i samhället. När det gäller personer under 18 år används i regel inte begreppet prostitution. I stället brukar man tala om sexuell exploatering av barn.

Det är förhållandevis få personer som på eget initiativ söker hjälp för att komma ur prostitution. Socialtjänsten kan komma i kontakt med kvinnor och män i prostitution i samtliga verksamhetsområden.

Erfarenheter av, eller rädsla för, att inte bli väl bemötta av professionella är vanligt hos personer som har erfarenhet av att sälja sex. Det finns ofta en misstro mot myndigheter vilket gör att personer med prostitutionserfarenheter ofta inte självmant berättar om sina erfarenheter. Detta betyder att personal inom stadens socialtjänst både ska ha grundläggande kunskap inom området och vara lyhörd för problemen. Om det finns funderingar kring om en person har erfarenhet av att sälja sex är det angeläget att försöka ta reda på det. I dessa fall kan det även finnas en hotbild att ta hänsyn till vid handläggning och bedömning.

Felaktiga utbetalningar (FUT)

Socialtjänsten ska genom dialog med den sökande, individuella bedömningar och noggrannhet i handläggningen verka för att ekonomiskt bistånd så långt som möjligt betalas ut på rättssäkra och korrekta grunder. Om fel ändå uppstår är målsättningen att staden ska få tillbaka de felaktigt utbetalda pengarna och förhindra att bistånd fortsatt betalas ut på felaktiga grunder. Alla handläggare har skyldighet att uppmärksamma felaktigheter i alla ärenden och indikera att en FUT-utredning ska inledas, samt medverka till att uppgifter som behövs för FUT-utredningen blir kända.

Se vidare i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt Rätt från början – att förebygga felaktiga utbetalningar.

Struktur i akten – förvaring av inkomna handlingar

För att underlätta arbetet bör det finnas en logisk och enhetlig gemensam ordning för förvaring av olika handlingar i personakten. Det ska gå snabbt och enkelt att hitta relevanta dokument i personakten. Upplägget ska även underlätta aktvård och gallring. Inkomna handlingar ska som regel inte rensas. Dubletter, journalanteckningar eller andra dokument som återfinns i original i databasen kan rensas men däremot inte dokument som kräver underskrift för att bli original.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, del 5 Gemensamma regler för dokumentation hos beslutande nämnder, kommunala och enskilda utförare samt SiS, kapitel Bevarande och gallring av handlingar m.m. och i gällande hanteringsanvisningar för stadsdelsförvaltningarna med aktuella gallringsföreskrifter.

Handläggningsprocessen

Arbetet med ekonomiskt bistånd är ett tvådelat uppdrag:

- Stödja människor i att finna vägar till självförsörjning.
- Pröva rätten till ekonomiskt bistånd under tiden.

I detta avsnitt beskrivs handläggningsprocessen. I utredningen ingår även att verifiera och kontrollera inkomna uppgifter vilket beskrivs utförligare i kapitlet Om innehållet i utredningen.

Läs mer om handläggningsprocessen i Socialstyrelsens handbok: Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten.

Ansökan

En ansökan kan ske både muntligt och skriftligt och i Stockholms stad finns en gemensam *ansökningsblankett*. Huvudregeln är att ansökningsblanketten ska användas för att säkerställa att de uppgifter och samtycken som behövs som underlag för utredningen inkommer. Utgångspunkten för utredningen är ansökningsblanketten, som ska vara fullständigt ifylld. En ofullständigt ifylld ansökningsblankett får inte, utan synnerliga skäl, utgöra underlag för utbetalning av bistånd. Den sökande ska få tydlig vägledning om hur blanketten ska fyllas i. Informationsbladet ”Information om ekonomiskt bistånd” bör användas.

Om en ofullständig ansökan inkommer ska den som huvudregel kompletteras av den sökande. En begäran om komplettering ska ske skyndsamt. Detta kan ske genom att den sökande kallas till kontoret eller genom att en kopia på ansökan skickas hem till den sökande för komplettering. Även denna kopia ska skrivas under av den sökande. Kopian häftas ihop med originalet. I vissa fall kan beslut om avslag fattas med hänvisning till att den sökande inte medverkar till att en utredning kan genomföras.

Handläggaren ska aldrig skriva på ansökningsblanketten. Om ytterligare uppgifter kommer från sökande muntligt ska detta dokumenteras i en journal som biläggs ansökan. I de fall där handläggaren kommit

fram till att sökanden saknar förmåga att fylla i en ansökan, till exempel på grund av funktionsnedsättning, kan undantag göras från det kravet på sökanden. Detta ska då tydligt dokumenteras. I sådant fall ska handläggaren själv, med den sökandes samtycke, inhämta alla relevanta uppgifterna enligt 7 § FL innan beslut fattas. Dokumentationen av inhämtade uppgifter ska ske i journalanteckning.

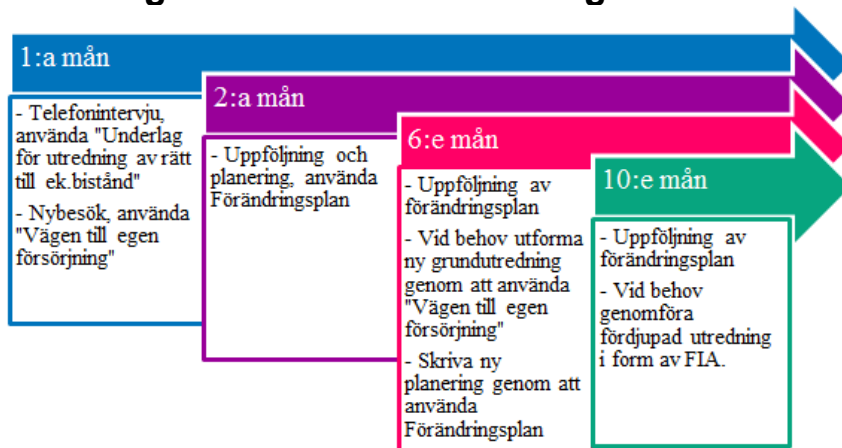
En komplettering av ansökan innebär till exempel att en person som redan har lämnat in en fullständigt ifylld ansökningsblankett inkommer i efterhand med en elräkning eller ett medicinkvitto. Om det är osäkert om personen ansöker om detta måste handläggaren kontakta personen, via brev eller telefon. Personen behöver inte fylla i en ny ansökan utan kan informera om att den ansöker om även denna utgift. Detta dokumenteras i en journal som skrivs ut och biläggs ansökan för gällande månad.

Se vidare om ansökningsförfarande i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Handläggningsprocessen, avsnitt Ansökan om ekonomiskt bistånd.

Att inleda en utredning

När en ansökan om ekonomiskt bistånd inkommer ska nämnden alltid utan dröjsmål inleda en utredning. Utredningar som rör ekonomiskt bistånd sker med stöd av 11 kap. 1 § SoL. Nämnden har inte rätt att neka till att ta emot ansökningar.

Utredning och stadens bedömningsinstrument

Grunden för en utredning är att ta reda på orsakerna till att den enskilde inte kan försörja sig själv. I samband med första ansökan om bistånd ska därför en grundlig utredning (användning av initial bedömning) göras som syftar till att kartlägga vilka behov som finns och vilka möjligheter och resurser den enskilde har att själv tillgodose dessa. I varje utredning som görs rörande familjer ska barnets situation särskilt uppmärksammas, se särskilt riktlinjerna, kapitel Om

innehållet i utredningen, avsnitt Barnperspektiv i handläggningen av ekonomiskt bistånd.

I arbetet med utredningar ska stadens bedömningsinstrument för ekonomiskt bistånd användas. Vid en ny alternativt förnyad kontakt med socialtjänsten används bedömningsinstrumentet ”Initial bedömning” (IB) och vid behov av en fördjupad utredning används Socialstyrelsens ”Förutsättningar inför arbete” (FIA). Bedömningsinstrumenten är anpassade efter socialtjänstens behov av samverkan med Jobbtorg och ska därför användas i nära samverkan. Syftet med bedömningsinstrumenten är att i ett så tidigt skede så möjligt identifiera det individuella behovet av insatser och stöd för att den sökande ska kunna bli självförsörjande. Bedömningsinstrumenten är verktyg för att säkerställa likartade utredningar, dokumentation och bemötande av socialtjänsten. Bedömningsinstrumenten syftar även till att öka delaktighet och transparens i utredning för den sökande. Manualerna för bedömningsinstrumenten ska vara väl kända av handläggarna och följas för att tillförsäkra god kvalitet och likställighet inom stadens socialtjänst. *Se vidare* i Stockholms stads Användarmanual för Initial bedömning och Användarmanual för FIA.

Löpande utredningar om rätten till bistånd görs därefter inför varje beslut och utgår från den dagsaktuella situationen och från uppgifterna från den första utredningen. Ny ansökan krävs vid varje tillfälle. I de fall biståndsbehovet blir långvarigt och personens situation i stort har förändrats bör en ny grundlig utredning genomföras.

När utredningen är klar ska den både utmyнна i ett beslut rörande rätten till bistånd samt en förändringsplan innehållande vad som behövs för att nå målet självförsörjning.

Se vidare om utredningsförfarande i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Handläggningsprocessen, avsnitt Utredningens innehåll och omfattning.

Vägar till självförsörjning – förändringsplaner och insatser

Grundutredningens primära fokus är att undersöka vad den enskilde behöver göra för att bli självförsörjande och vilket stöd socialtjänsten bör erbjuda. Utredningen ska beskriva det aktuella försörjningshindret, den enskildes resurser, på vilka områden det föreligger stödbehov och hur detta ska tillgodoses.

De allra flesta som har behov av ekonomiskt bistånd saknar ett arbete. Många som söker ekonomiskt bistånd på grund av arbetslöshet är arbetsföra och oförhindrade att börja arbeta direkt. Samtidigt finns många personer som har sociala eller hälsorelaterade problem. För dessa personer behövs mer omfattande insatser för att de ska kunna komma i arbete.

Utgångspunkten för det stöd som ges ska vara att individens förmågor snarare än oförmågor sätts i fokus och präglas av en tro på att människor både vill och kan ta ansvar för sin egen försörjning. Därför blir verksamhetens främsta uppgift att genom aktiva, individuellt anpassade insatser och genom motivations- och förändringsarbete skapa förutsättningar för den enskilde att ta detta ansvar. Personer som är arbetsföra ska vara beredda på att ta de arbeten som erbjuds dem. Den som inte kan arbeta ska erbjudas arbetsrehabilitering till lämpligt arbete eller motiveras att ansöka om sjukersättning.

Verksamma insatser ska tillhandahållas både för att rehabilitera icke arbetsföra personer och för att stärka arbetsföra personers resurser och möjligheter till återinträde på arbetsmarknaden. Krav på deltagande i en viss aktivitet ska föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga. Vid arbetsträning inom exempelvis barn- och äldreomsorg ska det göras en bedömning av om arbetsträningen är lämplig också utifrån kvalitetskraven i verksamheten. Ur ett jämställdhetsperspektiv är det särskilt viktigt att kvinnor erbjuds stöd och insatser i lika stor utsträckning som män.

De insatser som ska erbjudas är beroende av vilket hinder för självförsörjning den enskilde har. Förutsättningar ska skapas för den enskildes inflytande och delaktighet i planeringen där fokus ska ligga på att undanröja försörjningshindret och på den snabbaste vägen till egen försörjning. Detta innebär att individen kan få välja bort en önskad insats till förmån för ett enkelt arbete.

Se vidare i riktlinjerna, kapitel Olika grupperns förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd.

Förändringsplaner

Socialtjänstens arbetssätt ska vara strukturerat och de insatser som ges ska ha tydliga mål. Vilka insatser den enskilde ska erbjudas och vilka krav socialtjänsten ställer för att ekonomiskt bistånd ska kunna beviljas ska framgå i en förändringsplan. Förändringsplanen ska upprättas utifrån den information som framkommit i grundutredningen, och bör vara gjord inom två månader från första kontakt.

En förändringsplan ska innefatta samtliga förändringar som behöver komma till stånd för att den enskilde uppnå självförsörjning. Förutom arbete kan detta innebära till exempel att skaffa ett billigare boende om det nuvarande bedöms vara för dyrt eller söka sjukersättning, bostadsbidrag etc. Förändringsplanen ska tas fram i samarbete med den enskilde och om han eller hon har en avvikande mening om något som står i den så ska det dokumenteras.

Uppföljning

Förändringsplanen ska regelbundet följas upp, datum för uppföljning ska framgå i dokumentet, och insatsens resultat ska utvärderas. Planen ska justeras utifrån resultat och framgång. Nya insatser kan då beslutas. Förändringsplanen bör följas upp var 3:e till 4:e månad.

Utredning av rätten till bistånd under tiden

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär i hög utsträckning myndighetsutövning med krav på rättsäkerhet, gemensamt förhållningssätt och likvärdiga bedömningar. Parallellt med att sökanden ges stöd för att bli självförsörjande kan han eller hon också ha rätt till ekonomiskt bistånd. Prövningen av rätten till bistånd görs i flera steg och en individuell behovsprövning ska alltid göras.

Beroende på personens situation ställs olika krav, *se vidare* i riktlinjerna, kapitel Olika grupperns förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd. För den ekonomiska utredningen *se vidare* i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen.

För att vara berättigad till ekonomiskt bistånd bör den sökande följa den gemensamt upprättade förändringsplanen.

Följande frågeställningar ska utredas:

- *Är förutsättningarna för bistånd uppfyllda?*

En bedömning ska göras av om den sökande kan anses uppfylla de krav som kan ställas på henne eller honom i syfte att uppnå självförsörjning.

- *Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt?*

Annat sätt kan exempelvis vara genom försörjningsskyldiga, genom inkomster eller tillgångar, genom socialförsäkringsförmåner, studiestödsformer eller andra ersättningar. I vissa fall ska behovet tillgodoses genom andra huvudmän såsom Försäkringskassan, Landstinget, Migrationsverket eller Kriminalvården.

- *Vilket bistånd ska beviljas?*

Utöver riksnormen som fastställs av regeringen ska med utgångspunkt från lagen och stadens riktlinjer en bedömning göras av vilket behov som föreligger, och vad som är en skälig levnadsnivå för den enskilde.

Beslut

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd- Handbok för socialtjänsten, kapitel Handläggningsprocessen, se särskilt följande avsnitt:

- Underlag till beslut
- Delaktighet i utredningen och rätten att yttra sig över den
- Beslut
- Utbetalning

Avslag på ansökan om ekonomiskt bistånd

Om sökanden inte bedöms uppfylla förutsättningarna för rätt till ekonomiskt bistånd ska ansökan avslås. Som huvudregel avslås ansökan för hushållet som helhet. Underhållsskyldighet gentemot övriga familjemedlemmar går före deras rätt till ekonomiskt bistånd och föräldrar ska i detta sammanhang informeras om det ekonomiska ansvar föräldraskapet innebär.

De skäl till att sökt bistånd ska avslås ska vara sakliga och ska framgå som motivering till beslutet. Skälen ska anges på ett sådant sätt att den enskilde förstår orsaken till beslutet.

Även när det ekonomiska biståndet avslås helt eller delvis bör alla lämpliga insatser och stöd till egenförsörjning sättas in.

Beslut om bistånd enligt Socialtjänstlagen är myndighetsutövning. Den sökande ska alltid underrättas om ett avslagsbeslut enligt 1§ eller 5§ kap. 4 SoL. Observera att i de fall där sökanden inte beviljas fullt bistånd aktuell månad på grund av normöverskott tidigare månader så ska ett avslagsbeslut fattas rörande det tidigare normöverskottsbeloppet.

Beslutet ska alltid vara skriftligt och motiveringen ska framgå. Beslutsdokumentet i original sparas i akten och en kopia skickas eller överlämnas till den sökande. Det finns inget som hindrar att man färdigställer två originaldokument av beslutet varav man ger ett till den enskilde och behåller det andra i akten. Besvärshänvisning ska lämnas liksom hjälp med överklagandet om den sökande behöver och begär det.

Av beslutet ska följande framgå:

- Vad ansökan avser, dvs. ändamålet
- Hänvisning till § i socialtjänstlagen.
- Eventuell tidsperiod.
- Motivering till avslaget. I de fall det finns flera skäl till avslag ska samtliga avslagsgrunder skrivas in i beslutet och en närmare motivering i det enskilda fallet ska framgå av texten. Därefter väljs och registreras den tyngst vägande registreringskoden nedan.
- Hur beslutets konsekvenser för eventuella barn har övervägts och vilka ställningstaganden som gjorts.

Nödprövning och akut bistånd

Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska en så kallad nödprövning göras. Nödprövningen kan innebära att man gör en beräkning av den sökandes egna inkomster och dokumenterar i beslutet om den sökande har tillräckliga egna inkomster för att tillgodose behovet av nöd. Om den sökande inte har tillräckliga inkomster som täcker behovet av nöd måste ska den sökande informeras om möjligheten att ansöka om nöd. Om en sådan ansökan inkommer kan bistånd till akuta behov för livsuppehållet beviljas efter en individuell prövning.

För bedömning om vad som avser akut nödsituation *se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Ansvarig kommun och gränsens för kommunens ansvar, avsnitt Vistelsekommunens ansvar.

För personer som vistas tillfälligt i kommunen *se vidare* i riktlinjerna, kapitel Olika grupperns förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd, avsnitt Personer som tillfälligt vistas i kommunen.

Vid bedömningen ska hänsyn tas till om det finns *barn i hushållet* och deras situation ska särskilt uppmärksammas. Det är bra att i dessa sammanhang ha en dialog med föräldrarna om det ekonomiska ansvar föräldraskapet innebär. Utgångspunkten är att de inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser har huvudansvaret för att säkerställa nödvändiga levnadsvillkor för barnet. Om behovet av akut bistånd är upprepat och det finns barn i hushållet ska särskilt uppmärksammas om det kan finnas anledning till oro för barnets hälsa och utveckling. *Se vidare* i riktlinjerna, kapitel Barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser.

Beslut om akut bistånd ska i möjligaste mån föregås av sedvanlig utredning. Kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste månadens transaktioner ska uppvisas.

Är tiden mycket knapp bör i vart fall följande överväganden göras:

- Är det en akut nödsituation?
- Finns barn i familjen?
- Finns sjukdom hos sökanden som skulle kunna förvärras om han eller hon inte får ekonomisk hjälp?
- Har sökanden medicinska eller sociala problem som medför svårigheter att ta eget ansvar för sin situation?
- Känner sökanden till socialtjänstens normer och beräkningsgrunder och har han eller hon tidigare fått information om dem?
- Kan sökanden få hjälp från underhållsskyldig?
- Är behovet av ekonomisk hjälp återkommande trots egen försörjning?

Tappad plånbok är i första hand en försäkringsfråga. Kopia på polis-anmälan begärs in tillsammans med kontoöversikt och aktuella kontoutdrag. Endast nödprövning görs. Uppföljning av eventuella utbetalningar från försäkringsbolag behöver göras. Sökande som upprepat tappar pengar eller blir bestulen ska informeras om hur han eller hon i fortsättningen kan förvara sina pengar så att inte samma situation uppstår igen.

Vid avslag på försörjningsstöd - Efter bedömning i det enskilda fallet kan den sökande ha rätt till reducerat försörjningsstöd för att tillgodose basala behovsposter för livsuppehållet inom försörjningsstödet såsom exempelvis mat och hyra för att ge sökanden möjlighet att reda upp den omedelbara situationen. Socialtjänsten ska informera om möjligheten att ansöka om nödprövning.

Sökanden har haft tillräckliga inkomster - Situationer kan uppstå där den sökande haft tillräckliga inkomster till sin försörjning, antingen egna eller tidigare beviljat försörjningsstöd, men har använt dem på annat sätt, tappat dem eller blivit bestulen och därför saknar medel till uppehälle. Efter bedömning i det enskilda fallet kan extra bistånd tillfälligt beviljas för att tillgodose de mest nödvändiga behoven som exempelvis mat och bostad för att ge sökanden möjlighet att reda upp den akuta situationen.

Akut bistånd till hushåll som regelmässigt har inkomster över försörjningsstödsnivå ska prövas restriktivt och endast beviljas för att avvärja en akut nödsituation eller om den sökande bedöms vara förhindrad att själv ta ansvar för sin ekonomi och sin livssituation.

Bistånd registreras i detta fall som övrigt ekonomiskt bistånd - Bidrag till utgift som ingår i försörjningsstödet (Extra bidrag - har EGT)

Övrigt reducerat försörjningsstöd

Om det är uppenbart att den enskilde inte har vissa kostnader som ingår i försörjningsstödet eller att biståndet inte används till avsett ändamål, kan försörjningsstödet reduceras med kostnaderna för detta. Bistånd registreras i detta fall som ändamål Reducerat försörjningsstöd – (Har ej EGT)

Till personer där socialtjänsten är förvissade om att beviljat bistånd inte går till rätt ändamål, kan matrekvisition vara lämpligt bistånd. Denna möjlighet ska tillämpas restriktivt och i yttersta undantagsfall och det är viktigt att det inte leder till att socialtjänstsekretessen till skydd för den enskilde bryts. I dessa situationer kan det också behövas hjälp till kontakt med hälso- och sjukvården.

Beslut som löper över flera månader

Ibland är det nödvändigt att fatta beslut som sträcker sig över flera månader, exempelvis gällande en omfattande tandvårdsbehandling. Rätten till ekonomiskt bistånd prövas månad för månad och när beslut fattas som gäller flera månader måste en omprövningsklausul ingå. Beslutet kan annars inte omprövas under perioden, till exempel om omständigheterna som beslutet grundar sig på ändras. En sådan ändring skulle innebära att myndigheten ändrar ett för den enskilde gynnande beslut till hans eller hennes nackdel, vilket inte är tillåtet enligt förvaltningslagen (27 § FL). Följande omprövningsklausul ska läggas till alla beslut som sträcker sig över mer än en månad: ”Vid väsentligt ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslutet komma att omprövas ”

Överklagan

När ett överklagande kommer in ska socialtjänsten först ta ställning till om beslutet inkommit i rätt tid. Överklagan ska ha kommit in till socialtjänsten inom tre veckor från att den klaganden fick del av beslutet. Om det inte framkommit nya uppgifter som medför att det överklagade beslutet omprövas och ändras i sin helhet, ska socialtjänsten överlämna överklagandet till förvaltningsrätten utan dröjsmål. Hanteringen ska ske skyndsamt.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Överklagande.

Avsluta ett ärende

När en person inte längre ansöker om ekonomiskt bistånd ska ärendet avslutas. För att undvika att ärende avslutas för tidigt rekommenderas att ett ärende avslutas när person inte varit sökande under två månader. I de fall ärendet är överlämnat till t.ex. Förvaltningsrätten bör ärendet vara öppet till dess att dom fallit.

Det bör uppmärksammas att om ett ärende skrivs av direkt efter att en utbetalning är gjord kan den sökande teoretiskt vända sig till annan förvaltning och söka bistånd för samma period. Ärenden får alltså inte avslutas under pågående avseendemånad med undantag för om ny förvaltning tar kontakt för att de ska aktualisera ärendet hos sig.

Om en person vänder sig till socialtjänsten och inte längre vill få sin ansökan prövad ska det framgå av dokumentationen att socialtjänsten beslutat att avskryva ärendet innan ärendet kan avslutas.

Återkrav och återsökning

Huvudprincipen är att bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL beviljas utan återbetalningsplikt för den enskilde. Undantag från denna princip regleras i 107 kap. 5 § SFB (återsökning) och 9 kap. 1 och 2 §§ SoL (återkrav). Rutiner för hur samtliga beslut om återkrav eller återsökning ska bevakas och följas upp bör finnas.

Återsökning

Kommunen kan återsöka bistånd som den enskilde beviljas under den tid Försäkringskassan/Pensionsmyndigheten prövar en periodisk förmån som kan komma att utbetalas retroaktivt. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Återbetalning, avsnitt retroaktiva förmåner enligt socialförsäkringsbalken.

Handläggning av återsökning - Återsökning sker genom att begäran om utbetalning för retroaktiv tid görs till Försäkringskassan. Särskild blankett återfinns på Försäkringskassans hemsida. En begäran om utbetalning per förmån och beslutstillfälle (avseendemånad) måste göras. Följande uppgifter ska framgå:

- Förnamn, efternamn och personnummer för den försäkrade
- Uppgifter om förmån och period (avseendemånad)
- Totalt belopp av ekonomiskt bistånd som har betalats ut till hushållet för perioden/månaden
- Det ska även framgå om ytterligare någon begäran om utbetalning, för hela eller delar av samma period, gällande annan förmån har sänts in

- Uppgifter om nämnden (kontaktperson, tel., adress, pg/bg-nr)
- Nämndens (det vill säga ansvarig tjänstemans) underskrift, datum och namnförtydligande

Personens ansökan om ersättning behöver följas upp varje månad, innan nästa månads beslut, för att se om Försäkringskassan/Pensionsmyndigheten har fattat ett beslut. Om ett avslagsbeslut har fattats så finns det inte grund för att göra en begäran om retroaktiv ersättning för kommande månader.

Observera att om Försäkringskassan felaktigt till den enskilde betalar ut retroaktiv ersättning som kommunen har rätt till kan socialtjänsten kräva Försäkringskassan på skadestånd på motsvarande belopp. Juridiska avdelningen bistår förvaltningarna i denna process.

Återkrav enligt socialtjänstlagen

Reglerna kring återkrav regleras i 9 kapitlet socialtjänstlagen. Akut utbetalning av matpengar som gjorts av sociala eller medicinska skäl ska inte återkrävas. Om den akuta hjälpen ges på grund av att någon tillfälligtvis är förhindrad att disponera sina inkomster eller tillgångar kan det dock återkrävas. Även akut hjälp till exempelvis en hyresskuld för att undvika avhysning kan återkrävas om hushållet har inkomster över norm. Återkrav får inte göras mot framtida bistånd. De formella kraven är absoluta och får inte åsidosättas. Vid en eventuell prövning i förvaltningsrätten innebär åsidosättande av de formella kraven att talan inte kan fullföljas.

Det finns tre sätt för kommunen att få tillbaka utbetalt bistånd:

1. Bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL med villkor om återbetalning (9 kap. 2 § st. 1 SoL) som förskott på förmån, ersättning etc.
2. Bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL med villkor om återbetalning gäller (9 kap. 2 § st. 2 SoL)

Återkrav enligt punkt 1-2 beskrivs under respektive rubrik nedan.

3. Återkrav av bistånd som hushållet/personen fått för mycket eller på oriktiga grunder (9 kap. 1 § SoL).

Återkrav enligt 9 kap. 1 § SoL görs vanligtvis inom ramen för en FUT-utredning om en person beviljats bistånd på felaktiga grunder. *Läs mer* om återkrav enligt detta lagrum i Vägledningen för att utreda och förebygga felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Återkrav vid bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen

Återkrav av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL kan ske på tre grunder enligt 9 kap. 2 § st 1. SoL:

1. Bistånd som förskott på förmån eller ersättning.
2. Bistånd till enskild som är indragen i arbetskonflikt.
3. Bistånd till enskild som på grund av förhållanden som han/hon inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster eller tillgångar.

Den väntade inkomsten måste antas ge ett överskott efter avdrag för den enskildes löpande levnadsomkostnader om ett återkrav ska vara meningsfullt. Kan det inte bli ett sådant överskott eller finns inte återbetalningsförmåga inom överskådlig tid ska det inte beslutas om återkrav. Möjligheten att återkräva måste undersökas och bedömas från fall till fall. Återkrav av förmån eller ersättning bygger helt och hållet på överenskommelse mellan socialtjänsten och den enskilde. Det ska preciseras i överenskommelsen mot vilken utbetalning som återkrav gäller.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Återbetalning, avsnitt Återkrav av bistånd som förskott på förmån eller ersättning m.m.

Handläggning

Överenskommelse och eventuell fullmakt

- Skriftlig överenskommelse görs med den enskilde om att biståndet ska återbetalas och hur återbetalning ska ske (särskild mall finns i paraplyet).
- Skriftlig fullmakt upprättas vid behov och i de fall utbetalaren av förmånen eller ersättningen begär det. Observera att den enskilde när som helst ensidigt kan säga upp fullmakten.

Beslut

Observera också att det är två beslut som ska fattas och att detta gäller vid varje biståndstillfälle och biståndsmånad:

1. Beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.
 2. Beslut om återkrav enligt 9 kap. 2 § SoL st 1.
- Besluten ska vara skriftliga och innehålla uppgift om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsplikten.
 - Varje biståndsbeslut ska skriftligt delges den enskilde innan biståndet utbetalas.
 - Sökanden ska informeras om att beslut om återkrav inte kan överklagas. Han eller hon ska också informeras om att ifall återbetalning inte sker kan frågan om återbetalning prövas i förvaltningsrätten på initiativ av socialtjänsten.

- Varje biståndsbeslut registreras i paraplysystemet. Observera att det måste registreras att biståndet ska återbetalas vid registreringen av utbetalningen.

Återkrav vid bistånd enligt 4 kap. 2 § socialtjänstlagen

Återkrav enligt 9 kap. 2 § st 2 vid bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL är endast tillämpliga för hushåll som har egna inkomster eller tillgångar och därför inte kan anses vara berättigade till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL eller för bistånd till något som är utöver skälig levnadsnivå. När biståndet prövas enligt 4 kap. 2 § SoL måste även prövning med avslag ha gjorts enligt 4 kap. 1 § SoL.

Bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL kan villkoras med återbetalning men får bara återkrävas om det beviljats med sådant villkor. Följande situationer kan bli aktuella för återkrav enligt 4 kap. 2 § och 9 kap 2 § st. 2 SoL:

- Hushåll med realiserbara tillgångar.
- Hushåll med egen försörjning/inkomst över norm.

För att undvika allvarliga sociala konsekvenser kan exempelvis bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL med villkor om återbetalning beviljas till hyresskuld där behovet kunnat tillgodoses genom egen inkomst och där återbetalningsförmåga finns.

Handläggning

Överenskommelse och eventuell fullmakt

- Skriftlig överenskommelse görs med den enskilde om att biståndet ska återbetalas och hur återbetalning ska ske (särskild mall finns i paraplyet).

Beslut

Observera också att det är tre beslut som ska fattas och att detta gäller vid varje biståndstillfälle och biståndsmånad:

1. Avslagsbeslut enligt 4 kap. 1 § SoL
2. Beslut om bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL.
3. Beslut om återkrav enligt 9 kap. 2 § st. 2 SoL.

- Besluten ska vara skriftliga och innehålla uppgift om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsplikten.
- Varje biståndsbeslut ska skriftligt delges den enskilde innan biståndet utbetalas.
- Sökanden ska informeras om att beslut om återkrav inte kan överklagas. Personen ska också informeras om att ifall återbetalning inte sker kan frågan om återbetalning prövas i förvaltningsrätten på initiativ av socialtjänsten.

- Varje biståndsbeslut registreras i paraplysystemet. Observera att det måste registreras att biståndet ska återbetalas vid registreringen av utbetalningen.

Ersättningstalan enligt 9 kap. 3 § socialtjänstlagen

I de fall den enskilde inte återbetalar återkrav enligt 9 kap. 1 eller 2 §§ SoL kan socialtjänstens med stöd av 9 kap 3 § SoL väcka talan om ersättning hos förvaltningsrätten. Talan ska väckas så snart det står klart att den enskilde inte betalar och senast inom tre år från det biståndet utbetalades. Om socialtjänsten inte har väckt talan inom tre år från det att biståndet utbetalades och personen inte återbetalar skulden saknas möjlighet för socialtjänsten att få skulden återbetald.

Talan får inte bifallas av förvaltningsrätten om den ersättningsskyldige genom att återbetala kostnaden eller del av den kan antas bli ur stånd att klara sin försörjning eller livsföring i övrigt. Det är socialtjänstens som utreder personens förmåga att återbetala. Vid en bedömning av återbetalningsförmåga är utgångspunkten riksnormen.

Observera att beslut om ersättningstalan måste fattas av nämnden eller nämndens sociala delegation.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Återbetalning, avsnitt Talan hos förvaltningsrätten.

Handläggning av ersättningstalan

1. Regelbundet följa upp beslutet om återkrav och kontakta personen om den inte betalar på skulden. Diskutera orsaken till varför skulden inte är betald och hur personens möjligheter till att betala ser ut.
2. I de fall där den enskilde inte återbetalar återkrav finns möjlighet att med stöd av 9 kap. 3 § SoL väcka talan om ersättning hos förvaltningsrätten (FR). Talan måste väckas inom 3 år från det att biståndet utbetalades och innan dess ska alla möjligheter till frivillig återbetalning vara uttömda. Betalningspåminnelser ska ha skickats.
3. Utgå från utredningen som låg till grund för beslutet om återkrav. Följande frågor bör kontrolleras innan utredningen påbörjas:
 - Vilka/Vilket datum gjordes utbetalningen av biståndet?
 - Har tre år passerat sen biståndet utbetalades? Om treårsgränsen har passerat saknas möjlighet att på rättslig väg driva ärendet om återbetalning i domstol.
 - Kontrollera om någon inbetalning har gjorts på kravet.

- Är personen fortfarande aktuell på socialtjänsten? (inom staden eller annan kommun) Om ja, saknas betalningsförmåga.
4. Utred personens nuvarande ekonomiska situation, utredningen sker på samma sätt som inför ansökan om ekonomiskt bistånd.
- Begär in uppgifter från personen om dennes inkomster och utgifter som påverkar betalningsförmågan. Antingen med en skriftlig begäran, per telefon eller vid ett besök.

Om personen inte medverkar:

- Gör ett utdrag med personrapport från Infotorg med uppgift om folkbokföringen, taxerad årsinkomst, företag, bil, skulder etc.
 - Ytterligare information kan behöva hämtas från Försäkringskassan, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, A-kassan etc.
5. Sammanställ utredningen
- Bedöm personens betalningsförmåga.
 - Utgångspunkten ska vara riksnormen och nivån för försörjningsstöd.
 - Finns ett rimligt betalningsutrymme för personen? Personen får inte antas bli ur stånd att själv klara sin och sin familjs försörjning genom att återbetala skulden.

6. Skicka utredningen till klienten. Kommunicera den ekonomiska beräkningen som gjorts inklusive ett förslag till beslut om att väcka ersättningstalan i förvaltningsrätten. Personen ska ha en rimlig möjlighet att få yttra sig om beräkningen (ca 14 dagar). Ange slutdatum.

7. Om personen saknar betalningsförmåga vid tillfället kan man antingen låta återkravet vara vilande en tid för att sedan på nytt utreda personens betalningsförmåga eller efterge beslutet. Detta beror till stor del på hur lång tid som passerat sedan utbetalningen gjordes samt om det kan antas att den sökandes ekonomi kommer att förändras.

8. Om ärendet ska drivas till förvaltningsrätten, skriv ett tjänsteutlåtande i formuläret ”Tjänsteutlåtande” och ”Ansökan FR Återkrav” som finns i dokumenthanteraren i paraplysystemet. *Se vidare* i lathunden för sociala system (paraplyet) – Ekonomiskt bistånd.

Ansökan ska innehålla följande uppgifter:

- Namn, adress och telefon till den nämnd som söker och handläggaren
- Beslutsdatum
- Den ersättningsskyldiges namn, personnummer, adress och telefon

- Vilken typ av återkrav det är (§ i SoL)
- Bistånd som har beviljats
- Belopp som yrkas
- När biståndet som återkrävs utbetalades
- Uppgift om de betalningspåminnelserna som har skickats
- Utredning som visar att den enskilde har betalningsförmåga
- Yrkande (stadsdelsnämnden yrkar att förvaltningsrätten ålägger XX att till stadsdelsnämnden återbetala...)

9. Lämna ärendet till ansvarig chef som sedan lämnar ärendet vidare till nämnden eller sociala delegerade med följande:
- Tjänsteutlåtande med respektive bilagor
 - Ifyllt ansökan i mallen ”Ansökan FR Återkrav”

10. *Beslut i nämnd/socialdelegerade*

11. Underrätta personen om beslutet.

12. Skicka in ansökan till Förvaltningsrätten (utredningen inkl. bilagor). Ansökan ska göras vid den förvaltningsrätt inom vars domkrets den enskilde är bosatt. Utöver ansökan ska följande biläggas.
- Beslut om återkrav och beslut om beviljat bistånd
 - Den ekonomiska utredningen om personens betalningsförmåga
 - Överenskommelse om återbetalning
 - Uppgift om den enskilde betalt tillbaka del av återkravet

13. Dom från FR

- Om förvaltningsrätten avslår ansökan om ersättningstalan kan man antingen efterge återkravet eller så låter man återkravet vara vilande om man tror att personens ekonomiska situation kommer att förändras inom treårsgränsen.
- Om förvaltningsrätten bifaller ansökan om ersättningstalan måste socialtjänsten själv ansöka om utmätning hos Kronofogdemyndigheten. Kopia på domen från förvaltningsrätten samt laga krafts bevis utgör underlag för begäran.

Kraveftergift

Om det är uppenbart att förhållandena ändrats så att den enskilde inte inom tre år från det biståndet utbetalades tid kommer att kunna återbetala får kommunen enligt 9 kap. 4 § SoL helt eller delvis efterge återkrav. Detta beslut går inte att överklaga.

Registrering i paraplysystemet

Dokumentation och utbetalning görs i paraplysystemet som även är stadens socialregister. För att kunna garantera rättsäkerheten och möjliggöra resultatuppföljning och planering ska anvisningarna för

registrering av alla uppgifter i paraplysystemet följas noggrant. Det gäller såväl uppgifter i samband med biståndsansökan, som försörjningshinder, ändamål och avskrivningsorsaker, som uppgifter i samband med handläggningen av felaktiga utbetalningar.

Se vidare i Stockholms stads lathund för sociala system (paraplyet) Ekonomiskt bistånd, under länken ”dokumentation” i inloggningsfönstret till paraplysystemet.

3. Om innehållet i utredningen

Information

Socialtjänsten har en informationsskyldighet, som gäller oavsett om syftet med kontakten är att ansöka om ekonomiskt bistånd eller få allmänna upplysningar. Information som ges till sökande ska vara tydlig, lätt att förstå och tillgänglig för så många som möjligt. Information som riktar sig till särskilda grupper, såsom personer som inte behärskar svenska språket eller har en funktionsnedsättning, ska vara anpassade efter deras behov och tolk ska användas vid behov.

För att förebygga att den sökande oavsiktligt gör fel vid ansökan ska varje sökande ges tydlig information om:

- sin rätt till bistånd
- vilka krav som socialtjänsten ställer på den enskilde för att vara berättigad till bistånd
- sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter
- skyldighet att anmäla ändrade förhållanden
- handlägningsprocessen och de kontroller som görs
- att lämnade uppgifter registreras i stadens socialregister

Informationsbladet ”Information om ekonomiskt bistånd” bör användas. Den skriftliga informationen ska kompletteras med en muntlig genomgång och den sökande ska ges möjlighet att ställa frågor. Det är särskilt viktigt att säkerställa sig om att personen förstår genom att till exempel ställa frågor om materialet.

Läs mer i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, se särskilt kapitel Handlägningsprocessen.

Bekräftelse på mottagen information

Alla sökande ska underteckna dokumentet ”Bekräftelse på mottagen information”. Bekräftelsen ska finnas i varje personakt och får inte rensas. Om ansökan görs av ett par ska de skriva på varsin bekräftelse.

Informationsgenomgång och undertecknande av bekräftelsen på mottagen information bör upprepas vid fortsatt behov av ekonomiskt bistånd årligen.

Dokumentation

Socialtjänsten har en dokumentationsskyldighet vid handläggning och genomförande, vilket är särskilt viktigt i samband med myndighetsutövning. All dokumentation sker i paraplysystemet.

Syftet med socialtjänstens dokumentationsskyldighet är främst

- Den enskildes rättsäkerhet
- Ett verktyg för socialtjänsten för den individuella planeringen
- Uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring

Dokumentationen ska omfatta dels de omständigheter som rör den enskildes hjälpbehov, dels på vilket sätt utredningen gjorts, till exempel hur man inhämtat uppgifterna. Den ska genomföras på ett sådant sätt så att det framgår hur ärendet fortlöper och hur besluten genomförs. Den sökande ska kunna ta del av och förstå dokumentationen.

Journalföring - Journalanteckningar ska göra det möjligt att följa ärendets gång. Inkommen information och uppgifter av betydelse för bedömning och beslut ska dokumenteras liksom vilken information som lämnats till den sökande samt vilka överenskommelser som gjorts.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Handläggningsprocessen, avsnitt Socialtjänstens dokumentation. Se även Socialstyrelsens handbok: Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, se särskilt del 5 - Gemensamma regler för dokumentation hos beslutande nämnder, kommunala och enskilda utförare samt Statens institutionsstyrelse.

Grundutredning och förändringsplan

I samband med att ett ärende aktualiseras ska en grundlig utredning med stadens bedömningsinstrument genomföras. Utredning ska utgöra underlag för den förändringsplan som ska upprättas. *Se vidare* i riktlinjerna, kapitel Handläggningsprocessen.

Barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser

Barnperspektiv inom ekonomiskt bistånd beskrivs nedan. Inom Stockholms stad finns även ett stödmaterial som ska användas som komplement i arbetet. I stödmaterialiet finns även mer utförligt beskrivet om hur barnkonsekvensanalyser kan användas inom ekonomiskt bistånd. *Se vidare* i Stödmaterial - Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd.

Att ta hänsyn till barnets bästa kan till exempel handla om att vid en bedömning om det finns behov för en familj att sänka sin boendekostnad genomföra en barnkonsekvensanalys innan beslut fattas för att klargöra vad det innebär för barnet att flytta. Det kan även handla om att efter en barnkonsekvensanalys bevilja ekonomiskt bistånd till

något som barnet behöver för sitt liv och sin utveckling, exempelvis stöd för att ett barn ska kunna fortsätta med en fritidsaktivitet.

Hänsyn till barns bästa får dock aldrig innebära att barnet uppmärksammas eller utreds mot föräldrarnas vilja, om det inte finns tecken på att barnets situation kräver en särskild utredning. En särskild utredning inleds då enligt 11 kap. 1 § och 2 §§ SoL och inleds av barn- och ungdomsenheten.

Vad innebär ett barnperspektiv inom ekonomiskt bistånd

Barnperspektiv innebär både att se något ur barnets synvinkel och att vuxna har barnet i sin synvinkel. Ett första steg innebär att kartlägga barnets situation och behov. Detta sker genom samtal med föräldrarna om deras barn, både vid första kontakten/nybesök eller vid uppföljningsmöten via bedömningsinstrumentens avsnitt som berör barnet. Det kan också ske genom samtal med barnet, om så bedöms lämpligt och föräldrarna godkänner det. Särskilt viktigt är att vid långvarigt ekonomiskt bistånd uppmärksamma barnets behov och situation med tydlig koppling till den ekonomiska situationen. Hushåll som har varit aktuella 10 månader eller längre räknas som långvarigt.

Utgångspunkten är alltid att föräldrarna inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnet.

Ett barnperspektiv innebär även följande:

- Vid behov göra hembesök, i samråd med föräldrarna, för att bedöma vilket bistånd som familjen behöver med hänsyn till barnets behov.
- Vid behov och i samråd med föräldrarna tala med barnet, med beaktande av dess ålder och mognad, för att bedöma vilket bistånd familjen behöver med hänsyn till barnets behov.
- Bedöma barnets bästa utifrån en helhetsbedömning med stöd av t.ex. riktlinjer, barnkonventionen och med hjälp av de kunskaper som finns om barn och barns behov.
- Upprätta en planering för hur självförsörjning ska uppnås för föräldern där barnets situation ingår.
- Beakta barns behov inom särskilt viktiga områden, t.ex. boende, umgänge med föräldrar, hälsa, fritidsaktiviteter och ungdomars ferieinkomster.
- Dokumentera hur barnets behov beaktats, vilka eventuella överväganden som gjorts och hur detta påverkat beslutet. Detta gäller både negativa och positiva beslut.

Barnkonsekvensanalys

I hushåll där det finns barn och ungdomar ska deras situation alltid uppmärksammas. En barnkonsekvensanalys ska göras när ett beslut får påtagliga konsekvenser för ett barn.

När beslut rör barn ska särskilt beaktas vad hänsyn till barnets bästa kräver och i ärenden där det finns barn i familjen ska de kortsiktiga och långsiktiga konsekvenserna för barnet alltid övervägas innan beslut fattas. Berörd förälder ska göras delaktig i analysen av barnets bästa kopplat till beslutet.

I samband med att en barnkonsekvensanalys görs är det också viktigt att väga in hur beslutet påverkar förälderns/föräldrarnas möjligheter att bli självförsörjande, något som i sig är en positiv faktor för barnet.

En barnkonsekvensanalys innebär att socialtjänsten utreder vilka konsekvenser ett beslut får för ett barn genom att först redovisa möjliga ställningstaganden som finns, t.ex. bifall eller avslag. Besluten jämförs sedan med artiklarna i barnkonventionen, vilka är barnets rättigheter som påverkas av besluten? Vilket beslut påverkas barnets rättigheter mest positivt eller negativt av? Barnkonsekvensanalysen ska sedan dokumenteras och utgöra underlag för beslut. I synnerhet vid avslagsbeslut måste det tydligt dokumenteras hur detta övervägande har skett och vilka ställningstaganden som gjorts.

Särskilda områden som är viktiga att beakta:

- Boende
- Barnomsorg/skola
- Socialt nätverk
- Hälsa
- Fritidsaktiviteter
- Umgänge med förälder
- Ungdomars ferieinkomster

Mer om barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser

- Stockholms stads stödmaterial för barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd
- Socialstyrelsens vägledning – Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd, artikelnr: 2003-109-1
- Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Viktiga utgångspunkter vid biståndsbedömning, avsnitt Hänsyn till barns bästa

- Socialstyrelsens handbok: Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten del 1 Övergripande mål, regler och principer, kapitel Barnkonventionen och barnperspektivet i svensk lagstiftning

Rätt från början – att förebygga felaktiga utbetalningar

Handläggningen av ekonomiskt bistånd ska utgå från att bistånd betalas till de personer som har rätt till det, vilket görs genom bl.a. information till sökande, verifikation av uppgifterna i ansökan och att förhindra att interna felaktigheter sker. Det ska vara enkelt för den enskilde att ge korrekt information, följa socialtjänstens krav m.m. Från första utredningen till fortsatta ansökningar krävs dialog med den sökande och noggrannhet i handläggningen för att minska risken för felaktiga utbetalningar och säkerställa att den person som har rätt till bistånd också får det. I staden finns upprättade rutiner för vilka kontroller som genomförs varje månad och de kontroller som sker regelbundet under året men inte månadsvis. *Se vidare* i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt Kontroller.

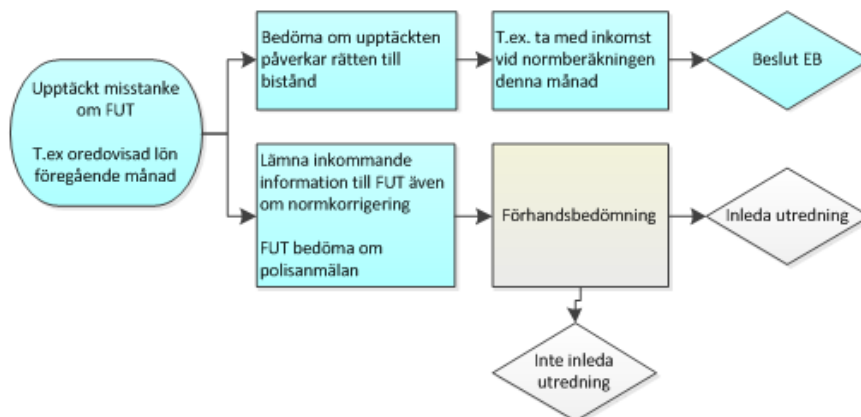
Felaktiga utbetalningar kan uppkomma av olika orsaker. De kan till exempel inträffa eller ske till följd av att den sökande medvetet lämnar oriktiga uppgifter eller genom att den sökande saknar kunskap om regelsystemet.

En felaktig utbetalning kan även bero på interna felaktigheter i handläggningen av ekonomiskt bistånd där t.ex. redovisade uppgifter eller förändringar inte uppmärksammas av handläggaren. Det kan även vara att en uppgift inte verifieras.

För att stärka legitimiteten för det ekonomiska biståndet och för att säkerställa rättssäkerheten är det angeläget att alla verksamheter i det ordinarie arbetet regelbundet genom exempelvis återkommande kompetensutveckling och internkontrollsystem strävar efter att förebygga felaktiga beslut.

Upptäckt av misstanke om felaktig utbetalning

= Görs av handläggaren av ekonomiskt bistånd.

Om det i ett ärende upptäcks att det finns en misstanke om att en eller flera månaders bistånd har beviljats på felaktiga grunder ansvarar socialsekreteraren för att utreda och bedöma om upptäckten påverkar rätten till bistånd framåt. Misstanken om felaktig utbetalning lämnas till FUT-utredare för vidare utredning av tidigare utbetalt bistånd.

En utredning om misstanke om felaktig utbetalning inleds enligt 11 kap. 1 § SoL. Utredningen syftar till att klargöra om det skett en felaktig utbetalning eller inte. Utifrån utredningen bedöms om det finns grund för beslut om återkrav och/eller polisanmälan. Socialtjänsten återkräver felaktiga utbetalningar enligt 9 kap. 1 § SoL och är skyldiga att polisanmäla misstanke om bidragsbrott enligt 6 § bidragsbrottslagen. FUT-utredningen ska bedrivas åtskild från eventuell parallell biståndsutredning och alltid göras av annan handläggare.

Läs mer om arbetet med att utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i Stockholms stads Vägledningen - att förebygga och utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Kontroller

Allmänt om kontroller

I samband med ansökan om ekonomiskt bistånd är det som huvudregel den sökandes sak att visa att han eller hon har rätt till det bistånd som söks. Socialtjänsten ska även ge stöd och hjälp i de fall en person har svårt att inhämta uppgifterna på egen hand. Genom att till exempel inhämta ett samtycke kan socialtjänsten inhämta uppgifterna åt den enskilde.

Att verifiera uppgifter som den sökande lämnar i samband med ansökan ingår som en del i utredningen innan beslut fattas. Utgångspunkten är ansökningsblanketten, vilken alltid ska vara fullständigt ifylld. Det mest kostnadseffektiva är att göra relevanta kontroller redan innan beslut om utbetalning fattas. I kommande avsnitt beskrivs först vilka kontroller som är viktiga i utredningen och avslutas med en mer ingående beskrivning av hur kontrollerna genomförs.

Godkännande av att olika kontroller görs sker i huvudsak genom ansökningsblanketten. I vissa fall kan andra kontroller än de som godkänts på ansökningsblanketten behöva göras. Sådana kontroller ska godkännas av den sökande. Om den sökande har lämnat muntligt godkännande ska detta dokumenteras i en journalanteckning. Om den sökande inte lämnar godkännande måste socialtjänsten ta ställning till om beslutsunderlaget är tillräckligt eller inte. Om inte, kan beslut om avslag fattas med hänvisning till att den sökande inte medverkar till utredningen.

Socialtjänsten har med stöd av 11 kap. 11 § och 11 a och b §§ SoL, utan den enskildes samtycke, rätt att inhämta vissa uppgifter. Det gäller uppgifter om förmån, ersättning eller annat stöd åt enskild från Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, arbetslöshetskassorna, Arbetsförmedlingen och Skatteverket.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Handläggningsprocessen, avsnitt Utredning av den enskildes ekonomiska situation.

Dokumentation av kontroller - Dokumentera i en journalanteckning vilken kontroll som genomförts, hur kontrollen genomförts, resultatet av kontrollen och behovet av eventuella åtgärder samt tidsplan för när åtgärderna ska vara genomförda.

I samband med första ansökan och nybesöket

Utredningen i samband med nybesöket är den mest grundläggande. Det som primärt måste utredas är om den sökande kan anses tillhöra kommunen och förvaltningen. Detta är särskilt viktigt i de fall sökanden saknar egen bostad och bor inneboende eller i andra hand. I de fall sökanden har flyttat till Stockholm ska boendesituationen och övriga förhållanden utredas för bedömning av vilken kommun som har ansvaret. Fram till dess att det är klarlagt vem som har ansvaret har vistelsekommunen det fulla ansvaret.

Inför ett nybesök görs i princip kontroller i två led:

1. Först och främst ska det konstateras att den som ansöker om bistånd är den person han eller hon säger sig vara och i före-kommande fall att uppehållstillstånd eller uppehållsrätt finns. Vistelsen är därefter det avgörande för om den enskilde kan ha rätt till bistånd hos förvaltningen.
2. Om grundförutsättningarna ovan är uppfyllda fortsätter utredningen och den enskilde ska visa att han eller hon uppfyller förutsättningarna för att vara berättigad till bistånd. Kontrollerna omfattar alla som ingår i hushållet.

Följande kontroller ska alltid göras:

- Identitet
- Medborgarskap och uppehållstillstånd/uppehållsrätt
- Uppgifter om boende och vistelse
- Uppgifter från folkbokföringen
- Hushållssammansättning/civilstånd
- Vårdnadshavare för barn boende i hushållet, ev. umgängesavtal
- Barnens boende, skolgång/barnomsorg och ev. extra arbete
- Eventuell tidigare aktualitet vid annan socialtjänst
- Inkomster
- Tillgångar
- Tidigare försörjning/orsak till behov av bistånd

Särskild noggrannhet är av vikt när ungdomar 18-20 år söker bistånd för egen del men kan omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet.

Innan varje beslut

Viktigt är att vara uppmärksam på förändringar som den sökande själv gör på ansökan, vad gäller tillgångar, inkomster, adress eller hushållsgemenskap. När en ansökan inkommer bör följande kontroller alltid utföras innan beslut fattas:

- Att ansökan är fullständigt ifylld
- Att ansökan är ankomststämplad
- Följa upp vad som framkommer på ansökan, t.ex. sökt ersättning från annan myndighet. (a-kassan, CSN, FK etc.)
- Att planeringen följs, t.ex. närvaro Jobbtorg, SFI, läkarintyg vid sjukskrivning, rehabiliteringsplan.
- Att det finns verifikationer/underlag för samtliga inkomster och utgifter som har angetts på ansökan.

- Kontroll FK-bild mm. i paraplyet på samtliga i hushållet. Observera att tjänsten levererar uppgifter från flera myndigheter.
- Kontoutdrag senaste månaden (observera så att det inte glappar mellan datum från förra månaden)
- Aktuell hyresavi (om hyresavin skickas sent, kan avin lämnas med en månads eftersläpning)
- Kvitto på att föregående månads hyra är betald (kan styrkas via kontoutdrag)
- Kvitto på att föregående fackavgift/a-kassa/elfaktura är betald. (kan styrkas via kontoutdrag)
- Vid behov bedöma ev. uppehållsrätt

Regelbundet för att upptäcka eventuella förändringar

Följande kontroller bör göras regelbundet för att säkerställa att rätt person får rätt ersättning och därmed förhindra felaktiga utbetalningar:

- Årsbesked från banken (obs kan ha flera banker) – januari
- Kontoöversikt från samtliga konton – 1 gång per år, förslagsvis i augusti/september som komplement till årsbeskedet i januari.
- Deklaration, samtliga sidor lämnas in tillsammans med ansökan för maj för hela hushållet.
- Skatteåterbäring (utbetalas mellan juni-september)
- Slutgiltigt bostadsbidrag från FK (skickas ut i april/maj från FK)
- Barns inkomster och tillgångar genom t.ex. kontoöversikt och deklARATION
- Intyg om skolgång för barn som studerar på gymnasiet – minst vid varje nytt läsår (HT-start i augusti/september)
- Intyg om umgänge – minst 1 gång/år eller vid förändringar
- Följa upp eventuellt tillfälligt uppehållstillstånd
- Eventuell utlandsvistelse – uppmärksammas på kontoutdrag eller vid behov passkontroll.
- Infotorg (4 gånger/år)
 - Civilstånd
 - Folkbokföringsadress + antal skrivna på adressen - observera även förändringar i kontraktsform
 - Företag
 - Fordon: Bil, MC, moped, båt etc.

Ett förslag på hur ett *årshjul* kan utformas enligt kontrollerna ovan finns på intranätet. Årshjulet kan anpassas lokalt av förvaltningarna med utgångspunkt i ovanstående kontroller. *Läs mer* i stödmaterialet som finns på intranätet gällande deklARATIONER, företagsformer, information från pantbank och från utländska ambassader.

Uppföljning av kontroller

Uppföljningen av kontrollerna genomförs genom intern kontroll av arbetsledning. Förslag på modell för intern kontroll finns på intranätet.

Hur genomförs kontrollerna vid ansökan om bistånd?

Samtliga kontroller ska genomföras med en respekt för den enskildes integritet. Den enskilde ska alltid delges resultatet av kontrollerna och hur detta påverkar dennes ansökan.

Identitet

Denna kontroll görs i samband med att sökanden är kallad till besök och ska som regel göras vid varje byte av ordinarie handläggare. Följande giltiga legitimationshandlingar är godkända för social-tjänsten:

- ID-kort.
- Svenskt körkort.
- Svenskt Europapass.
- Svenskt främlingspass.
- Svenskt resedokument.
- Svenskt provisoriskt utfärdade pass.
- Uppehållstillstånd med fotografi från migrationsverket.

Om den enskilde saknar ovan nämnda legitimationshandlingar kan identiteten styrkas genom: utländskt pass, utländskt körkort eller annan legitimationshandling. Utländska legitimationshandlingar behöver i vissa fall lämnas för översättning. Vid tveksamhet om utländska identitetshandlingars giltighet bör Migrationsverket kontaktas för konsultation.

Skyddade personuppgifter

Personer som är förföljda och utsatta för hot eller våld kan få sina adress- och personuppgifter skyddade genom olika bestämmelser i lagstiftningen. Den som har skyddade personuppgifter kan inte sökas på databaser och myndigheterna får heller inte lämna uppgifter om personen. Det innebär inte att uppgifter som personer med skyddade personuppgifter lämnar inte ska kontrolleras och utredas. Vid utredning om rätt till bistånd behöver sökanden i stor utsträckning själv medverka. Sökanden ska själv inhämta handlingar och uppgifter från olika myndigheter för att vara berättigad till bistånd. Hänsyn bör tas till om det finns försvårande omständigheter utifrån den enskildes nuvarande situation för att kunna ta fram begärda handlingar och uppgifter.

Boende/Hushållsgemenskap

Boende och vistelsetillhörighet kontrolleras genom hyreskontrakt, aktuell hyresavi och folkbokföring. Vid andrahandskontrakt eller inneboendekontrakt ska kontroll alltid göras i fall förstahandshyresgästen är aktuell och beviljas hyra för att förhindra dubbelutbetalningar. Vid kontroll av folkbokföringsadress bör även kontroll göras om personen angett en tillfällig adress. Om den sökande inte är folkbokförd på den adress som anges i ansökan, men uppger sig vara stadigvarande bosatt där, ska han eller hon uppmanas att ändra folkbokföringsadress. Vid bedömning av stadsdelstillhörighet gäller riktlinjerna om ärendeansvar för Stockholms stad.

Vid eventuella oklarheter kring boendesituationen bör detta utredas genom ett klargörande samtal med den enskilde. Under besöket kan den enskilde få beskriva hur dennes hem ser ut vilket vid ett eventuellt hembesök kan verifieras och diskuteras med den enskilde.

Hembesök

Vid ett eventuellt hembesök är huvudsyftet med hembesök att utreda om den sökande har en rimlig hyreskostnad i förhållande till sitt boende, om den sökande bor på angiven adress, om denne har tillgång till lägenheten samt hur hushållssammansättningen ser ut. Hembesök ska enbart göras om det är nödvändigt för att få ett tillräckligt beslutsunderlag.

Om den sökande inte är ensam hemma i lägenheten vid hembesöket är det viktigt att handläggaren är noga med att inte röja några sekretessbelagda uppgifter. Besöket ska ske med respekt för den enskildes integritet.

Om hembesök behöver göras i samband med flytt från en stadsdelsförvaltning till en annan görs hembesöket av den mottagande stadsdelsförvaltningen. Hembesöket ska göras innan den gamla stadsdelsförvaltningen beviljar den första hyran vid flytt.

Att tänka på före hembesöket:

- Syftet med hembesöket ska vara klart. Det ska vara klart vad det är man behöver undersöka och vilka frågor man behöver svar på. Den enskilde ska vara informerad om syftet med hembesöket.
- Innan ett hembesök bör boendesituationen diskuteras med den enskilde, där personen själv får beskriva hur den bor, omständigheterna kring boende och hur lägenheten ser ut.
- Den enskilde ska ha lämnat sitt samtycke till hembesöket.
- Hembesök görs av två handläggare. Detta är nödvändigt utifrån säkerheten. Enhetens säkerhetsrutiner ska följas.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Handläggningsprocessen, avsnitt Kontroller genom hembesök.

Utlandsvistelse

Utgångspunkten är att en person som vistas utomlands inte har rätt till bistånd, *se vidare* i riktlinjerna, kapitel Olika grupper för rätt till ekonomiskt bistånd, avsnitt Personer som tillfälligt vistas på annan ort i Sverige eller utomlands.

Vid misstanke om att den sökande vistas utomlands eller har vistats utomlands under den period som han eller hon uppburit ekonomiskt bistånd så ska den enskildes egen beskrivning begäras. Det kan ske vid ett möte eller skriftligen. Den enskildes beskrivning kan jämföras och kontrolleras genom:

- Extra närvarokontroll på Jobbtorg, skola, Arbetsförmedling eller annan aktivitet.
- Kopia på pass, ibland har den enskilde dubbelt medborgarskap och därmed två pass.
- Specificerat kontoutdrag där eventuellt biljettköp, utlandsuttag eller utlandsköp kan framgå.
- Sökande kan lämna in specifikation från mobilräkning, personliga kvitton eller annat som visar att den vistats i Sverige.
- Sökande kan lämna uppgift om barns närvaro på skola eller dagis.

Om personen lånat eller fått pengar för att finansiera resan kan det vara en inkomst som hade kunnat användas till den dagliga försörjningen och som kan påverka rätten till bistånd.

Se vidare i riktlinjerna, kapitel Olika grupper förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd.

Inkomstuppgifter

Inkomstuppgifter kontrolleras genom att den enskilde lämnar: kontoutdrag, specifikationer till inkomster och deklaration. De uppgifter som inkommer till socialtjänsten behöver verifieras och jämföras med tidigare redovisade uppgifter, exempelvis deklarationen. Socialtjänsten kan vid behov be den sökande att lämna medgivande till att socialtjänsten kontaktar exempelvis arbetsgivare eller försäkringsbolag.

Kontoutdrag/kontoöversikt/årsbesked

Kontoutdrag ska redovisas regelbundet i samband med ansökan varje månad. Om det av kontoutdraget även framgår uppgifter om gjorda betalningar har den enskilde möjlighet att stryka uppgift om vad en betalning avser. Socialtjänsten kan inte rutinmässigt ställa krav på att alla transaktioner ska finnas redovisade på kontoutdraget. Det förekommer att den sökande lämnar in kontoutdrag som han eller hon själv har skrivit ut från internet. Om det finns anledning att anta att kontoutdraget är manipulerat ska sökanden inkomma med ett utdrag utställt från banken och med bankens stämpel. *Kontoöversikt* som visar vilka konton den sökande har på en och samma bank ska i regel krävas in. Socialtjänsten bör begära att den sökande lämnar in en kopia på *årsbesked* i samband med nybesök och därefter kontoöversikt minst en gång per år. Årsbeskedet innehåller uppgifter om konton, fonder/aktier, bankfack etc. *Bankfack* utreds genom att socialtjänsten följer med personen till banken för att visa innehållet i bankfacket.

Specifikationer

Nedan följer vanliga specifikationer som kan behöva begäras in. Det kan även finnas andra specifikationer som inte framgår nedan, en bedömning görs i varje enskilt ärende.

- Lönespecifikationer: Ska begäras in och kontroller göras gällande utbetald lön, ackumulerad lön, eventuella avdrag för ex. mat, arbetskläder, gymkort, förskottsbetalning och SL-kort. Om sökanden haft semester eller varit tjänsteledig utan lön kan också framgå av specifikationen.
- Alfa- eller A-kassa: Sökanden ska lämna specifikationer för samtliga veckor och ta ut alla dagar han eller hon har rätt till. Kontroll kan göras direkt med resp. A-kassa eller Alfa-kassan.
- Föräldrapenning och sjukpenning: Vid föräldrapenning och sjukpenning kan handläggaren göra kontroll med Försäkrings-kassan gällande att den enskilde tar ut det högsta belopp han eller hon har rätt till samt att full ersättning tas ut (7 dagar per vecka). Observera att familjen även kan erhålla jämställdhetsbonus.
- Handikappersättning och vårdbidrag: Beslutsunderlag för handikappersättning och vårdbidrag ska begäras för att kontrollera vilka fördyrade levnadskostnader ersättningen eller bidraget avser täcka.
- Bostadsbidrag: Begär in Försäkringskassans beslut om slutgiltigt bostadsbidrag. Beslutet behöver jämföras med beviljas bistånd. Beslutet innebär att den som uppburit bostadsbidrag antingen ska:
 - Återfå belopp (om personen fått för lite)
 - Återbetala (om personen fått för mycket)
 - Rätt summa har utbetalats

Utländska inkomster eller tillgångar

Utgångspunkten är att den sökande själv lämnar in underlag angående sina inkomster och tillgångar. Möjligheterna att få fram uppgifter varierar från land till land. Migrationsverkets hemsida (LIFOS), landets ambassad i Sverige eller Sveriges ambassad i landet kan ge hänvisning om vilka handlingar som är möjliga att begära in och vilka myndigheter som kan tillhandahålla dessa. Socialtjänsten bör vara extra uppmärksam på fall där det finns indikationer på att den enskilde har inkomster eller tillgångar i utlandet, exempelvis:

- Ofta åker utomlands.
- Uppehållit sig länge i utlandet.
- Klarat sin försörjning utan att kunna redogöra för detta eller styrka hur.
- Det inkommer en anmälan om det.

Tillgångar

Uppgift om eller indikation på att en person har tillgångar kan fås via deklARATIONEN, specifikationen till hemförsäkringen eller årsbesked/kontoöversikt. Ytterligare uppgift om tillgångar kan fås via bilrespektive företagsregistret. I vissa fall kan även hembesök göras vid misstanke om väsentliga tillgångar i hemmet. Om personen har hemförsäkring eller andra försäkringar kan vid behov kontakt tas med försäkringsbolaget för att få uppgift om eventuella utbetalningar. Om personen har skulder hos Kronofogden kan socialtjänsten kontakta dem för att ta del av eventuella tillgångsutredningar eller beslut om betalningsföreläggande. Kronofogden kan lämna uppgifter rörande om en person har gjort inbetalningar på skulder vilket kan tyda på att personen har andra inkomster.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Prövning av behovet av bistånd.

Deklaration

I samband med nybesök samt vid ansökan för maj varje år ska en kopia på deklARATIONEN lämnas in. Där framkommer uppgift om inkomst, ränteinkomster och ränteutgifter, pensionssparande, utdelning/vinst vid försäljning av aktier. Ytterligare framkommer om personen betalat fastighetsavgift, ska komplettera deklARATIONEN med ytterligare blanketter, till exempel för företagare eller om personen pantsatt föremål och betalar ränta till pantbank. Observera att ränteutgifter kan tyda på innehav av bostadsrätt eller fastighet.

DeklARATIONEN ska lämnas in med samtliga sidor (1-4 eller flera sidor). Om personen har tappat sin deklARATION kan kopia begäras från

Skatteverket. Personer som inte deklarerat ska inkomma med kopia på samtliga kontrolluppgifter från Skatteverket.

Om personen varit aktuell inkomståret jämförs redovisade inkomster med uppgifterna på deklarationen. Detta för att säkerställa att föregående års inkomst har redovisats i samband med ansökan. På deklarationen framgår om personen får skatteåterbäring eller ska betala in ytterligare skatt. Utbetalning av skatteåterbäring ska följas upp vid kommande ansökningar om bistånd. *Läs mer* i deklarationsgenomgången på intranätet.

Värdering av lösöre

Lösöre är lös egendom som utgörs av fysiska föremål som kan flyttas. Det är i ens besittning om man har det i hemmet, garaget, bilen, bankfacket eller bär det på sig. För att den enskildes lösöre ska påverka rätten till ekonomiskt bistånd krävs att föremålet har ett väsentligt ekonomiskt värde, är lätt att avyttra och inte förbundet med starkt affektionsvärde.

Det är ofta svårt för socialtjänsten att bedöma om lösöret är en lätt realiserbar tillgång och kan användas till den enskildes försörjning. I första hand ska den som söker bistånd själv värdera lösöret och visa huruvida det är en lätt realiserbar tillgång. Det kan vara lämpligt att handläggaren konsulterar stadens bouthållare. En konsultation kan även göras med Kronofogdemyndigheten eller försäkringsbolag som gör liknande utredningar.

Pantsatta föremål

I deklarationen framgår om en person under året pantsatt föremål och därmed betalar ränteutgifter till pantbanken. Den sökande ska redovisa saker som den har realiserat som genererat fysiska pengar genom pantsättning under pågående bistandsperiod. Sökande ska inkomma med handling i form av:

- Låneinformation (historik) från pantbanken.

Där framgår oftast följande: nytt lån, lösta lån, lånedatum, senaste omsättning, lösendatum, beskrivning, kapital, ränta, avgifter samt skuld. Det ska kunna gå att följa löpande för hela den begärda perioden. Om den sökande enbart kommer in med räntebesked ska även låneinformation begäras in eftersom räntebesked inte alltid avslöjar alla engagemang i pantbanken.

Beräkning av inkomsten/tillgången och dess påverkan på biståndet:

- Tillfället då föremålet pantsattes (beloppet som personen fick från pantbanken)
- Om föremålet blir inlöst, ses föremålet som en tillgång och påverkar rätten till bistånd. Värdet på föremålet är oftast högre än vad personen har fått i pantsättning.
- Om föremålet säljs på auktion ska ytterligare inkomst räknas om den säljs för mer än vad person fick när den pantsatte föremålet vilket medför att pantsatta föremål kan påverka vid två tillfällen.
- Om personen har omsatt lånet har personen en tillgång som kan säljas.

Fordon

Transportstyrelsen har uppgifter om en person äger fordon, en persons fordonshistorik eller ett fordonns ägarhistorik. Uppgifterna kan sökas via personnummer, registreringsnummer eller ett företags organisationsnummer. Från Transportstyrelsen kan man även begära kopia på den handling som upprättats och skickats in för att genomföra ägarbytet.

Vid fordonsinnehav är det den enskilde som ska anmodas att själv visa fordonets värde. Detta kan ske genom att denne låter värdera fordonet eller uppvisar ett inköpskvitto. Sökande ska sälja bilen till ett marknadsvärdespris. För bedömning av om ett fordon är att anse som en lätt realiserbar tillgång och för uppskattning av dess värde kan värderingsfunktioner på internet användas. Detta utlåtande bevisar inte fordonets värde utan ger ett uppskattat värde. Jämförelse med motsvarande fordon som annonseras för försäljning på marknaden kan även vara vägledande.

Företag

För att utreda personer med företag *se vidare* i riktlinjerna, kapitel Olika grupper förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd, avsnitt Företagare.

Värdering av fastighet, tomt, villa och bostadsrätt

För bedömning av tillgång i form av fastighet, tomt, villa, eller bostadsrätt *se vidare* i riktlinjerna, kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Boende och boendekostnader.

Arv

Om stadsdelsnämnden får kännedom om att en person fått ärva kan bouppteckningen begäras in från klienten för att få ta del av hur arvet har fördelats. Dessa uppgifter kan även begäras från Skatteverket, men då krävs kännedom om den avlidnes personnummer.

Barns sysselsättning

Denna kontroll görs i huvudsak genom samtal med den sökande om barnen och deras situation. Socialtjänsten kan begära att den sökande lämnar intyg om skolgång för barnen. Kontakt kan även tas med utbildningsförvaltningen gällande barnets skolplacering. Vid misstanke om att hemmavarande barn över 18 år inte längre går i gymnasiet kan kontroll göras med CSN om utbetalning av studie-medel. Barns inkomster och tillgångar behöver även utredas regelbundet. *Se vidare* i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt Barns inkomster och tillgångar.

Äktenskapsskillnad

Vid ansökan om äktenskapsskillnad ska sökande inkomma med kopia på ansökan och senare med domen. Den sökande ska även inkomma med bodelningshandlingar. Reglerna kring äktenskapsskillnad regleras i Äktenskapsbalken 5 kapitlet. Om sökanden inte har barn och om båda parterna är överens om äktenskapsskillnad kan skilsmässa beviljas utan betänktetid. I annat fall är betänketiden minst 6 månader och max 12 månader. I samband med dom bör sökandes nuvarande boendeförhållanden utredas. Makarna är försörjningsskyldiga gentemot varandra tills dess att dom om äktenskapsskillnad meddelas. Om den ena parten inte fullföljer sitt ansvar kan en ansökan om stämning lämnas till tingsrätten. *Se vidare* om makars försörjningsplikt i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt Inkomstberäkning.

Migrationsverket

Migrationsverkets utredning gällande uppehållstillstånd innehåller generellt uppgifter om sökandes civilstånd, ekonomiska situation, om personen kom som anknytning och om anhöriga uppgett att han/hon kan försörja personen etc. Om det finns skäl kan socialtjänsten begära in utredningen som ligger till grund för uppehållstillståndet från den sökande.

Förfrågan hos annan socialtjänst

Om en person tidigare har varit aktuell för ekonomiskt bistånd eller en FUT-utredning hos en annan stadsdel/kommun kan det finnas behov av att inhämta uppgifter därifrån. Observera att en person kan vara aktuell för en FUT-utredning hos en annan stadsdel även om den ansöker om ekonomiskt bistånd i en ny stadsdel. I detta fall bör uppgifter kring detta inhämtas.

Inkomstberäkning

Vid bedömningen av behovet av ekonomiskt bistånd ska hushållets samtliga faktiska inkomster räknas. Inkomsterna bör i regel beräknas utifrån de inkomster hushållet hade kalendermånaden före den månad som beräkningen avser. Om det upptäcks inkomster som inte redovisades föregående månad kan även dessa påverka beräkningen av biståndet.

Behov av försörjningsstöd beräknas i normalfallet så att normen läggs ihop med godkända utgifter för hyra, hushållsel, hemförsäkring, SL-resor och avgift för a-kassa eller fackföreningsavgift. På så sätt erhålls hushållets totala norm. Från denna avräknas hushållets alla nettoinkomster månaden innan ansökningsmånaden. Mellanskillnaden utgör hushållets behov av försörjningsstöd.

Vid nybesök kan det vara nödvändigt att göra en grundligare utredning. Det kan till exempel vara lämpligt att värdera inkomsterna olika beroende på hur hushållets ekonomi sett ut en tid bakåt och vid vilka tidpunkter olika inkomster erhållits.

Avdrag för förskott på lön eller förmåner, exempelvis lunchkuponger, ska inte täckas med försörjningsstöd. Undantag kan göras i de fall utredningen visar att förskottet tagits på grund av omständigheter som normalt skulle ha beaktats vid prövning av rätten till bistånd. Restriktiviteten inskränker inte socialtjänstens skyldighet att ge tillfälligt bistånd till livsuppehållet om annars en akut nödsituation skulle uppstå.

Utgift för exempelvis underhållsstöd till barn, avbetalning på studielån eller andra lån och avbetalningar ska inte inräknas. Om en av parterna i ett sammanboende har inkomst och är underhållsskyldig för barn sedan tidigare ska fastställt underhållsstöd räknas bort från gemensamt disponibel inkomst innan ekonomisk behovsprövning sker. Eftersom denna person har inkomst kan han inte få underhållsstödet nedsatt eller uppskjutet. Den som saknar inkomst ska däremot ansöka om nedsättning eller uppskov av underhållsstöd.

Inkomster

Inkomster som i sin helhet reducerar ekonomiskt biståndet

- Aktivitetsstöd
- Arbetslöshetsersättning/Ersättning från alfa-kassan
- Avgångsvederlag

- Barnbidrag inklusive flerbarnstillägg
- Bostadsbidrag, BTP (bostadstillägg för pensionär)
- Ersättning från kriminalvården, frigivningskonto.
- Etableringsersättning inkl bostadsersättning
- Extra försäkringsförmåner till exempel AGS (avtalsgruppsjukförsäkring), AMF (arbetsmarknadsförsäkring), AFA-försäkring (vid sjukskrivning) eller STP/ITP (särskild tilläggspension/övriga avtalspensioner).
- Försäkringsersättning eller skadestånd, ideell del för ”sveda och värk”
- Habiliteringsersättning (”flitpeng”)
- Hemvårdsbidrag eller hemsjukvårdsbidrag - räknas som inkomst för den person som mottar bidraget för utfört arbete
- Hyresdel från inneboende
- Kommunalt bostadstillägg för funktionsnedsatta (KBH)
- Lön eller sjuklön från arbete
- Pension, livränta
- Räntor och utdelningar
- Sjukersättning och aktivitetsersättning
- Sjukpenning, föräldrapenning, rehabiliteringsersättning
- Skatteåterbäring, observera att om skatteåterbäringen tagits i anspråk av Kronofogdemyndigheten räknas den inte som inkomst.
- Studiehjälp: studiebidrag, studiemedel
- Underhållsbidrag, underhållsstöd, efterlevandestöd
- Äldreförsörjningsstöd

Även andra former av inkomster som ska inräknas vid prövning av ekonomiskt bistånd kan förekomma, exempelvis en persons insättningar. Innan en insättning tas upp som inkomst behöver socialtjänsten utreda vad insättningen avser, och en prövning ska göras i varje enskilt fall.

Inkomster som delvis reducerar ekonomiskt biståndet

- Familjehemsersättning

Vid beräkning av familjens behov ska det placerade barnet inte tas med i beräkningen. Omkostnadsersättningen räknas inte som inkomst. Den del av ersättningen som utgör arvode, ska efter avdrag för skatt betraktas som inkomst och reducera behovet av bistånd. För familjehem som blivit särskilt förordnad vårdnadshavare enligt avtal gäller samma beräkningssätt som för familjehem.

- Stipendier

De som är villkorade eller riktade till särskilda ändamål. Bedömning av hur ett stipendium ska reducera ekonomiskt bistånd får göras från fall till fall.

- Handikappersättning och vårdbidrag

Beträffande handikappersättning och merkostnadsersättning vid vårdbidrag är det viktigt att kontrollera vilka kostnader ersättningen ska täcka, om det är kostnader för sådant som ingår i beviljat bistånd, då dessa kostnader således inte ska täckas av ekonomiskt bistånd. En prövning behöver göras i varje enskilt fall.

Inkomster som inte reducerar ekonomiskt bistånd

Det finns även inkomster som inte reducerar biståndet. Utöver följande exempel kan det även finnas andra inkomster som inte reducerar biståndet, individuell bedömning sker från fall till fall:

- Extra tillägg till studiebidrag till gymnasiestuderande ungdomar
- Stipendier eller fondmedel som utbetalats efter en social bedömning, till exempel från FVO (Föreningen för välgörenhetens ordnande) eller kommunen
- Försäkringsersättning eller skadestånd, ekonomisk del avsett för särskilt ändamål som till exempel ersättning för läkar- eller tandvårdsbehov som uppkommit av skadan
- Inackorderingstillägg vid gymnasiestudier på annan ort
- Utbetalning av ersättning enligt lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelse i samhällsvården av barn och unga i vissa fall

Jobbstimulans – särskild beräkningsgrund

Om en sökande uppfyller vissa villkor innebär den särskilda beräkningsregeln i 4 kap 1 b § SoL att 25 procent av nettoinkomsten inte ska beaktas vid prövningen av ekonomiskt bistånd.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Handläggningsprocessen och Socialstyrelsens meddelandeblad nr 7/2013 Ändringar i socialtjänstlagen den 1 juli 2013 som gäller ekonomiskt bistånd.

Överskjutande inkomst från tidigare månader

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Handläggningsprocessen, Avsnitt inkomstperiod och beräkningsperiod.

Tillgångar

Alla realiserbara tillgångar ska användas för den enskildes försörjning innan han eller hon har rätt till bistånd. Med realiserbara tillgångar menas bankmedel, aktier eller andra värdepapper, bil, båt, fastighet, guld, dyrbara konst- eller samlarföremål, etc. Även utländska tillgångar påverkar rätten till bistånd. *Se vidare* i Socialstyrelsens

handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Prövning av rätten till bistånd.

Bankmedel, aktier, obligationer - Huvudprincipen är att bistånd inte ska beviljas sökande som har tillgångar i form av kontanta medel eller värdepapper.

Bil - Grundprincipen är att bilen är en lätt realiserbar tillgång och krav bör ställas på att bilen avyttras efter högst 1 månad. Vid särskilda skäl kan bistånd beviljas trots innehav av bil, till exempel om bilen är en förutsättning för att ta sig till och från arbete, eller om bilen behövs av någon anledning med hänsyn till barnperspektivet, till exempel om barnet har särskilda behov och bilen behövs på grund av detta. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok om ekonomiskt bistånd, kapitel Prövning av rätten till bistånd.

Bosparande - Alla former av bosparande räknas som realiserbar tillgång. Undantag från denna princip kan göras när biståndsbehovet bedöms som kortvarigt, högst tre månader, eller om den sökande saknar egen bostad. I dessa fall godtas endast inestående kapital i bosparande eller liknande upp till den nivå som krävs för bibehållen kötid eller för att kunna bo kvar. I bedömningen ingår även om personen står i Stockholms stads bostadskö.

Bostadsrätt/Villa - För information om bostadsrätt och villa *se vidare* i riktlinjerna, kapitel Försörjningsstöd, avsnittet Boende och boendekostnader.

Fritidshus/fastighet - För mer information om fritidshus/fastighet *se vidare* i riktlinjerna, kapitel Försörjningsstöd, avsnittet Boende och boendekostnader.

Pensionssparande - Pensionssparande räknas i princip som en tillgång. Möjligheten att ta ut pensionssparande ska alltid prövas och om detta är omöjligt, ska detta inte räknas med.

Barns inkomster och tillgångar - Hemmavarande barns och skolungdomar har, enligt 4 kap 1a § SoL, rätt att behålla en del av sin inkomst av arbete. Till skolungdomar räknas ungdomar som inte fyllt 21 år som studerar i grundskolan, gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning. Detta gäller även ensamkommande flyktingbarn. Barn får även ha ett visst sparkapital i syfte att detta ska kunna användas för större kostnader för barnets räkning. Om barn har inkomster och tillgångar utöver vad barnet själv får disponera, bör inkomsten räknas av mot barnets del i familjens kostnader inklusive

barnets del av boendekostnaden. Observera att denna regel inte kan kombineras med jobbstimulansen. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Prövning av behovet av bistånd.

Hushållstyper

Sammanboende med hushållsgemenskap

Det finns två typer av sammanboende med hushållsgemenskap. Den ena typen är vuxna som oavsett kön lever under äktenskapsliknande förhållanden. *Makar, registrerade partners och sambor* har försörjningsplikt gentemot varandra vilket innebär att mellan dessa gäller hushållsgemenskap som innebär ömsesidigt ansvar för alla kostnader i hushållet.

Sammanboende med hushållsgemenskap ska ansöka om ekonomiskt bistånd tillsammans och bådas sammanräknade inkomster och utgifter ska ligga till grund för beräkning av biståndsbehovet. Det innebär att om den ena parten inte har rätt till bistånd påverkar det hela hushållet.

Endast om det är uppenbart olämpligt att makar/sambor har gemensam ekonomi, exempelvis när våld i nära relationer förekommer, eller då någon av makarna är oförmögen att ta sitt ansvar för resten av familjen ska principen om gemensam försörjningsplikt frångås och makarnas kan handläggas var för sig. Undantag kan även göras vid akuta nödsituationer.

Hushållsgemenskap gäller till dess parterna flyttar isär. Under vissa förhållanden, se nedan om Giftn ej sammanboende, gäller den även efter parterna flyttat isär. Endast om särskilda skäl finns kan man räkna separat på någon som lever i denna typ av hushållsgemenskap. I så fall ska halva normen för makar/sammanboende användas och hälften av övriga gemensamma utgifter räknas in i månadsbehovet.

Övriga sammanboende med hushållsgemenskap - Den andra typen av hushållsgemenskap är mer begränsad. Det gäller personer som bor ihop och delar vissa kostnader men inte har ekonomiskt ansvar för varandra, till exempel vuxna barn som bor kvar hemma eller vänner eller nära släktingar som delar lägenhet. För denna grupp används en särskild norm som är beräknad utifrån storleken på hushållet, så kallad sammanboende-var-för-sig-norm. Konstruktionen på denna norm innebär att de personliga kostnaderna inom normen beviljas som för ensamstående, men de hushållsgemensamma kostnaderna beviljas

endast med den andel av hushållet som den sökande utgör, barnen inräknade. Om flera vuxna delar hushåll varav några är par så ska de som utgör par räknas enligt sammanboendenorm och de som är ensamstående enligt sammanboende-var-för-sig-norm.

Hushållsgemenskap gäller normalt från den dag sammanflyttning sker. Exempel på situationer när hel hushållsgemenskap gäller redan från första månaden är när ett par väntar barn eller då de sökt och stått i kö för att få bostad tillsammans. Om sammanboendet är oplanerat och osäkert kan undantag från principen om ekonomisk hushållsgemenskap göras upp till sex månader. Avsteg från principen kan också göras om det ur rehabiliteringssynpunkt eller av andra sociala skäl framstår som viktigt med delad ekonomi.

Även denna form av hushållsgemenskap gäller till dess parterna flyttar isär.

Gifta men ej sammanboende

Gifta makar är enligt lagstiftning försörjningspliktiga gentemot varandra och försörjningsplikten kvarstår även om makarna har skilda hushåll. Prövningen av bistånd ska utgå från denna princip om ömsesidig försörjningsplikt. Den gemensamma inkomsten ligger till grund för bedömning av bistånd och hänsyn ska inte tas till fördyrade omkostnader på grund av skilda hushåll. Bistånd beviljas endast till en boendekostnad. Även om t.ex. den ena parten vistas utomlands eller sitter i fängelse kvarstår försörjningsplikten.

En utredning ska däremot alltid göras om den andra personens möjligheter att försörja sin partner t.ex. om den ena parten befinner sig utomlands i avvaktan på beslut om uppehållstillstånd eller är i fängelse. Hänsyn ska även tas till vilka möjligheter det finns från respektive land att få fram uppgifter och handlingar. Om ens partner är försvunnen kan bistånd beviljas om det är styrkt och efter en individuell bedömning.

Ansökan om äktenskapsskillnad – Vid äktenskapsskillnad gäller försörjningsplikten till dess att tingsrätten har beslutat att den är slutgiltig och ansökan om ekonomiskt bistånd prövas tillsammans under denna tid. Om den ena parten inte bidrar till försörjningen kan en ansökan om stämning lämnas till domstolen. Observera att särskilda regler gäller om det förekommer våld i nära relationer.

Se vidare i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt Hur genomförs kontrollerna vid ansökan om bistånd? samt Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten,

kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Medlemmar i hushållet och kapitel Prövning av behovet av bistånd, avsnitt Genom andras personers inkomster och tillgångar.

Inneboende

För sökande som är inneboende räknas personen inte ha hushållsgemenskap med den/dem som han eller hon är inneboende hos. För att betraktas som inneboende ska den sökandes hushåll som huvudregel disponera eget rum i bostaden, även om en individuell bedömning alltid behöver göras utifrån omständigheterna. Dessa sökanden ska ha bistånd enligt vanlig norm för ensamstående. Om avtalet mellan hyresvärden och den inneboende innebär att vissa hushållsutgifter som till exempel telefon, förbrukningsvaror, ingår i hyran kan normen anpassas efter det.

Hushåll med underåriga barn

Föräldrarna ska ta ut full föräldrapenning till dess barnomsorgsplats erbjuds. Vid parallellt deltagande i arbetsökarverksamhet får ersättningsdagarna delas upp mellan föräldrarna. Föräldrarna har rätt att spara del av föräldrapenning. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Prövning av behovet av bistånd, avsnitt Genom socialförsäkringsförmåner och andra ersättningar och kapitel Ansvarig kommun och gränsen för kommunens ansvar, avsnitt Förmåner under föräldraledighet.

Barnet ska omgående anmälas till barnomsorgskön och bekräftelse på platsansökan ska visas upp. Den som har bistånd i avvaktan plats i förskoleverksamhet är skyldig att ta första anvisning av plats, även i annan stadsdel om avståndet är rimligt, för att ha rätt till fortsatt bistånd. Undantag från denna princip bör göras om barn av psykiska eller medicinska skäl är i behov av särskild typ av förskoleverksamhet eller av senareläggning av inträdet i verksamheten. Behovet ska vara styrkt med läkarintyg. För tid efter att barnomsorgsplats erhållits föreligger ingen rätt att vara föräldraledig viss tid. Föräldraledighetslagen (1995:587) reglerar endast förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Gymnasiestuderande ungdom

Föräldrarna har försörjningsskyldighet för ungdomar upp till 21 år förutsatt att de studerar i grundskola, gymnasieskola eller annan jämförbart grundutbildning, och ska då räknas in som barn i hushållets norm. *Se vidare* i riktlinjerna, kapitel Olika grupperns förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd, avsnitt Ungdomar under 21 år som går i gymnasiet.

Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna

Om barnet eller barnen bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna ska halva barnbidraget räknas som inkomst och halva normen som utgift. Även övriga utgifter för barnet förutsätts delas mellan föräldrarna, exempelvis beviljas övrigt ekonomiskt bistånd med halva barnomsorgsavgiften, medicinkostnaden etc.

Se vidare i riktlinjerna beträffande umgängesbarn, kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Merkostnader för umgänge med barn.

Bistånd till barn och ungdom vid övergång från yngre till äldre åldersgrupp

När ett barn övergår från yngre till äldre åldersgrupp i normberäkningen enligt normen ska det nya normbeloppet räknas från och med den månad barnet fyller år, oavsett när i månaden det inträffar. Åldern måste därför observeras vid varje utredningstillfälle.

Underårig som bildat familj

Förälder har kvar sitt försörjningsansvar för underårigt barn även om den underårige själv blir förälder. Däremot har de inget försörjningsansvar för barnbarnet.

Vid giftermål övertar make/maka försörjningsplikten för underårig eller upp till 21 år vid studier i grundskola, gymnasium eller annan jämförlig grundutbildning. Om maken/makan inte kan fullgöra sin försörjningsplikt, primär försörjningsplikt, har den underåriges föräldrar försörjningsplikt, sekundär försörjningsplikt.

4. Olika gruppers förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd

Arbetslösa

Den som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande. Om det finns godtagbara skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om han eller hon inte står till arbetsmarknadens förfogande.

Den som är arbetslös och söker ekonomiskt bistånd ska erbjudas stöd i sitt arbetssökande genom strukturerade insatser för att öka sina möjligheter att få en anställning. De insatser som ges ska alltid föregås av en individuell bedömning av personens behov och förmåga.

En utredning för att klargöra förutsättningarna för självförsörjning ska göras. Utifrån denna görs en planering tillsammans med den enskilde och en tidsbegränsad förändringsplan ska upprättas. I arbetet ska stöd- och motivationssamtal ingå, liksom även en skyldighet för den arbetslöse att redovisa sitt arbetssökande. Förändringsplanen ska regelbundet följas upp och eventuella korrigeringar ska göras i samband med utvärderingen.

Kraven på en arbetslös biståndssökande kan ingå som ett led i prövningen antingen jämlikt 4 kap. 1 § SoL eller 4 kap. 4-5 §§ SoL. Det är viktigt att det i utredning och beslut anges vilka lagrum som tillämpas.

Vad som kan vara godtagbara skäl att inte stå till arbetsmarknadens förfogande måste bedömas utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Det kan exempelvis vara fråga om den sökandens egen sjukdom, sjukdom i familjen, andra viktiga eller överhängande familjeangelägenheter, arbetets art i förhållande till den enskildes personliga förutsättningar, att arbetsförhållandena på en anvisas arbetsplats inte lever upp till vad som krävs för att förebygga ohälsa eller olycksfall eller att anställningsformerna inte är förenliga med de förmåner som arbetstagare får som är anställda enligt kollektivavtal och sociala omständigheter.

Stadsdelsnämnderna bör uppmana till och underlätta för flytt till arbete. Med utgångspunkt i barnets bästa och utifrån kunskapen om att barn med yrkesarbetande föräldrar har bättre förutsättningar i sina liv än barn i familjer som uppstår ekonomiskt bistånd, kan det vara motiverat att även barnfamiljer flyttar för att föräldrarna långsiktigt ska kunna försörja sig genom arbete. Arbetets varaktighet och omfattning

måste övervägas, liksom konsekvenserna av en flytt för övriga familjemedlemmar. I dessa fall är det särskilt viktigt att genomföra en barnkonsekvensanalys.

Att stå till arbetsmarknadens förfogande – Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Prövning av behovet av bistånd, avsnitt Prövningen av om behovet kan tillgodoses genom arbete och tillhörande avsnitt där innebörden av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande preciseras.

Socialtjänsten får kräva att en person deltar i *praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet* enligt 4 kap. 4 § SoL. Beslut om bistånd prövas då enligt 4 kap. 5 § SoL. Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Prövning av behovet av bistånd, avsnitt Kravet att delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

Arbetslösa med otillräcklig A-kassa/Alfakassa

Den som har ersättning från A-kassa eller Alfakassa riskerar att förlora denna om de deltar i kommunal aktivering. Olika regler gäller beroende på vilken kassa det gäller. Den sökande måste ha fått ett godkännande från sin A-kassa, vilket ska styrkas med ett intyg, för att kunna delta i av kommunen anordnad verksamhet.

Sökanden som inte bedöms stå till arbetsmarknadens förfogande

Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven på att stå till arbetsmarknadens förfogande, exempelvis genom att inte söka arbete eller vägra delta i exempelvis arbetspraktik eller arbetssökarverksamhet, påverkar detta rätten till bistånd för hela hushållet. Detsamma gäller vid frånvaro från aktivitet utan dokumenterat giltigt skäl. Giltigt skäl kan till exempel vara sjukdom eller vård av barn. I de fall det funnits godtagbara skäl att först i efterhand anmäla giltig frånvaro ska detta inte påverka rätten till bistånd. Beträffande ledighet från arbetssökarverksamhet eller praktik i samband med helgdagar är det de av riksdagen beslutade helgdagarna som gäller.

Frånvaro

Vid frånvaro p.g.a. *sjukdom* se vidare i riktlinjerna i avsnittet Personer som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom.

Vid frånvaro på grund av *vård av barn* - En arbetssökande som deltar i arbetsmarknadsinsatser, praktik eller andra insatser och som har barn har som är sjukt eller behöver gå till läkare/tandläkare ska sjuknämnden anmäla sig på samma sätt som vid egen sjukdom. Sjukdomen ska

styrkas med läkartintyg efter mer än fem dagars frånvaro. Skriftlig dokumentation ska alltid uppvisas vid besök hos läkare eller myndighet som hindrar deltagande i arbetssökarverksamhet.

Ordinarie förskolas/skolas eventuella semesterstängning utgör inget hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande, eftersom föräldrarna alltid erbjuds alternativ barnomsorgsplats. Möjligheten att spara föräldrapenning och använda vid inskolning på förskola finns även för personer som uppstår ekonomiskt bistånd. Frånvaro vid inskolning påverkar inte rätten till bistånd.

Ledighet under sommaren - Personer som har barn som är yngre än 16 år, har möjlighet att vara lediga under fyra veckor under sommaren med sina barn och ändå ha rätt till bistånd. Om båda föräldrarna i hushållet är aktuella på jobbtorget innebär det att barnet ges möjlighet att vara hemma med en eller båda föräldrarna under sammanlagt fyra veckor. En förutsättning är att hushållet i övrigt är berättigade bistånd. Möjligheten till arbete har däremot företräde för ledigheten. När en person arbetar faller rätten till semester in.

Syftet med föräldrars rätt till ledighet är att uppfylla FN:s konvention om barns rättigheter. Enligt artikel 31 har barn rätt till lek, vila och fritid. Det är således barnets rätt till ledighet som är i fokus. Från 16 års ålder är det vanligt att ungdomar sommarjobbar och inte längre är beroende av att föräldrarna ska vara hemma för att de ska vara lediga. I Stockholms stad erbjuds ungdomar mellan 16-18 år möjligheten att söka sommarjobb i stadens kommunala verksamheter.

Ledigheten ska planeras sammanhängande. Med sommaren bör avses den tid som de barn som går i skolan har sommarlov. Vilka veckor som bestäms påverkas av familjens situation och planeringen ska göras tillsammans med jobbtorget och familjens socialsekreterare.

För att en förälder ska ha rätt till ledighet med bibehållet bistånd krävs att barnet/barnen är lediga från förskoleverksamheten eller barnomsorgen. I och med detta innebär det att föräldern måste meddela till barnomsorgen att barnet kommer att vara ledigt under fyra veckor. Viktigt är att det finns en planering för barnomsorg övrig tid som föräldern inte är ledig under sommaren för att föräldern ska kunna fullfölja den uppgjorda planeringen. Om familjen har en annan lösning via det egna nätverket än barnomsorg eller förskoleverksamhet men har barn som är yngre än 16 år har även dessa föräldrar samma möjligheter att vara hemma med barnen under den här tiden.

Personer som har sagt upp sig

Om den sökande blivit arbetslös på grund av att denne sagt upp sig på egen begäran är huvudprincipen att ekonomiskt bistånd inte ska kompensera för den avstängning från arbetslöshetsersättning som uppsägningen medför. Om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till bistånd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning inträder. Om den sökande åberopar att denne har haft synnerliga skäl att säga upp sig ska denne uppmanas att i första hand försöka få avstängningen från arbetslöshetsersättning hävd. En bedömning ska alltid göras i det enskilda fallet.

För personer som har sagt upp sig på egen begäran men inte har rätt till arbetslöshetsersättning gäller motsvarande princip, dvs. om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till ekonomiskt bistånd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning skulle ha inträtt om denne hade omfattats av sådan ersättning.

Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning

Se vidare i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt Hushåll med underåriga barn.

Företagare

Ekonomiskt bistånd beviljas som huvudregel inte till den som är egen företagare. Företagare konkurrerar med andra näringsidkare och om bistånd beviljas skulle det leda till att den näringsidkare som inte behövde ta ut lön skulle få en otillbörlig konkurrensfördel. Om en person har ett företag eller ett uppdrag i företag ska alltid eventuella inkomster och tillgångar i företaget utredas.

Företaget i sig kan representera en realiserbar tillgång men det kan variera beroende på företagsform. Utöver att bedriva näringsverksamhet kan en person även ha funktionärs- eller styrelseuppdrag vilket i regel innebär någon form av ersättning för sitt engagemang i företaget.

Om en person driver ett eget företag och ansöker om ekonomiskt bistånd måste personen i första hand ta ut avtalsenlig lön. Om personen inte kan försörja sig på den egna verksamheten kan socialtjänsten hänvisa personen till att avveckla företaget och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande.

I varje enskilt fall behöver en individuell prövning göras. I detta ingår att bedöma vilket resultatet blir för den enskilda om bistånd beviljas eller inte. För ytterligare vägledning se avgörande från Högsta förvaltningsdomstolen, tidigare Regeringsrätten (RÅ) RÅ 2000 ref 37.

Bistånd kan beviljas vid vissa undantag:

- Vid akut eller tillfälligt behov av bistånd.
- Under tiden den enskilde har en arbetsmarknadsinsats för att starta företag och uppbär ersättning från Arbetsförmedlingen. Insatsen kan pågå i sex månader.

Ytterligare vägledning kan inhämtas från Skatteverket, Boverket eller genomgången om företagare som finns på intranätet.

Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård

Personer som dömts till fängelsestraff ska själva ta reda på om de har möjlighet att omgående påbörja verkställigheten. I så fall ska detta ske. Vid ansökan om bistånd i avvaktan fängelsestraff kan behovet tillgodoses genom att den sökande inställer sig hos kriminalvården. I de fall personen inte omedelbart kan påbörja verkställigheten kan bistånd beviljas i avvaktan på verkställighet.

För personer inskrivna inom kriminalvården ska kriminalvårdsmyndigheten svara för alla kostnader under verkställighetstiden, undantag gäller till exempel boendekostnad.

Personer dömda till kriminalvård kan i vissa fall beviljas bistånd till hyra under verkställighetstiden. Vid bedömning ska beaktas den sökandes hyresförhållande, straffets längd, egen förmåga att betala hela eller del av hyran, samt rehabiliteringsaspekten. Sökandens möjlighet till inkomst från arbete inom kriminalvårdsanstalten ska utredas innan ekonomiskt bistånd beviljas.

Om hyresavtal sägs upp kan det bli aktuellt med bistånd till kostnad för förvaring av bohaget. Denna bör ses i förhållande till kostnad för nyanskaffning av möbler och husgeråd i kombination med förvaring av en mindre del personligt lösöre.

Häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk undersökning, kan ansöka om häktesbidrag från kriminalvården och ska inte beviljas fickpengar. Häktade har rätt till bistånd från socialtjänsten till hyra om inte behovet kan tillgodoses på annat sätt.

Den som vårdas enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård eller är omhändertagen enligt smittskyddslagen (2004:168) har rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som personer inskrivna för vård inom socialtjänsten, till exempel missbruksvård. Observera att

dömda till rättspsykiatrisk vård kan ha kvar rätten till vissa ersättningar från Försäkringskassan vilket bör utredas innan bistånd beviljas.

Läs mer i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten,

- kapitel Ansvarig kommun och gränsen för kommunens ansvar, avsnitt, Gränsen mot hälso- och sjukvård och kriminalvård, avsnitt Folkbokföringskommunens ansvar.
- kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Boendekostnad under fängelsevistelse.

Intensivövervakning med elektronisk kontroll – s.k. fotboja

Fotboja förekommer dels som påföljd vid korta straff och dels som ett led i förberedelserna för frigivning, s.k. IÖV (intensivövervakning med elektronisk kontroll) -utsluss. Vid IÖV-utsluss är personen fortfarande inskriven i anstalt och har inte rätt till försörjningsstöd, utan reglerna för inskrivna inom kriminalvården gäller.

Personer som avtjänar straff med fotboja jämställs med frivårdsklient och har exempelvis rätt att fortsätta uppbära eventuell pension eller sjukpenning, dock inte ersättning från A-kassa. Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har personen rätt till ekonomiskt bistånd till sin försörjning. Om verkställigheten med fotboja upp-hävs och övergår till anstaltsvård gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården.

Ekonomiskt bistånd till eventuella merkostnader på grund av intensivövervakningen, som avgifter, telefoninstallation eller resor till och från aktiviteter, ska inte beviljas då dessa bekostas av kriminal-vårdsmyndigheten.

Kontraktsvård

Kontraktsvård är ett alternativ till fängelse som innebär att den dömda får genomgå missbruksbehandling där kriminalvården och socialtjänsten upprättar en gemensam behandlingsplan. Kriminalvården har kostnadsansvaret för behandlingen fram till tänkt dag för villkorlig frigivning.

Vid behandling på institution står kriminalvården för alla kostnader till vårdgivaren i samband med placeringen såsom fickpengar, drogkontroller, sjukvårdskostnader, resor, klädustrustning, fritids- och sportutrustning och hygienartiklar. I dessa fall ska försörjningsstöd inte beviljas.

Om behandlingen sker i öppenvård bekostar kriminalvården enbart den behandling och de kontroller som följer av behandlingsplanen. Klientens behov av försörjningsstöd ska prövas av socialtjänsten.

Samhällstjänst

Samhällstjänsten ska utföras under den dömdes fritid under kontroll av frivårdsmyndigheten. Den dömda kan behålla sitt ordinarie arbete, studera eller vara aktivt arbetssökande. Att en biståndssökande person är dömd till samhällstjänst ska inte påverka socialtjänstens krav på att stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid, och till exempel delta i praktik.

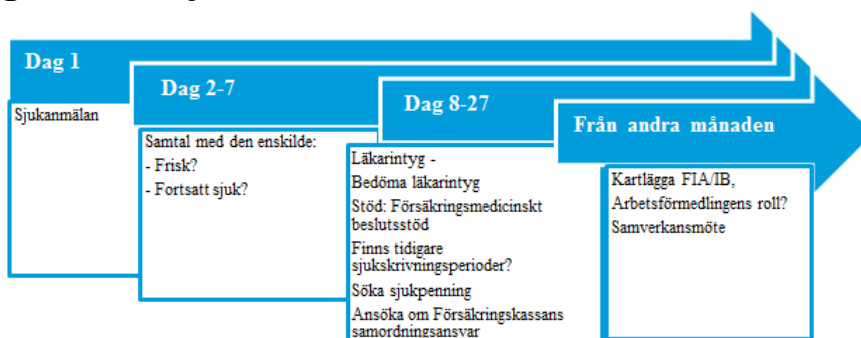
Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten

Personer som beviljas heldygnsvård eller behandling som en insats med stöd av socialtjänstlagen är berättigade till bistånd på samma villkor som andra. Kostnader som den sökande inte har under vårdtiden ska dock inte omfattas av försörjningsstödet. *Se vidare* i riktlinjerna gällande vilket bistånd som beviljas, kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Bistånd vid institutionsvistelse.

Reskostnader - Bistånd till resor i samband med institutionsvård, till exempel för informationssamtal, in- och utskrivning på institutionen samt möten med socialsekreterare, ska betalas ur förvaltningens konto för vårdkostnader. Observera att vissa resor kan ingå i vårdavgiften, till exempel resor till läkare eller tandläkare.

Ungdomar under 18 år som bor i stöd- eller träningsboende
Barn under 18 år som inte kan bo hemma utan måste erhålla boende genom socialtjänstens försorg utanför hemmet ska ha ett placeringsbeslut där även omsorgen om barnet tillgodoses genom placeringen. Barnets boende och omsorg tillgodoses i dessa fall annars av vårdnadshavaren. Kostnaderna för uppehållet ska då täckas av vårdkostnaden och inte genom försörjningsstöd.

Personer som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom

När en sökande är sjukskriven handläggs ärendet enligt följande:

Dag 1: En arbetssökande som deltar i arbetsmarknadsinsatser, praktik eller andra insatser och som blir sjuk ska sjukanmäla sig första sjukdagen på motsvarande sätt som en arbetstagare.

Dag 2-7: Socialtjänsten eller jobbtorg (vid aktualitet på jobbtorget) tar kontakt med den enskilde för att utreda orsaken till frånvaron. *Se vidare* i Rutin för samarbete och informationsöverföring mellan stadsdelsförvaltningarna respektive enheten för hemlösa och Jobbtorg Stockholm.

Dag 8-27: För att arbetsförmåga vid sjukdom ska godkännas ska en person ha ett läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i insatser, helt eller delvis. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. Vid frånvaro på grund av sjukdom mer än fem dagar ska sjukdomen styrkas med läkarintyg. Socialtjänsten bedömer läkarintyget och behovet av andra insatser. För stöd i bedömningen används Socialstyrelsens försäkringsmedicinska beslutsstöd. Efter sex tillfällen med korttidsfrånvaro eller efter fyra veckors sjukskrivning ska ett rehabiliteringsarbete påbörjas.

Om den enskilde kan ha rätt till sjukpenning ska en ansökan lämnas till Försäkringskassan. Om personen inte har rätt till sjukpenning ska vid behov en ansökan om samordning av rehabiliteringsinsatser lämnas till Försäkringskassan. Arbetsförmedlingen har även ett ansvar för arbetslivsinriktad rehabilitering för arbetssökande.

Från andra månaden:

Arbetslösa som är sjuka ska, om det utifrån medicinsk utredning bedöms lämpligt, erbjudas rehabiliterande insatser. En kartläggning av den enskildes situation bör genomföras, stöd i arbetet är antingen Initial bedömning (IB del 3) eller Förutsättningar inför arbetet (FIA).

Om Försäkringskassan gör bedömningen att personen har arbetsförmåga, men däremot inte personens läkare skall Försäkringskassans bedömning gälla för socialtjänsten. För att vara berättigad till bistånd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsför. Arbetslösa som är deltidssjukskrivna ska delta i arbets-sökarverksamhet i förhållande till sjukskrivningens omfattning. Arbetsförmedlingen har ett ansvar att ge arbetslivsinriktad rehabilitering.

Insatser ska erbjudas i form av samverkan med konsultläkare, vårdcentral, psykiatrimottagning och försäkringskassa. Den som inte kan arbeta på grund av sjukdom ska erbjudas arbetsrehabilitering till lämpligt arbete eller motiveras ansöka om sjukersättning eller aktivitetsersättning.

Rehabilitering/samverkansmöte

Socialtjänsten och/eller Försäkringskassan sammankallar till ett möte för att diskutera behovet av rehabilitering. Utöver socialsekreterare och den enskilde bjuds även berörda samverkansparter in. Det kan till exempel vara landstinget, Arbetsförmedlingen, jobbtorget eller annan enhet inom socialtjänsten.

Sjukersättning eller aktivitetsersättning

Om sjukdomen är av sådan art att sjukskrivande läkare bedömer att arbetsförmågan inte kommer att återfås inom all överskådlig framtid kan ansökan om sjukersättning göras. Om den sökande är under 30 år kan ansökan om aktivitetsersättning göras om arbetsförmågan bedöms vara nedsatt minst ett år.

Avslag på ansökan om ersättning från Försäkringskassan

Vid avslag på sökt ersättning från Försäkringskassan till exempel sjukpenning eller sjukersättning/aktivitetsersättning behöver sökande lämna in beslutsunderlaget till socialsekreterare. Om Försäkringskassan bedömt att det inte finns en nedsatt arbetsförmåga är det utgångspunkten även för den fortsatta planeringen hos socialtjänsten.

Personer med sociala och medicinska problem

Människor har i regel betydande resurser även i de fall där det kan finnas svårigheter så som missbruk eller psykisk ohälsa. Personer med denna typ av problematik har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget och här samverkan mycket viktig.

För att vara berättigad till ekonomiskt bistånd ska den enskilde medverka i planering i syfte att bli arbetsför eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Personer med missbruksproblem

De krav som kan ställas enligt socialtjänstlagen kan inte användas på samma sätt för sökanden som har allvarliga missbruksproblem. Vid missbruksproblem är det viktigt att alla verksamhetsområden inom socialtjänsten där personen är aktuell samverkar och arbetar tillsammans med personen. Samverkan med andra myndigheter så som landstinget kan även vara aktuellt.

I staden finns en stödinsats ”Bostad först” som riktar sig till långvarigt hemlösa personer med psykisk ohälsa och missbruk som inte kunnat tillgodogöra sig stödinsatser enligt den traditionella boendetrappan, i vilken hemlösa personer förväntas stegvis kvalificera sig för mer självständigt boende. Insatsen innebär erbjudande om egen lägenhet på de villkor som framgår av hyreslagen, samt förväntan på att ta emot besök av case manager i lägenheten en gång per vecka. Utökat och intensivt stöd erbjuds utifrån personens önskemål och definition av egna behov. Målsättningen är kvarboende, normalisering och ökad livskvalitet över tid. För personer med denna typ av insats är ekonomiskt bistånd en förutsättning för normalisering och för att kunna leva ett självständigt liv. Detta är viktigt att ta med i bedömningen när det gäller dessa personers rätt till ekonomiskt bistånd och samplanering ska alltid ske med de andra enheter där personen är aktuell.

Socialtjänsten kan inte ställa krav på att en person med allvarligt missbruksproblem ska följa en viss behandlingsplan för att vara biståndsberättigad. En individuell bedömning behöver göras gällande de krav som ställs på arbetssökande i övrigt. Kravet på att delta i praktik eller kompetenshöjande verksamhet kan tillämpas på personer med lindrigare missbruksproblem men ska inte ersätta vård och behandling. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Prövning av behovet av bistånd, avsnitt Kravet att delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

Om en sökande med denna typ av problematik inte medverkar, helt eller i stor utsträckning, i socialtjänstens arbete för att utarbeta en förändringsplan eller att göra en utredning så kan detta dock utgöra grund för att reducera biståndet. *Se vidare* i riktlinjerna, kapitel Handläggningsprocessen, avsnitt Övrigt reducerat försörjningsstöd.

Personer med psykisk ohälsa

När det gäller personer med svår psykisk ohälsa och beteendemässiga störningar måste socialtjänsten först utreda de grundläggande problemen påverkan på den sökandes möjligheter att till exempel stå till arbetsmarknadens förfogande, innan ställning tas till hur socialtjänsten på bästa sätt kan stärka hans eller hennes framtida försörjningsförmåga. I arbetet med personer med svår psykisk ohälsa är det oftast nödvändigt att samverka med andra verksamhetsområden inom socialtjänsten och med landstinget. Om personen är sjukskriven *se även vidare* i riktlinjerna, avsnitt Personer som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom.

En individuell bedömning behöver göras gällande de krav som ställs på arbetssökande i övrigt. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Prövning av behovet av bistånd, avsnitt Kravet att delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

Personer med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd är tänkt att vara ett bistånd under en kortare period men andelen personer med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd ökar. Definitionen av långvarigt biståndsbehov är när ett hushåll har fått bistånd minst tio månader under kalenderåret.

När en person lever på ekonomiskt bistånd en längre tid kan särskilt vissa områden behöva beaktas extra. Det kan till exempel gälla fritid, rekreation, tandvård/läkarvård, hemutrustning eller kläder. Det gäller särskilt barnfamiljer men även hushåll utan barn. *Se vidare* i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt Barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser.

Socialtjänsten ansvarar för att informera och diskutera med den enskilde vilket behov den har. När ett hushåll har varit aktuella längre än tio månader ska de erbjudas regelbundna besök för att diskutera dessa frågor.

Vid behov av vidare utredning om den enskildes situation ska bedömningsinstrumentet FIA användas, *se vidare* i Stockholms stads användarmanual för FIA.

Personer som tillfälligt vistas på annan ort i Sverige eller utomlands

Huvudprincipen är att bistånd inte beviljas vid utlandsvistelse. Socialtjänstens vistelsebegrepp ska däremot inte tolkas så att den som får ekonomiskt bistånd har reseförbud. En kortvarig resa som varken påverkar försörjningen eller försämrar möjligheterna till framtida försörjning i Sverige påverkar alltså inte rätten till bistånd så länge personen uppfyller de krav som ställts för rätt till bistånd.

Det kan undantagsvis också finnas rätt till bistånd under tillfällig vistelse utomlands om det exempelvis är nödvändigt i samband med sjukdom eller begravning. Med tillfällig vistelse menas en kortare resa på en eller ett par veckor. En resa ska ske i samråd med socialtjänsten. En bedömning görs i varje enskilt fall. Vid bedömningen ska beaktas resans påverkan för den enskilde att bli självförsörjande

och hur det påverkar fortsatt behov av bistånd, t.ex. om pengarna kan användas till personens uppehälle.

Personer som tillfälligt vistas i kommunen

En person som tillfälligt vistas i kommunen kan beviljas bistånd för att förhindra en nödsituation. Biståndet kan t.ex. vara en biljett till hemkommunen eller hemort inom Norden. Bistånd kan även beviljas till matpengar. Om hemresan kan påbörjas först nästa dag kan även nattlogi beviljas efter särskild prövning. Om det finns barn i familjen ska deras behov särskilt beaktas och en barnkonsekvensanalys göras.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Ansvarig kommun och gränsens för kommunens ansvar, avsnitt Vistelsekommunens ansvar. Se även vidare i riktlinjerna, avsnitt Barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser.

Personer med äldreförsörjningsstöd eller pension

Personer som är 65 år och äldre som har låg eller ingen pension och ansöker om försörjningsstöd ska hänvisas till Pensionsmyndigheten för att ansöka om äldreförsörjningsstöd istället. Om försörjningsstöd beviljas i avvaktan beslut hos Pensionsmyndigheten ska det återsökas av kravhandläggaren enligt gällande rutiner.

Personer med pension eller äldreförsörjningsstöd som ansöker om ekonomiskt bistånd till exempelvis tandvård eller glasögon kan beviljas detta efter sedvanlig prövning av deras egna möjligheter att betala dessa utgifter.

Studering

Vuxenstudering

Studering vars studier kan finansieras med studiemedel ska som huvudregel inte beviljas ekonomiskt bistånd. Vuxenutbildning ska i första hand finansieras genom det statliga studiemedelssystemet eller med aktivitetsstöd via Arbetsförmedlingen. Utgångspunkten är att vuxenstudering inte står till arbetsmarknadens förfogande och därför inte är berättigade till bistånd.

Om en person har studerat men avslutar sina studier och söker ekonomiskt bistånd är utgångspunkten att de ska ha planerat för sin ekonomi efter avslutade studier t.ex. genom att i god tid börja söka arbete.

Bistånd kan beviljas vid korta tidsbegränsade kurser inom ramen för de insatser som erbjuds arbetslösa, där den sökande samtidigt söker

arbete. Den sökande ska när som helst vara beredd att avbryta kursen för att påbörja erbjudet arbete.

I undantagsfall kan dock, efter individuell behovsprövning, ekonomiskt bistånd beviljas för vuxenstudier, se vidare punkterna nedan. Om bistånd beviljas till studerande ingår även rimlig kostnad för böcker och annat studiematerial.

- Studerande under studieuppehåll

Socialtjänsten ska begära att den som under studieuppehåll behöver ekonomiskt bistånd ska delta i anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. Den studerande ska kunna visa att den i god tid sökt feriearbete då inkomstbortfallet är en förutsägbar situation som han eller hon kunnat planera inför. Om den sökande har fått arbete och ansöker om ekonomiskt bistånd i avvaktan på första lön eller arbetslöshetsersättning beviljas försörjningsstöd mot återbetalning enligt 9 kap. 2 § SoL.

- Studerande som har familj

Ekonomiskt bistånd beviljas som huvudregel inte under pågående studier. I familjer med två vuxna som båda saknar arbete, där den ena personen studerar med fullt studiemedel, dvs. uppbär lånedel, bidragsdel och eventuella tillägg, och den andra personen uppfyller förutsättningarna för rätt till bistånd kan familjen beviljas ekonomiskt bistånd som komplement till studiemedlen. Den studerandes månadsinkomst räknas ut genom att det sammanlagda beviljade studiemedelsbeloppet fördelas på det antal studiemånader som terminen omfattar enligt studiemedelsbeslutet.

- Studier med aktivitetstöd

Arbetsförmedlingen har möjlighet att bevilja aktivitetsstöd för reguljära studier. Aktivitetstöd och studiemedel kan ej kombineras. Om personen ansöker om kompletterande ekonomiskt bistånd under tiden ska en individuell bedömning göras. Bedömningen bör ske i samråd med Arbetsförmedlingen utifrån syftet med studierna och om det ökar möjligheterna att i framtiden att bli självförsörjande genom arbete.

Det finns vissa ytterligare undantag när bistånd kan beviljas till personer som studerar. *Läs mer* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Prövning av behovet bistånd, avsnitt Genom andra personers inkomster och tillgångar och avsnitt Genom studiestödsformer.

Yrkesvux

Yrkesvux är en särskild arbetsmarknadspolitisk satsning på yrkesinriktade kurser på gymnasial nivå inom den kommunala vuxenutbildningen. Regeringen har infört ett utökat bidrag för denna utbildning inom ramen för studiemedlet. Arbetslösa som i enlighet med upprättad förändringsplan påbörjar en kurs inom yrkesvux kan beviljas kompletterande försörjningsstöd. En förutsättning för rätten till bistånd är att den sökande uppbär studiemedlets bidrags- och lånedel samt eventuellt tilläggsbidrag för barn.

Ungdomar under 21 år som går i skolan

Föräldrar har enligt föräldrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar upp till 18 år. Går barnet i skolan efter denna tidpunkt är föräldrarna underhållsskyldiga under den tid som skolgången pågår, dock längst till dess barnet fyller 21 år. Försörjningsplikten gäller till dess gymnasiestudierna avslutas eller den unge fyller 21 år och oavsett om den unge har egen bostad eller inte. Socialtjänsten ska normalt inte vid biståndsprövning ta hänsyn till den extra kostnad det innebär att gymnasiestuderande ungdom har eget boende. Undantag ska göras endast om det finns synnerliga skäl till att den unge inte kan bo kvar hemma. I möjligaste mån ska den unge ingå i föräldrarnas hushåll, men ibland kan det finnas skäl att se honom eller henne som ett eget hushåll. Även i det senare fallet ska om möjligt föräldrarnas ekonomi och förmåga att bidra utredas.

I de fall den unge inte kan bo kvar hemma ska orsaken till det ska alltid utredas och vid behov ske i samråd med barn- och ungdomsenheten. För personer som är under 21 år och inte ännu har avslutat sina gymnasiestudier är det viktigt att socialtjänsten i möjligaste mån försöker stödja den unge att fortsätta sina gymnasiestudier. Detta gäller även i de fall barnet inte kan bo kvar hemma utan beviljas bistånd som ett eget hushåll. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning.

Gör den unge ett uppehåll i sin skolgång är föräldrarna inte underhållsskyldiga under uppehållet men underhållsskyldigheten träder in igen om och när barnet återupptar skolgången. Ferier och tid då barnet på grund av sjukdom är förhindrad att delta i utbildningen anses i praxis utgöra tid då skolgång pågår. Underhållsskyldigheten upphör alltså inte under sommarlovet mellan två årskurser i gymnasieskolan. Arbetsmarknadsnämnden ansvarar för det kommunala uppföljningsansvaret för ungdomar 16-19 år som inte går i skolan. Sociala förmåner som underhållsstöd och barnbidrag eller studiebidrag ska alltid komma den unge till godo.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Medlemmar i hushållet och avsnitt Ekonomiskt bistånd till barn, samt i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt Barns inkomster och tillgångar.

Alla nyanlända i gymnasieåldern, 16-20 år, har möjlighet att börja studera på IVIK (invandrarintroduktion inom det individuella programmet) vilket ger gymnasiekompetens. Ungdomar under 21 år som studerar på IVIK omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet. För en ungdom som fyllt 18 år som i stället för gymnasiestudier väljer att börja läsa på SFI gäller samma regler som för övriga vuxna och ska hanteras som ett eget hushåll.

Ungdomar som saknar föräldrar med försörjningsansvar

Sökanden som har fyllt 18 år och som saknar föräldrar med försörjningsansvar, exempelvis ensamkommande flyktingbarn, kan beviljas bistånd till sitt uppehälle så länge de studerar på ungdomsgymnasium. Personen ska söka studiebidrag och extra tillägg till studiebidrag hos CSN.

Bestämmelserna i 4 kap 1a § SoL om skolungdomars arbetsinkomster är inte tillämplig eftersom bestämmelsen gäller vid prövningen av föräldrarnas rätt till ekonomiskt bistånd. Istället gäller den särskilda beräkningsregeln i 4 kap 1b § SoL, jobbstimulansen. När den unge har fyllt 21 år eller avslutat sina gymnasiestudier handläggs de som övriga vuxna sökande.

Utländska medborgare

Det finns olika grupper av utländska medborgare vilka presenteras nedan:

- EU-medborgare (med och utan uppehållsrätt)
- Personer utan uppehållstillstånd
- Personer med uppehållstillstånd
- Nordiska medborgare

EU-medborgare

För EU-medborgare gäller det s.k. rörlighetsdirektivet som reglerar unionsmedborgarnas rätt till fri rörlighet inom EU. Reglerna om uppehållsrätt omfattar även medborgare från EES-länderna Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz. Dessa medborgare omfattas av bestämmelsen i 2 kap. 5 § utlänningslagen, UtlL. Den innebär att uppehållstillstånd inte krävs av utländska medborgare för vistelse i Sverige under de tre första månaderna.

EU-medborgare har rätt att resa in i Sverige utan visum eller uppehållstillstånd och vistas här i tre månader. Efter tre månader måste de uppfylla vissa villkor för att ha uppehållsrätt och därmed få stanna. En EU-medborgare kan återgå till sin rätt att vistas här tillfälligt i tre månader genom att lämna landet och sen återkomma.

Vid en ansökan om ekonomiskt bistånd under de tre första månaderna bedöms deras ansökan på samma sätt som personer som vistas i Sverige utan uppehållstillstånd. Kommunen har det yttersta ansvaret vilket innebär att bistånd för att undanröja akut nöd kan beviljas. Det bör alltid göras en individuell bedömning. Akut bistånd kan t.ex. omfatta bistånd till matpengar, biljett hem och eventuellt logi. Observera särskilt om det finns barn i familjen då en barnkonsekvensanalys alltid ska göras. Hänsyn måste även tas till hur länge familjen vistats i Sverige.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Ansvarig kommun och gränsen för kommunens ansvar, avsnitt Vistelsekommunens ansvar.

Uppehållsrätt

Med uppehållsrätt avses en rätt för EU/ EES-medborgare och deras familjemedlemmar att under vissa förutsättningar vistas i Sverige mer än tre månader utan uppehållstillstånd. Uppehållsrätten finns så länge villkoren är uppfyllda. Villkoren för uppehållsrätt varierar beroende på om personen är ekonomiskt aktiv, ekonomiskt icke-aktiv eller är en familjemedlem till en EU/EES-medborgare. En EU/ EES-medborgare som har vistats lagligt i Sverige utan avbrott under minst fem år får permanent uppehållsrätt och kan ansöka om intyg från Migrationsverket om permanent uppehållsrätt.

Bedöma uppehållsrätt

Det är socialtjänsten som måste bedöma om en sökande har uppehållsrätt i Sverige eller inte. Denna bedömning måste göras av respektive socialsekreterare vid tidpunkten för ansökan om ekonomiskt bistånd.

En EES-medborgare har uppehållsrätt om han eller hon

1. är arbetstagare eller egen företagare i Sverige,
2. har kommit till Sverige för att söka arbete och har en verklig möjlighet att få en anställning,
3. är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och enligt en försäkran om detta har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt har en heltäckande

sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige, eller

4. har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige.¹

I EU-rätten har arbetstagarbegreppet fått en bred tolkning. Varje person som utför ett faktiskt och verkligt arbete ska betraktas som arbetstagar, om inte arbetet som utförs har så begränsad omfattning att det framstår som ett marginellt komplement. EU-domstolen har angett att en helhetsbedömning ska göras utifrån alla omständigheter som avser arten av arbete och arbetsförhållandena. I denna bedömning är tre kriterier avgörande och måste uppfyllas för att någon ska anses vara arbetstagar:

- arbete ska utföras åt någon annan,
- personen ska vara under dennes arbetsledning, och
- arbetet ska ske mot ersättning.²

Med arbetssökande EU-medborgare menas en person som beger sig till ett annat EU-land och aktivt söker arbete. Arbetssökande personer omfattas generellt sett av den grundläggande rätten till fri rörlighet och rätten att vistas i Sverige under tre månader utan uppehållsrätt. Så länge de kan styrka att de fortfarande söker arbete och har en verklig möjlighet att få en anställning har de också rätt att vistas i Sverige utöver de tre månaderna. *Se vidare* i Socialstyrelsens vägledning Rätten till socialt bistånd för medborgare inom EU/EES-området kapitel Uppehållsrätt för olika kategorier av EU/EES-medborgare.

- EU/ EES- medborgare med uppehållsrätt

EU/ EES- medborgare med uppehållsrätt har samma rättigheter som svenska medborgare. Handläggningen ska då ske på samma sätt som för svenska medborgare. För familjemedlemmar gäller huvudprincipen att deras uppehållsrätt är beroende av anknytningen till en EU/ EES-medborgare med uppehållsrätt, så länge de inte själva har fått uppehållsrätt. En familjemedlem som har uppehållsrätt har rätt till likabehandling av socialtjänsten på samma sätt som svenska medborgare.

Se vidare om EU-medborgare och uppehållsrätt i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel

¹ 3 a kap 3 § UtL

² Socialstyrelsen (2014), Rätten till socialt bistånd för medborgare inom EU/EES-området – en vägledning.

Ansvarig kommun och gränsen för kommunens ansvar och i Socialstyrelsens vägledning Rätten till socialt bistånd för medborgare inom EU/EES-området.

- EU/ EES-medborgare utan uppehållsrätt:

EU/ EES-medborgare utan uppehållsrätt har inte rätt till ekonomiskt bistånd förutom vid akuta situationer. En individuell bedömning ska alltid göras. Ett avslagsbeslutet på grund av att en person inte bedöms ha uppehållsrätt ska innehålla en motivering till varför uppehållsrätt inte kan anses föreligga. Vid dessa situationer bör särskilt beaktas om det finns barn i familjen på samma sätt som personer som vistas i Sverige utan tillstånd och barnkonsekvensanalys ska alltid göras vid beslut om ekonomiskt bistånd.

Personer utan uppehållstillstånd

Detta avsnitt avser personer som är tredjelandsmedborgare och som inte omfattas av EU-rätten.

Tillfällig vistelse

Enligt 2 kap. 5 § utlänningslagen, UtL, får en utländsk medborgare tillfälligt vistas i Sverige i högst tre månader utan uppehållstillstånd. I de flesta fall krävs dock ett visum för inresa till Sverige. Utländska medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, till exempel turister, affärsresande och säsongarbetare ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat.

Vid en akut nödsituation har kommunen det yttersta ansvaret och en individuell bedömning ska alltid göras. Akut bistånd kan t.ex. omfatta bistånd till matpengar, biljett hem och eventuellt logi. Om det finns barn i familjen ska deras behov särskilt beaktas och en barnkonsekvensanalys göras.

Observera att det inte längre finns någon underrättelseskyldighet för socialtjänsten gentemot Migrationsverket gällande utländsk medborgare som uppehåller sig i Sverige längre än tre månader utan uppehållstillstånd. Om socialtjänsten behöver ta kontakt med Migrationsverket under sin utredning ska samtycke från den enskilde inhämtas.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Ansvarig kommun och gränsen för kommunens ansvar, avsnitt Vistelsekommunens ansvar. Se även vidare i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt Barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser.

Personer som inte har tillstånd att vistas i Sverige

Denna grupp benämns ofta som papperslösa. Det avser personer som vistas i landet utan tillstånd. Det kan finnas flera orsaker till att personerna saknar tillstånd att vistas i Sverige. Några exempel kan vara att personen fått avslag på ansökan om uppehållstillstånd och fått ett utvisningsbeslut, deras uppehållstillstånd har löpt ut och de inte har förnyat sin ansökan eller att de aldrig har sökt uppehållstillstånd. Det kan även vara personer på genomresa i Sverige för att söka uppehållstillstånd i något annat land.

Papperslösa har sedan den 1 juli 2013 genom lag (2013:407) om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd rätt till hälso- och sjukvård som inte kan vänta. Det innebär att papperslösa ges samma rätt till hälso- och sjukvård som asylsökande. Barn som lever som papperslösa har rätt till fullständig hälso- och sjukvård och regelbunden tandvård på samma sätt som bofasta barn. Dessa barn har även rätt till skolgång genom skollagen (2010:108).

I och med att personerna vistas utan tillstånd i Sverige begränsas socialtjänstens ansvar till stöd och hjälp i akuta situationer. Samma utredningsförfarande gäller som för andra sökande. En utredning av den enskildes situation ska vara utgångspunkten i prövningen av rätten till bistånd och en individuell bedömning ska alltid göras. Ekonomiskt bistånd kan till exempel beviljas till matpengar eller en biljett till en hemresa. Vid bedömningen av akuta situationer *se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Ansvarig kommun och gränsen för kommunens ansvar, avsnitt Vistelsekommunens ansvar.

Barnfamiljer - Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för barn, i synnerhet barn som tillhör utsatta grupper. Om det finns barn i hushållet ska detta särskilt beaktas, en barnkonsekvensanalys göras och utifrån socialtjänstlagens samlade verktyg ska staden initiera de insatser som är bäst för barnets långsiktiga behov. Barn ska, i de fall det bedöms lämpligt utifrån barnkonsekvensanalysen, kunna beviljas bistånd till en skälig levnadsnivå. Utifrån principen om barnets bästa kan det innebära att barn beviljas bistånd medan deras föräldrar enbart kan beviljas nödhjälp. Bistånd till barnen kan beviljas med upp till riksnorm. Med hänsyn till barnets bästa kan även bistånd beviljas till en rimlig hyreskostnad som utgår från barnets behov.

Eftersom biståndet i denna del också kommer beröra vårdnadshavaren ska socialtjänsten ställa krav på aktivitet syftande till att behovet av ekonomiskt bistånd kan upphöra. Eftersom barnets föräldrar normalt inte omfattas av flera offentliga stödinsatser och den reguljära

arbetsmarknaden blir det viktigt att socialtjänsten upprättar en plan som innefattar krav på vilka åtgärder som ska uppfyllas för att bistånd ska kunna utgå. Därtill ska i övrigt samma krav på dokumentation av socialtjänstens kontakter och insatser, samt uppföljning av dessa, som gäller för samtliga sökande även gälla denna grupp.

Om familjen beviljas ekonomiskt bistånd är det viktigt att täta uppföljningar görs och att man arbetar för en långsiktig lösning på situationen. Utifrån vikten av täta uppföljningar är det lämpligt att bevilja bistånd för kortare perioder i taget. Att arbeta för barnets bästa i ett långsiktigt perspektiv kan handla om att man behöver motivera familjen att ta kontakt med Migrationsverket, eftersom det i vissa fall kan vara möjligt för familjen att ansöka om asyl på nytt och därmed få rätt till LMA. I andra fall behöver familjen lösa situationen på annat sätt. Motivationsarbetet kan även handla om att motivera till kontakt med organisationer inom civilsamhället samt vid behov kontakt med hälso- och sjukvården.

Asylsökande som ansöker om ekonomiskt bistånd

Den som söker asyl i Sverige får oftast ekonomisk ersättning från Migrationsverket, enligt lagen om mottagande av asylsökande med flera (LMA). Migrationsverket ansvarar för försörjning och boende för personer som har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige. I vissa fall ska socialtjänsten betala ut LMA-ersättning. Från 1 juni 2016 finns ändringar i lagen som innebär att den asylsökande inte har rätt till bistånd enligt LMA när han eller hon har fått ett beslut om avvisning eller utvisning som har börjat gälla eller när tidsfristen för frivilligt återvändande har gått ut. Ändringen gäller dock inte vuxna som bor tillsammans med sina barn under 18 år. De har fortfarande rätt till bistånd enligt LMA till dess att de lämnar Sverige. De som inte längre får LMA har rätt till nödprovning enligt vistelsekommunens ansvar.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Ansvarig kommun och gränsen för kommunens ansvar, avsnitt Kommunens ansvar för asylsökande.

Personer med uppehållstillstånd

Utländska medborgare med uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige och som vistas här har samma rätt till bistånd som svenska medborgare. Utländska medborgare som söker ekonomiskt bistånd ska alltid kunna uppvisa gällande beslut om uppehålls- och arbetstillstånd.

20 juli 2016 infördes lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige vilket innebär att den som är i behov av skydd får ett tillfälligt uppehållstillstånd som

gäller i tre år och den som bedöms vara alternativt skyddsbehövande får ett tillstånd för 13 månader. Lagen är tänkt att gälla i tre år.

Studering med uppehållstillstånd ska inte beviljas bistånd annat än i undantagsfall, i en akut nödsituation. Upphållstillståndet har beviljats under förutsättning att försörjningen är tillgodosedd under vistelsen i landet.

Personer som omfattas av etableringslagen och som ansöker om ekonomiskt bistånd

Arbetsförmedlingen ansvarar för samordning av insatser för nyanlända flyktingar enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. En person har rätt till en etableringsperiod på två år, som ska genomföras inom tre år från det att uppehållstillståndet beviljades. Under etableringsperioden kan individen ansöka om etableringsersättning hos Arbetsförmedlingen. Etableringsersättningen administreras av Försäkringskassan.

Läs mer i den lokala överenskommelsen mellan Stockholms stad och Arbetsförmedlingen.

Målgrupp - Lagen om etableringsinsatser vänder sig till nyanlända i arbetsför ålder (20-64 år) som har fått uppehållstillstånd (UT) som flyktingar eller av flyktingliknande skäl samt kvotflyktingar. Även nyanlända i åldern 18-19 år, som saknar föräldrar i Sverige, omfattas av den nya lagen liksom vissa anhöriga till nyanlända flyktingar. Individen ska påbörja etableringen senast ett år från första folkbokföring i Sverige. Personer med nedsatt prestationsförmåga kan ingå i etableringen till 25, 50 eller 75 %.

Anhörig till flykting, som ansöker inom sex år från det att den första individen beviljas uppehållstillstånd har rätt att ingå i etableringen. Den som anlände först förväntas planera familjens ankomst och boende.

Handläggning av flyktingar som omfattas av etableringslagen och som ansöker om ekonomiskt bistånd

Ansökningar om bistånd ska hanteras enligt samma regler och rutiner som för andra sökanden och samma krav på egenansvar och egen planering gäller även för denna grupp. I vissa delar skiljer sig emellertid situationen för de som omfattas av etableringsreformen från andra som uppstår ekonomiskt bistånd, till exempel avseende boende och sysselsättning. För att återsökning av statsbidrag inte ska missas är det viktigt att alla blir inregistrerade i sociala system ("Paraplyet") som flyktingar.

Väntan på etableringsersättning ("glappet")

Den som ansöker om ekonomiskt bistånd mellan det att uppehållstillståndet beviljas till första utbetalning av etableringsersättning och eventuella tilläggsförmåner ska likabehandlas med svenska medborgare i fråga om rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen och fullt försörjningsstöd beviljas om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt och kraven är uppfyllda.

Kompletterande ekonomiskt bistånd

Den som söker kompletterande ekonomiskt bistånd för att inkomsterna inom etableringsreformen inte är tillräckliga ska likabehandlas med svenska medborgare i fråga om rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen. Sökanden som är sjukskrivna och därför inte ingår i "etableringen" kan kommunen söka statsbidrag för.

Förlorad etableringsersättning

Sökande som avbrutit sin etableringsplan har inom ett års tid (inom en treårsram) möjlighet att omfattas av etableringen igen och beviljas full etableringsersättning. I normalfallet bör därför avslag ges på ansökan om ekonomiskt bistånd med hänvisning till att behovet kan tillgodoses om den sökande återupptar etableringsplanen.

Person med rätt till a-kassa

Den som uppbär etableringsersättning men samtidigt är berättigad till a-kassa har enligt etableringslagen rätt att själva välja vilken ersättning personen vill ha. För att vara berättigad till ekonomiskt bistånd ska denne dock hänvisas till att välja den ersättning som ger högst inkomst.

Boende

Bostadsersättning för ensamstående utan hemmavarande barn inom etableringen lämnas till den som bor i bostad han eller hon äger eller innehar med hyres- eller bostadsrätt. Bostadsersättning kan även beviljas de som har skriftliga, av hyresvärden godkända andrahandskontrakt. Personer med hemmavarande barn ska även söka bostadsbidrag hos Försäkringskassan.

Ansökan om ekonomiskt bistånd till boendekostnader för personer inom etableringssystemet ska bedömas på samma sätt som andra sökande oavsett kontraktsform. Om till exempel en familj inte blir självförsörjande inom etableringssystemet, på grund av sin något högre hyreskostnad, har socialtjänsten samma skyldighet att bevilja kompletterande bistånd som när det gäller exempelvis personer med låg a-kassa eller liknande. *Se vidare* i kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Boende och boendekostnader.

Bostadslöshet - Samma egenansvar och krav på egen planering gäller som för andra sökanden. Om den sökande tackar nej till boende via Migrationsverket eller Arbetsförmedlingen kan detta vara grund för avslag på ansökan om bistånd till hotellboende eller motsvarande då behovet kan tillgodoses på annat sätt än genom ekonomiskt bistånd.

Extraarbete

Personer med etableringsersättning kan ta extrajobb utan att den inkomsten minskar deras ersättning. Socialtjänsten har dock inte möjlighet att ställa krav på att någon ska vara sysselsatt mer än till 100 %. Om den sökande har en heltidsplan med insatser inom etableringen, det vill säga 40 timmar i veckan, kan vi inte kräva att denne ska jobba extra utöver detta. Om den sökande däremot har en deltidspan är det möjligt att ställa krav på arbete upp till heltidssysselsättning.

Sjukskrivna och personer med nedsatt prestationsförmåga

Personer inom etableringen som är sjukskrivna heltid avslutas efter 30 dagar enligt regelverket. Treparsamtal inför detta avslut tydliggör situationen för alla parter och personen får veta vilka krav socialtjänsten ställer.

Ensamkommande flyktingbarn

Nyanlända (18-20 år) som saknar föräldrar i Sverige har rätt att ingå i etableringen, men inom etableringen finns inte möjligheter att läsa på gymnasium. I Stockholm tillämpas praxis att ungdomar i den åldern uppmuntras välja gymnasiestudier och ekonomiskt bistånd kan därför beviljas för denna grupp. Kostnaderna kan återsökas genom statsbidrag.

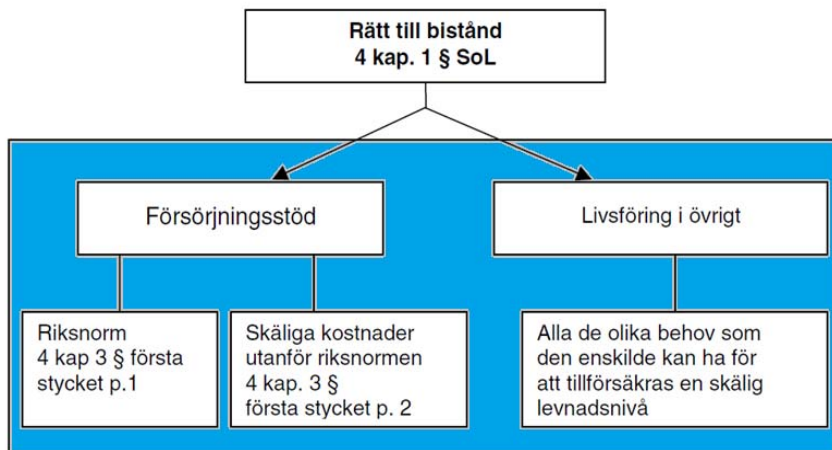
Se vidare i riktlinjerna kapitel Olika grupperns förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd, avsnitt Ungdomar som saknar föräldrar med försörjningsansvar.

Nordiska medborgare

Danmark, Finland, Norge och Island är tillsammans med Sverige en del av Norden. De nordiska länderna har en överenskommelse om att de nordiska medborgarna har rätt att bo i vilket nordiskt land som helst utan att de behöver ansöka om uppehållstillstånd. Nordiska medborgare likställs med svenska medborgare så länge de befinner sig i Sverige enligt lag (1995:479) om nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster.

5. Försörjningsstöd

Försörjningsstöd definieras i 4 kap. 3 § SoL. Det består av två delar, riksnorm och övrigt försörjningsstöd för ett antal regelbundet återkommande behovsposter. Genom biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Utgångspunkten är att den inte bör överstiga vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig.

Riksnorm

Den del av försörjningsstödet som utgör riksnormen omfattar sex budgetposter för vuxna och sju för barn och ungdomar. Kostnaderna för de olika posterna bygger på Konsumentverkets beräkningar av kostnaderna som respektive post är menad att täcka. I Stockholm tillämpas inte någon sänkning av beloppen för att barn äter lunch i förskola eller skola.

Följande poster ingår i normen:

- Livsmedel
- Kläder och skor
- Lek och fritid
- Barn och ungdomsförsäkring
- Hälsa och hygien
- Förbrukningsvaror
- Dagstidning, telefon, TV-avgift mm.

I vissa fall kan det även finnas skäl till att höja normen på grund av merkostnader. I särskilda fall kan det även finnas skäl att sänka normen.

Se vidare om vad som ingår i posterna och för höjning/sänkning av normen i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Försörjningsstöd.

Merkostnader för umgänge med barn

Posten avser kostnader för barn som i samband med umgänge med förälder tillfälligt är medlemmar i hushållet. Tillägget beräknas utifrån det antal dagar barnet eller ungdomen vistas hos respektive förälder. Tillägget omfattar normposterna livsmedel, lek och fritid, hälsa och hygien och förbrukningsvaror.

Rätten till umgänge ska kontrolleras och omfattningen framgå av dom, avtal eller intyg från boföräldern. Om umgänget varje månad är mer omfattande än sex dagar eller om vårdnaden är gemensam ska den ekonomiska uppgörelsen mellan föräldrarna kontrolleras innan beslut.

Kostnader för umgänget som överstiger fem sammanhängande dygn eller totalt sex dygn under en månad ska i första hand regleras mellan föräldrarna. Om inte föräldrarna kan reglera det ska det ske genom att Försäkringskassan meddelas för reglering av underhållsstödet.

Beträffande resor i samband med umgänge med barn, *se vidare* i riktlinjerna, kapitel Bistånd till livsföring i övrigt, avsnitt Resor.

Försörjningsstöd till övriga kostnader

Vid behov ska skälig kostnad för nedanstående budgetposter ingå i försörjningsstödet. Vid tillfälligt behov ska den sökandes väntade inkomster (inom närmsta 1-2 månaderna) beaktas vid behovsprövning av dessa poster med undantag av boendekostnad. Vad som avses som skälig kostnad måste avgöras efter en individuell bedömning av vad som är skäligt för just den personen eller det hushållet.

SL-kort

Alla vuxna personer som ansöker om bistånd till SL-kort ska beviljas det, även om de inte har behov av det för resor till arbete eller annan verksamhet. En förutsättning är att de i övrigt är berättigade till ekonomiskt bistånd och kan disponera SL-kortet. Vid utbetalning räknas kostnaden för SL-kortet in i försörjningsstödet riksnorm under rubriken arbetsresor. Sökande behöver inte uppvisa kvitto på inköp av SL-kort.

Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Försörjningsstöd.

Boende och boendekostnader

Generellt

Utgångspunkten för bedömning av skälig kostnad för boende och boendestandard ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Behovsprövningen ska omfatta både den enskildes faktiska kostnad, behov av boende och bostadsstorleken. Den sökande ska uppmanas att folkbokföra sig på adressen där personen bor eftersom man enligt folkbokföringslagen (1991:481) ska vara skriven där man bor och vistas.

För att förebygga uppkomsten av hyresskulder och för att rätt inkomst- och utgiftsberäkning ska göras avseende kommande månad ska sökanden som huvudregel styrka att föregående månads hyra är betald.

Hembesök - Om den sökande inte har ett förstahandskontrakt eller ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt på bostaden, dvs. bor i andra hand eller är inneboende, kan ett hembesök behöva göras. Syftet är att utreda bostadsförhållande och vistelse samt bedöma om den uppgivna hyreskostnaden kan anses vara rimlig. Hembesök ska som huvudregel föränmälas och aldrig göras mot den enskildes vilja. *Se vidare* i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt hembesök.

Se även vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten,

- kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Boendekostnad vid kort respektive långvarigt biståndbehov och avsnitt Hemlöshet.
- kapitel Handlägningsprocessen, avsnitt hembesök.

Deposition – förskottshyra

Huvudregeln är att deposition/förskottshyra inte beviljas men en individuell bedömning måste alltid göras. Vid särskilda skäl kan bistånd till depositionshyra beviljas till exempel på grund av bostadslöshet och skulder. Utgångspunkten är om biståndet behövs för att tillförsäkra den sökande en skälig levnadsnivå och vilka andra möjligheter personen har att ordna boende.

Hyresrätt

Skälig boendekostnad är vad en låginkomsttagare på orten har möjlighet att kosta på sig. I Stockholm ska Försäkringskassans norm för genomsnittshyra vara vägledande men får inte ses som ett tak då in-

dividuedla bedömningar ska göras. Högsta godtagbara hyresnivå enligt Försäkringskassans norm får dock inte överskridas annat än om synnerliga skäl bedöms föreligga.

Utöver boendekostnaden ska även prövas om storleken på bostaden är skälig. Vägledande boendestandard, köket oräknat, är ett rum per person, vuxen eller barn. Vid fler än ett barn ska individuell bedömning ske, där det ska beaktas att barn med stigande ålder kan ha behov av möjlighet till avskildhet.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Försörjningsstöd, avsnitt:

- Boende
- Särskilda skäl mot byte av bostad eller bostadsområde
- Skälig tid för bostadsbyte

Andrahandsboende

För andrahandsboende gäller samma regler beträffande skälig standard och kostnad samt krav på att minska boendekostnaderna som vid förstahandskontrakt. Ett skriftligt avtal mellan sökanden och förstahandshyresgästen ska alltid uppvisas. Detta bör innehålla överenskommelse om hyrestidens längd, ömsesidig uppsägningstid, hyrans storlek och vad som ingår i hyran. Lägenhetens adress ska framgå.

Ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt ska eftersträvas, men kan inte krävas, utom i de fall då hushållet genom att hyra utan godkänt andrahandskontrakt går miste om bostadsbidrag. Det gäller barnfamiljer och personer 18-28 år som genom bostadsbidrag kan tillgodose sitt behov helt eller delvis på annat sätt än genom försörjningsstöd.

Bostadsrätt/villa/fastighet/tomt

Bostadsrätt eller villa är en realiserbar tillgång om den genom försäljning kan ge inkomster till försörjningen. Det gäller även om bostadsrätten förvärvats genom ombildning från hyresrätt. Efter individuell bedömning kan krav ställas på försäljning.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten,

- kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Boende, se särskilt avsnitt Särskilda skäl mot byte av bostad eller bostadsområde och avsnitt Skälig tid för bostadsbyte.
- kapitel Prövning av behovet av bistånd, avsnitt Bostad som har ett ekonomiskt värde.

Ekonomiskt bistånd till personer som äger *fastighet/fritidshus*, eller andel av fastighet, bör i princip inte beviljas annat än i akuta situationer eller under den tid som behövs för att sälja fastigheten. Fastigheten ska omgående lämnas till mäklare för försäljning.

Ett beslut om rådrum ska skickas till den sökande. Om det finns särskilda skäl - fel säsong, tvist i samband med försäljning, etc. - kan rådrum för försäljning förlängas. Biståndet ges med villkor om återbetalning. Även del i fritidshus ska räknas som realiserbar tillgång såvida det inte finns ett skrivet förbehåll som förhindrar försäljning. När det finns ett skrivet förbehåll ska personen lämna en kopia på förbehållet. Förbehållet ska vara daterat från den period förbehållet började gälla.

Fastighetsinnehav framgår av deklARATIONEN om den sökande var ägare till fastigheten den första januari inkomståret. Fastighetsregistret visar om en person har lagfart och därmed äger fastighet eller tomträtt. Genom förfrågan hos lantmäteriet kan socialtjänsten få uppgift om en person har lagfart för en fastighet eller tomträtt. Det finns inget centralt datoriserat register över om en person äger andel i bostadsrätt, utan registrering sker av varje bostadsrättsförening. Det kan däremot framgå om en person är folkbokförd i en fastighet som är en bostadsrättsförening. Om den enskilde har ett funktionärsuppdrag, är styrelsemedlem eller firmatecknare, i sin bostadsrätt-förening kan socialtjänsten få uppgift om detta genom bolagsregistret.

Det är den enskilde själv som ska värdera sin fastighet, tomt- och bostadsrätt och visa underlag för socialtjänsten. Socialtjänsten kan kontakta mäklarföretag och fråga vad ett objekt kan ha för marknadsvärde.

Delad lägenhet och inneboenderum

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Inneboende, avsnitt Delad bostad och avsnitt Hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren.

Förälder boende hos barn eller vuxet hemmaboende barn

Vid bedömningen av hyresdel till en person som lever i hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren är utgångspunkten Försäkringskassans beräkningsgrund vid bedömning av rätten till bostadsbidrag. Observera att särskilda regler gäller när föräldrars försörjningsskyldighet för ungdomar precis har upphört. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel

Försörjningsstöd, avsnitt Hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren.

Ungdom under 21 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal

Huvudregeln är att bistånd till boendekostnad inte beviljas. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Bistånd till ungdomar för eget boende.

Övriga boendeformer

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Andra boendeformer.

Hemförsäkring

Ekonomiskt bistånd ska beviljas till en skälig kostnad för hemförsäkring. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Försörjningsstöd.

Hushållsel

Bistånd ska beviljas till faktisk skälig kostnad. Utgångspunkten är Konsumentverkets beräknade förbrukning av hushållsel.

För att förebygga uppkomsten av elskulder och för att rätt inkomst- och utgiftsberäkning ska göras avseende kommande månad ska sökanden som huvudregel styrka att föregående periods elräkning är betald. Bistånd till elkostnad ska prövas av den förvaltning där den sökande är aktuell vid räkningens förfallodatum. Vid behov ska vägledning för billigare elkostnad erbjudas den sökande.

När vuxna som inte är gifta eller sambos delar lägenhet och sammanboendenorm utifrån hushållsstorlek används får en anpassning till förhållandena i det enskilda fallet göras. Den fasta avgiften för abonnemanget ska dock alltid lägenhetsinnehavaren stå för. Övriga i hushållet kan beviljas bistånd till sin del av förbrukningen om de begär det. Kostnaden för förbrukningen delas då på antal personer, inklusive barn, i hushållet.

Försörjningsstöd vid vistelse på institution

Bistånd beviljas vid vistelse på institution eller i familjehem om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Institutionsnormen inkluderar fickpengar, klädnorm, eventuell avgift till fackförening eller a-kassa samt eventuella arbetsresor. Det är dock viktigt att ta reda på

vad som faktiskt ingår i vårdkostnaden i det enskilda fallet och göra en individuell bedömning.

I vissa fall kan även kostnader för egen bostad under placeringstiden ingå i försörjningsstödet och beroende på vilken typ av placering som är beslutad kan egenavgift för kost och logi ingå.

Avgift vid sjukhusvård

Patientens egenavgift vid sjukhusvård utgör avgift för kost och logi och ryms delvis inom försörjningsstödet kostnadspost för mat. Mellanskillnaden, patientavgiften reducerad med matpengar för samma antal dagar, beviljas i form av förhöjd norm.

Egenavgift vid vård och behandling

Egenavgiften vid placering för vård och behandling av vuxna missbrukare i HVB och familjehem är densamma som vid sjukhusvård. Om personen inte har tillräckliga egna inkomster att betala avgiften med ska avgiften sättas ned eller efterges i samband med placeringsbeslutet. Försörjningsstöd ska inte beviljas till egenavgift vid placering för vård och behandling.

Egenavgift vid stöd-/omvårdnadsboende

Vid stöd och hjälpåtgärder i form av olika boenden ska den enskilde betala egenavgift för mat och logi. Till dessa boenden räknas inackorderingshem, skyddat boende för misshandlade kvinnor, arbetskooperativ, familjehem samt härbärgen eller andra korttidsboenden. Om den placerade saknar egna inkomster kan egenavgift för kost och logi beviljas i form av försörjningsstöd. Kostnader utöver egenavgiften ska betraktas som kostnad för omvårdnad och betalas via konto för vårdkostnader.

När det gäller egenavgiften för nattlogi på härbärke ska så långt det är möjligt sedvanlig inkomstprövning göras. Ibland kan det dock finnas sociala skäl som talar för bistånd till avgiften på härbärke även om egen inkomst funnits. Vid boende på inackorderingshem kan den del av egenavgiften som utgör boendekostnad ge rätt till bostadsbidrag.

Fickpengar

Fickpengar beviljas vid vistelse på exempelvis behandlingshem eller sjukhus om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Fickpengar är försörjningsstöd där normposterna lek och fritid, hälsa och hygien och dagstidning och telefon ingår. Aktuellt månadsbelopp för fickpengar fås genom summering av beloppen i dessa normposter.

Fickpengar till barn ska inte beviljas då föräldern har barnbidrag
Eventuellt extra aktivitetsbidrag ska ingå i vårdkostnaden.

Kläder och skor

Bistånd till inköp av kläder och skor prövas separat och beviljas med beloppet för motsvarande post i riksnormen. Det kan vara lämpligt att göra en överenskommelse med den sökande om att biståndet till detta utbetalas sammanlagt för 2-4 månader åt gången, beroende på årstid och behov.

Kostnader i samband med egen bostad

För personer som under placeringstiden har kvar sin bostad ingår även kostnader med anknytning till bostaden i försörjningsstödet, d.v.s. hyra, abonnemangskostnad för hushållsel och telefon, hem-försäkring och TV-avgift. Biståndet beviljas efter sedvanlig prövning. Bistånd till TV-avgift beviljas om vistelsen på sjukhus eller behandlingshem understiger två månader. Om vistelsen planeras bli längre kan den sökande begära avgiftsbefrielse.

6. Bistånd till livsföring i övrigt

I detta avsnitt ges riktlinjer för vanliga ändamål utöver försörjningsstödet. Ändamålen står i bokstavsordning. Vissa ingår vanligtvis i skälig levnadsnivå om kostnaden är skälig och sökanden i övrigt uppfyller förutsättningarna för försörjningsstöd. När det gäller rätten till bistånd till övriga ändamål krävs särskilda förutsättningar. Utgångspunkten för bedömningen är vad en låginkomsttagare i allmänhet kan kosta på sig. En noggrann prövning ska ske av om behovet kan tillgodoses på annat sätt eller till lägre kostnad. Den sökandes tidigare och väntade möjligheter att själv tillgodose behovet ska beaktas vid prövningen.

Avgifter för kommunal service, ansöknings- och förmedlingsavgifter

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Livsföring i övrigt. Observera att i enskilda fall kan även stämpelavgifter beviljas, till exempel om det är viktigt vid våld i nära relationer, att en äktenskapsskillnad eller bodelning genomförs.

Begravningskostnad

Begravningskostnader ska i första hand täckas av tillgångar i dödsboet eller genom försörjningsskyldigas, dvs. föräldrars och efterlevande makars/registrerade partners, inkomster eller tillgångar. Sammanboende omfattas dock inte av denna skyldighet. Vid bedömning av försörjningsskyldigas betalningsförmåga prövas detta mot gällande norm för försörjningsstöd. Hänsyn ska tas till tillgångar exempelvis i form av försäkringar. Begravningskostnader ska som huvudregel endast beviljas vid ansökan från dödsbodelägaren eller från den som är försörjningsskyldig för den avlidne.

Alla kända tillgångar i dödsboet som finns på dagen för dödsfallet ska avräknas direkt vid ansökan om begravningskostnad, även eventuella kommande inkomster som exempelvis skatteåterbäring. Som huvudregel ska kända inestående inkomster inte förskottas utan sökanden ska begära avbetalning hos begravningsbyrån.

Ekonomiskt bistånd ska inte beviljas till begravningskostnaden när begravningen ordnas av socialtjänsten inom ramen för dödsboförvaltning enligt 18 kap. 2 § ÄB eller enligt 5 kap. 2 § BegrL när det inte finns något sökande dödsbo. Att det föreligger förutsättningar för dödsboanmälan medför inte självklart att det finns förutsättningar för att bevilja ekonomiskt bistånd till begravningskostnaden. Rätten till

bistånd ska alltid utredas i vanlig ordning innan beslut om bistånd fattas.

Personakt läggs i ärenden rörande begravningskostnader upp på den avlidnes personnummer och familjetypen dödsbo.

Asylsökande

För mer information om bistånd till begravningskostnader för asylsökande *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Livsföring i övrigt, avsnitt begravningskostnader.

Återkrav

Begravningskostnader ska alltid beviljas mot återkrav enligt 9 kap. 2 § st. 1 SoL och en överenskommelse ska upprättas i samband med ansökan. Detta då det kan visa sig finnas försäkringar eller kommande inkomster som faller ut och som kan vara en tillgång i dödsboet. Det är ofta osäkert om det finns försäkringar eller andra tillgångar och det kan visa sig först senare att sådana finns och kan täcka begravningskostnaderna helt eller delvis. För handläggningen av återkrav och eftergift av återkrav *se vidare* i riktlinjerna, kapitel Handläggningsprocessen, avsnitt Återkrav enligt socialtjänstlagen.

Skäliga kostnader

Rätten till bistånd omfattar kostnader som är nödvändiga för att begrava den avlidne. Om det är utrett att dödsboet saknar tillgångar, helt eller delvis, bör socialtjänsten bevilja bistånd som möjliggör en värdig begravning. Den avlidnes och anhörigas önskemål och formerna bör respekteras om kostnaden ligger inom ramen för skälig levnadsnivå.

Bistånd till begravningskostnad beviljas till faktiska skäliga kostnader som kan styrkas. Kostnaden bör som regel inte vara högre än cirka 50 % av gällande prisbasbelopp.

I förekommande fall beviljas även bistånd till officiant vid borgerlig begravning. Kostnaden för detta bör inte överstiga vad en låginkomsttagare normalt har råd med.

Bistånd beviljas inte för kostnader som tillgodoses inom ramen för begravningsavgiften, dvs. förvaring av kista hos kyrkogårdsförvaltningen, lokal med eller utan religiösa symboler för begravningsceremoni, kremering, gravöppning, gravplats för kista eller urna under 25 år, gravsättning, alternativt spridning eller nedgrävning av aska i minneslund, samt transport av kista från begravningsceremonin.

Bistånd till kostnad för balsamering beviljas i allmänhet inte. Vanligtvis räcker det med kylförvaring. Det är dödsboet eller landstinget som står för kostnaden. I undantagsfall kan det dock ändå finnas skäl att bevilja bistånd till balsamering. Det är i så fall viktigt att utreda vem som är beställare, då det påverkar vem som ska stå för kostnaden. Intyg på att balsamering skett ska inhämtas.

Merkostnader för begravning på annan ort i eller utanför Sverige ingår inte i rätten till bistånd.

Läs mer i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Livsföring i övrigt, avsnitt Begravningskostnader.

Dator och internetuppkoppling

Barnfamiljer

Dator - Bistånd till inköp av dator beviljas till familjer med barn som går i skolan för att barnen ska kunna delta i skolarbetet. Utgångspunkten är vad en låginkomsttagare har råd med och vilka möjligheter sökande har att själv spara och planera för inköp av dator.

Internetuppkoppling - Bistånd beviljas till faktisk skälig kostnad till internetuppkoppling för barnfamiljer för att barnen ska kunna delta i skolarbetet. Utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig.

Övriga biståndssökande

Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Livsföring i övrigt, avsnitt Hemutrustning.

Diskmaskin

Bistånd till diskmaskin beviljas endast om det finns ett medicinskt behov som är styrkt med läkarintyg och behovet inte kan tillgodoses genom exempelvis handikappersättning, att det finns annan boende i hushållet eller genom hemtjänst.

Flyttkostnader

För mer information om bistånd till flyttkostnader *se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Livsföring i övrigt, avsnitt flyttkostnader.

Fritidsaktiviteter för barn

I FN:s konvention om barns rättigheter (barnkonventionen) anges att barn har rätt till vila och fritid, lek och rekreation samt rätt att delta i det kulturella och konstnärliga livet. Bistånd till barns fritidsaktiviteter, som inte ingår i riksnormen kan beviljas, särskilt för barnfamiljer med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Försörjningsstöd, avsnitt Särskilda skäl till att beräkna kostnader till en högre eller lägre nivå.

Färdtjänstavgift

För färdtjänst beviljas som huvudregel grundavgiften. SL-kort beviljas inte samtidigt. Bistånd till avgift för riksfärdtjänst ska bedömas på samma sätt som kostnad för andra resor som inte är lokala.

Förskole- och skolbarnsomsorgsavgift

Den sökande ska i första hand se över sina möjligheter till nedsättning av de kommunala avgifterna. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Prövning av behovet av bistånd, avsnitt Nedsättning av kommunala avgifter m.m.

Bistånd till avgift för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg (förskoleklass till årskurs 3) och öppen fritidsverksamhet (årskurs 4-6) beviljas sökande som uppbär ekonomiskt bistånd eller har inkomster i nivå med försörjningsstödet. Detta gäller även enskilt anordnad verksamhet om avgiften är i nivå med kommunens.

Glasögon eller kontaktlinser

Den sökande ska uppvisa intyg och kostnadsförslag som styrker behovet av glasögon och vad som ingår i begärt pris. Skälig kostnad är i nivå med lägsta paketpris som erbjuds av optiker. Bistånd till kostnad för ögonlinser beviljas om det är det enda alternativet för sökanden och behovet är styrkt genom läkarintyg.

Bistånd till specialslipade eller specialbehandlade glas, såsom färgade eller extra tunna glas, beviljas under förutsättning att behovet är styrkt av läkarordination. Bistånd kan beviljas till den extra kostnaden för speciell slipning eller behandling om det är det enda alternativet för att korrigera sökandens synfel.

Barn och unga i åldern 8-19 år får bidrag från landstinget för glasögon eller kontaktlinser.

Hemtjänstavgift

Ekonomiskt bistånd beviljas inte till kostnad för hemtjänstavgift. Om en person som betalar hemtjänstavgift ansöker om bistånd till glasögon eller tandvård ska de i första hand uppmanas att ansöka om nedsättning av hemtjänstavgiften. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Prövning av behovet av bistånd, avsnitt Nedsättning av kommunala avgifter m.m.

Hemutrustning

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till hemutrustning. Vägledning i vad som är en skäligen kostnad kan ges i Konsumentverkets beräkningar.

Följande ska övervägas:

- Är behovet akut och nödvändigt för att sökanden med kort varsel ska kunna flytta in i en anvisad bostad?
- Kommer sökanden att inom rimlig tid själv kunna skaffa sig eller komplettera en hemutrustning?
- Vilka möjligheter har sökanden haft att spara till eller planera för boende och hemutrustning?
- Om behovet av bistånd är föranlett av en orsak som kan täckas av hemförsäkring ska detta alltid prövas i första hand.
- När det gäller barnfamiljer ska beaktas om särskilt behov finns hos barnen?
- Vilken hjälp kan den sökande få av nätverket?

Flyktingar eller utländska medborgare som fått uppehållstillstånd på grund av anknytning till flyktning, ska hänvisas att ansöka om hemutrustningslån hos CSN.

Se vidare om till exempel vad som ingår i hemutrustningen i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Livsföring i övrigt, avsnitt Hemutrustning.

Bistånd till *löpande komplettering* och reparation av befintlig hemutrustning beviljas vid behov. En utredning ska göras av när behovet har uppstått och om behovet hade kunnat tillgodoses vid tidpunkten när det uppkom och om behovet kan tillgodoses på annat sätt.

Bistånd till *grundutrustning* ska bedömas mer restriktivt och beviljas endast om det finns särskilda skäl eller om behovet är akut och inte kan tillgodoses på annat sätt. För att kunna bedöma behovet kan det ibland bli nödvändigt att göra hembesök.

Unga människor som flyttar hemifrån ska normalt inte kunna få bistånd av samhället till grundutrustning.

Hel grundutrustning avser en mer omfattande grundutrustning som ska användas under lång tid. Beviljas endast till personer som inte inom överskådlig tid kommer att kunna förbättra sina inkomster och själva bekosta en grundutrustning till exempel personer med mycket svåra psykosociala problem eller äldre med låg eller ingen pension.

Begränsad grundutrustning - beviljas vid behov personer som har tillfälligt behov av bistånd men inte kan vänta med inköp tills de har egen inkomst. Biståndet syftar till att den sökande ska kunna ta en lägenhet i besittning och innefatta möbler i kök och sovrum samt husgeråd.

Hälso- och sjukvård

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Livsföring i övrigt, avsnitt Hälso- och sjukvård om t.ex.

- Läkarvård
- Medicin
- Hjälpmedel
- Psykoterapi

Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet

Klädutrustning inför institutionsvistelse - Extra bistånd till kläder och skor beviljas som huvudregel inte. Sökande som placeras för vård eller behandling kan vid akut behov av klädustrustning få bistånd till kläder och skor inom försörjningsstödet ram utbetalt i en sammanlagda summa för 2-4 månader framåt. Biståndet justeras därefter med normposten för motsvarande tid. Löpande komplettering av kläd- och skoutrustning beviljas därefter som en del av försörjningsstödet.

Behov av särskilda kläder eller skor - Här avses engångskostnader för specialbeställda kläder eller skor som inte täcks av handikappersättning. Alla normala utgifter för kläder och skor ingår i normen. Ansökan ska prövas utifrån detta och eventuellt bistånd endast ges till merkostnader.

Magasineringskostnad

Bistånd till kostnad för magasinering av bohag kan beviljas den som har löpande försörjningsstöd om den sökande inom tre månader kommer att få en ny bostad. Beslutet ska tidsbegränsas och omprövas vid

behov. Det är den enskilde som ska stå för kontraktet gentemot magasineringsfirman. Bedömningen ska även grunda sig på bohagets skick och storlek samt om kostnaderna för magasineringen överstiger kostnaden för nyanskaffning av bohag.

Resor

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Livsföringen i övrigt, avsnitt:

- Umgängesresor
- Rekreation

Resa till begravning

Bistånd kan beviljas till en skälig kostnad för resa inom Sverige om den avlidne är nära anhörig eller annan närstående. Med nära anhörig menas make/maka eller motsvarande, förälder, barn, syskon, mor- och farförälder och barnbarn. Med annan närstående menas person som, utan att vara nära anhörig, stått den sökande mycket nära.

Återföreningsresor

Bistånd till denna typ av resor beviljas endast avseende återförening av förälder och minderårigt barn som inte bor tillsammans med en av sina vårdnadshavare. Röda Korset kan i vissa fall bevilja hjälp till reskostnaden för barn som ska förenas med föräldrarna i Sverige. Om så skett kan bistånd beviljas till egenavgiften. I annat fall kan bistånd till hela reskostnaden beviljas.

Återvändningsresor

Utländska medborgare som kommit till Sverige som flyktingar kan söka återvändningsbidrag hos Migrationsverket. Bidraget ges dels i form av reskostnad, dels som en allmän schablon per person.

Ibland önskar en person rekognosera i hemlandet innan eventuell återvandring. Inte heller i dessa fall ska kommunen bevilja med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen till reskostnad.

Reparationskostnader

Avser kostnader för reparation på grund av onormalt slitage eller skadegörelse i hyreslägenhet. Bistånd ska prövas mycket restriktivt och endast beviljas om kostnaden utgör ett hinder för den sökande att genomföra en flyttning. Det ska finnas medicinska och/eller sociala skäl till bostadsbytet.

Skolkort – SL

Utgångspunkten är att skolkort hos SL för barn i grundskolan prövas och beviljas av skolan. Vid ett avslag från skolan och om det finns

särskilda skäl kan ekonomiskt bistånd beviljas till skolkort. Det kan t.ex. vara övergångsvis vid flytt innan barnet hinner byta skola.

SL-kort för ungdomar kan användas av ungdomar under 20 år. Bistånd till SL-kort för gymnasieungdomar ska inte beviljas eftersom gymnasieelever i ungdomsgymnasiet vanligtvis erhåller SL-kort från skolan. I annat fall kan behovet tillgodoses genom det extra tillägg till studiebidraget som gymnasieungdomar (till och med vårterminen de år de fyller 20 år) i familjer med låga inkomster har rätt till. För ungdomar som är 20 år och fortfarande ingår i familjens hushåll, men som inte längre får extra tillägg och inte heller får SL-kort av skolan, kan SL-kort beviljas efter en individuell behovsbedömning.

Skulder

Bistånd till skulder som avbetalning på studielån eller banklån, kontokortskulder, privata skulder, etc. samt böter och underhållstöd beviljas inte. Undantag ska endast göras om lån tagits för att undan-röja en akut situation och där den sökande annars skulle ha beviljats bistånd. Om sökanden på grund av skulder har dålig kontroll över sin ekonomi ska han eller hon erbjudas hjälp av budget- och skuld-rådgivare. Socialtjänsten ska alltid utreda orsaken till att en skuld uppstått innan beslut fattas.

Undantag kan göras för *hyresskuld* i följande fall:

- Skuld som uppstått under tid då sökanden av godtagbara skäl saknat tillräckliga inkomster för att betala hyra. Om ansökan hade gjorts när hyresskulden uppkom hade han eller hon haft rätt till bistånd.
- Barnkonsekvensanalys ska alltid genomföras när det finns barn i familjen och i de fall konsekvenserna för barnen bli för stora vid en eventuell avhysning kan bistånd beviljas.
- För gamla och sjuka där alternativt boende inte går att ordna.
- Om eventuell avhysning riskerar medföra social utslagning och/eller försämrad möjlighet till egen försörjning.

Vid upprepade hyresskulder ska restriktivare bedömning göras. För att undvika upprepning ska hushåll som beviljats bistånd till hyresskuld så långt det är möjligt följas upp. I samband med reglering av en hyresskuld i en barnfamilj ska en förändringsplan för hur uppföljningen ska genomföras upprättas tillsammans med den sökande. Det ska särskilt uppmärksammas om hyresskulderna kan vara ett uttryck för omsorgssvikt från föräldrarnas sida och om det därmed finns anledning till oro för barnens hälsa och utveckling.

Undantag kan också göras för bistånd till skuld för *hushållsel* i de fall där avstängning medför alltför stora sociala konsekvenser för hushållet. Även i detta sammanhang ska barnets situation uppmärksammas särskilt.

I ärenden som rör barnfamiljers hyres- och/eller elskulder är det särskilt angeläget att utförliga *barnkonsekvensanalyser* görs. Se vidare i riktlinjerna, kapitel Om innehållet i utredningen, avsnitt Barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser.

Skuld för *avgift för förskoleverksamhet* behandlas normalt som andra skulder. Den sökande har möjlighet att göra upp en avbetalningsplan med förvaltningen. Hotas ändå barnet av uppsägning från plats i förskoleverksamheten och det är viktigt att så inte sker ska ansvarig för förskoleverksamheten kontaktas. Har barnet av sociala skäl behov av platsen får den enligt skollagen och stadens regelverk inte sägas upp. Det är viktigt att varje förvaltning upprättar rutiner för hur dessa situationer praktiskt ska hanteras.

Se vidare i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Livsföringen i övrigt, avsnitt Skulder.

Sommarlovspeng

Utifrån principen om barnets bästa beviljas en särskild sommarlovspeng för alla barn som lever i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd. Sommarlovspengen beviljas oavsett om barnen bor heltid, växelvis eller har umgänge med en förälder. Biståndet beviljas vid ett tillfälle, i samband med bistånd för juni.

Biståndet beviljas under förutsättning att hushållet i övrigt är berättigade till ekonomiskt bistånd för aktuell månad samt att hushållet har haft ett långvarigt behov av bistånd enligt Socialstyrelsens definition, dvs. har haft försörjningsstöd under minst 10 månader.

Sommarlovspengen beviljas till hushåll med barn som bor:

- heltid med 1 % av prisbasbeloppet per barn.
- växelvis med 0,5 % av prisbasbeloppet per barn. Biståndet kan alltså beviljas till både de hushåll där barnet bor under förutsättning att båda hushållen uppfyller kraven i övrigt för att beviljas biståndet.
- umgängesbarn med 0,25 % av prisbasbeloppet per barn.

Spädbarnsutrustning

Den som under sex månader eller mer har haft försörjningsstöd eller inkomster i nivå med normen kan beviljas bistånd till del av eller full grundutrustning för spädbarn. Biståndet prövas utifrån det faktiska behovet och sökandens egna möjligheter att tillgodose behovet, exempelvis från större syskon eller lån av utrustning från anhöriga. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Livsföring i övrigt, avsnitt Spädbarnsutrustning.

Tandvård

Ekonomiskt bistånd utgår i första hand till akut tandvård men bör även beviljas till skäliga kostnader för nödvändig tandvård. *Se vidare* i Socialstyrelsens handbok: Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten, kapitel Livsföring i övrigt, avsnitt Tandvård.

Observera att ett beslut om bistånd till tandvård ofta sträcker sig över flera månader och ska därmed alltid tidsbegränsas. Rätten till ekonomiskt bistånd ska prövas månad för månad och när beslut fattas som löper över flera månader ska en omprövningsklausul alltid skrivas in i beslutet. *Se vidare* i riktlinjerna, kapitel, Handläggningsprocessen, avsnitt Beslut som löper över flera månader.

Akut tandvård

Med akut tandvård avses ofrånkomligt behov av behandling till exempel vid värk, infektiösa tillstånd och traumaskador. Exempel på behandling kan vara tandutdragning, akut rotbehandling, temporära fyllningar, enstaka fyllningar för att undanröja värk samt proteser. Detta är behandling som oftast måste utföras omedelbart. Den får utföras utan kostnadsförslag i de fall ett sådant inte kan inväntas. Det ska av tandvårdsräkning eller genom kontakt med behandlande tandläkare framgå att behovet av behandling var akut. Det bör uppmärksammas att det faktum att det står ”akut besök” på räkningen inte i sig innebär att behovet av behandling var akut.

Nödvändig uppehållande tandvård

Vid behov av ekonomiskt bistånd under minst sex månader kan även annan tandvård än akut beviljas om det är nödvändigt för att uppnå godtagbartuggförmåga, förhindra väsentligt försämrad tandstatus och är en förutsättning för att fungera socialt och kunna arbeta. Vid behov av annat än akut tandvård ska den sökande lämna in ett kostnadsförslag till socialtjänsten för utredning innan bistånd beviljas. Kostnaden för tandläkarens undersökning i samband med kostnadsförslaget ska inkluderas i biståndet men inte kostnad för uteblivande från besök.

Följande ska beaktas vid ansökan om bistånd till tandvård:

- Omfattningen av tandvården och skälig kostnad för tandvården.
- Behandlingen ska omfattas av statligt tandvårdsstöd enligt 3§ kap. 1 lagen om statligt tandvårdsstöd. Att en föreslagen behandling omfattas av statligt tandvårdsstöd, eller godkänts i Försäkringskassans förhandsprövning, innebär dock inte att detta kan ligga till grund för om ekonomiskt bistånd enligt SoL ska beviljas till kostnaden eller ej.
- Gällande referenspriser för de åtgärder som debiteras ska vara vägledande.
- Tandvården ska utföras av tandläkare som är uppförd på Försäkringskassans förteckning.
- Kostnadsförslag ska begäras in och innefatta kopia på eventuellt beslut på förhandsprövning av Försäkringskassan.
- Oberoende tandläkare ska konsulteras vid ansökningar om dyrare eller mer omfattande tandvård. Om förvaltningen inte har avtal med egen konsulttandläkare kan den sökande till exempel uppmanas att på förvaltningens bekostnad skaffa kostnadsförslag från folktandvården för jämförelse.
- En individuell bedömning ska även göras av den enskildes förmåga att sköta sin tandhygien, exempelvis i samband med missbruk.

Avgift för narkos eller annan motsvarande smärtlindring kan ingå i tandvårdskostnaden för personer med extrem tandvårdsrädsla. Denna ska vara styrkt med läkarintyg eller med resultatet av ett psykometriskt test som utvisar att en person uppfyller kriterierna för extrem tandvårdsrädsla. Det ska även vara styrkt att personen inte kan tillgodogöra sig landstingets terapiprogram för behandling av tandvårdsrädsla inom ramen för den öppna hälso- och sjukvårdens avgiftsregler och högkostnadsskydd.

Sökande som har egen inkomst över försörjningsstödsnivå och ansöker bistånd till tandvårdskostnad kan beviljas bistånd för nödvändig tandvård i vissa fall. Om kostnad och omfattning är skäligt beviljas bistånd till den del av kostnaden som överstiger vad han eller hon själv kan betala med sitt normöverskott under sex månader. I första hand ska den sökande dock hänvisas till avbetalning hos tandläkaren.

Telefonabonnemang

Bistånd till öppning av nytt telefonabonnemang beviljas endast hushåll med styrkt behov av stationär telefon. Mobiltelefon med telefonkort kan jämföras med och utgöra ett billigare alternativ till fast installation. I följande fall kan behov av stationär telefon motiveras:

- Personer som på grund av ålder, sjukdom eller skada inte har förmåga att använda en mobiltelefon.
- Fast telefoni är en förutsättning för att läkarföreskrivna tekniska hjälpmedel, som exempelvis trygghetslarm, ska kunna installeras.

Kostnader för telefoninstallation på grund av intensivövervakning med fotboja ska inte beviljas då detta bekostas av kriminalvårdsmyndigheten.

Alla löpande kostnader för telefon ingår i riksnormen.

Depositionsavgift

För de hushåll enligt ovan som kan beviljas ekonomiskt bistånd till fast telefonabonnemang kan det bli nödvändigt att också bevilja bistånd till gammal skuld och till depositionsavgift om den sökande har akut behov av fast telefoni och inte inom rimlig tid kan reglera eventuell skuld och betala depositionsavgift.

Depositionsavgiften betalas direkt av förvaltningen till teleleverantören. Det ska anges på beställningen av abonnemanget vem som betalt depositionsavgiften och vart den ska återbetalas. Om ny skuld uppkommer under tid som depositionen gäller kan teleleverantören ta ur depositionsavgiften för reglering av skulden. Det är därför viktigt att löpande följa dessa hushålls betalningar av telefonräkningarna.

Bilaga 1 - Lagstiftning

Lagstiftning	Svensk författarsamling
Begravningslag (BegrL)	SFS 1990:1144
Bidragsbrottslag	SFS 2007:612
Folkbokföringslag	SFS 1991:481
Förvaltningslag (FL)	SFS 1986:223
Föräldrabalk (FB)	SFS 1949:381
Föräldraledighetslag	SFS 1995:587
Hälso- och sjukvårdslag (HSL)	SFS 1982:763
Kommunallag (KL)	SFS 1991:900
Lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare	SFS 2010:197
Lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA)	SFS 1994:137
Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk	SFS 2009:724
Lag om särskilt stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)	SFS 1993:387
Lag om nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster	SFS 1995:479
Offentlighets- och sekretesslag (OSL)	SFS 2009:400
Sambolag	SFS 2003:376
Skollag	SFS 2010:800
Socialförsäkringsbalk (SFB)	SFS 2010:110
Socialtjänstförordningen	SFS 2001:937
Socialtjänstlagen (SoL)	SFS 2001:453
Utlänningslag (UtlL)	SFS 2005:716
Äktenskapsbalk (ÄktB)	SFS 1987:230
Ärvdabalk (ÄB)	SFS 1958:637

Bilaga 2 - Tabell över förkortningar

Förkortning	Begrepp
FR	Förvaltningsrätten
IB	Initial bedömning
FIA	Förutsättningar inför arbete
CSN	Centrala studiestödsnämnden
FK	Försäkringskassa
SFI	Svenska för invandrare
FUT	Felaktiga utbetalningar
IÖV	Intensivövervakning med elektronisk kontroll (fotboja)
UT	Uppehållstillstånd
TUT	Tillfälligt uppehållstillstånd
HVB	Hem för vård eller boende